

METSZET

ÉPÍTÉSZET | ÚJDONSÁGOK | SZERKEZETEK | RÉSZLETEK

TÉMA:

Az udvarhölgy ébredése

Udvar és kert között

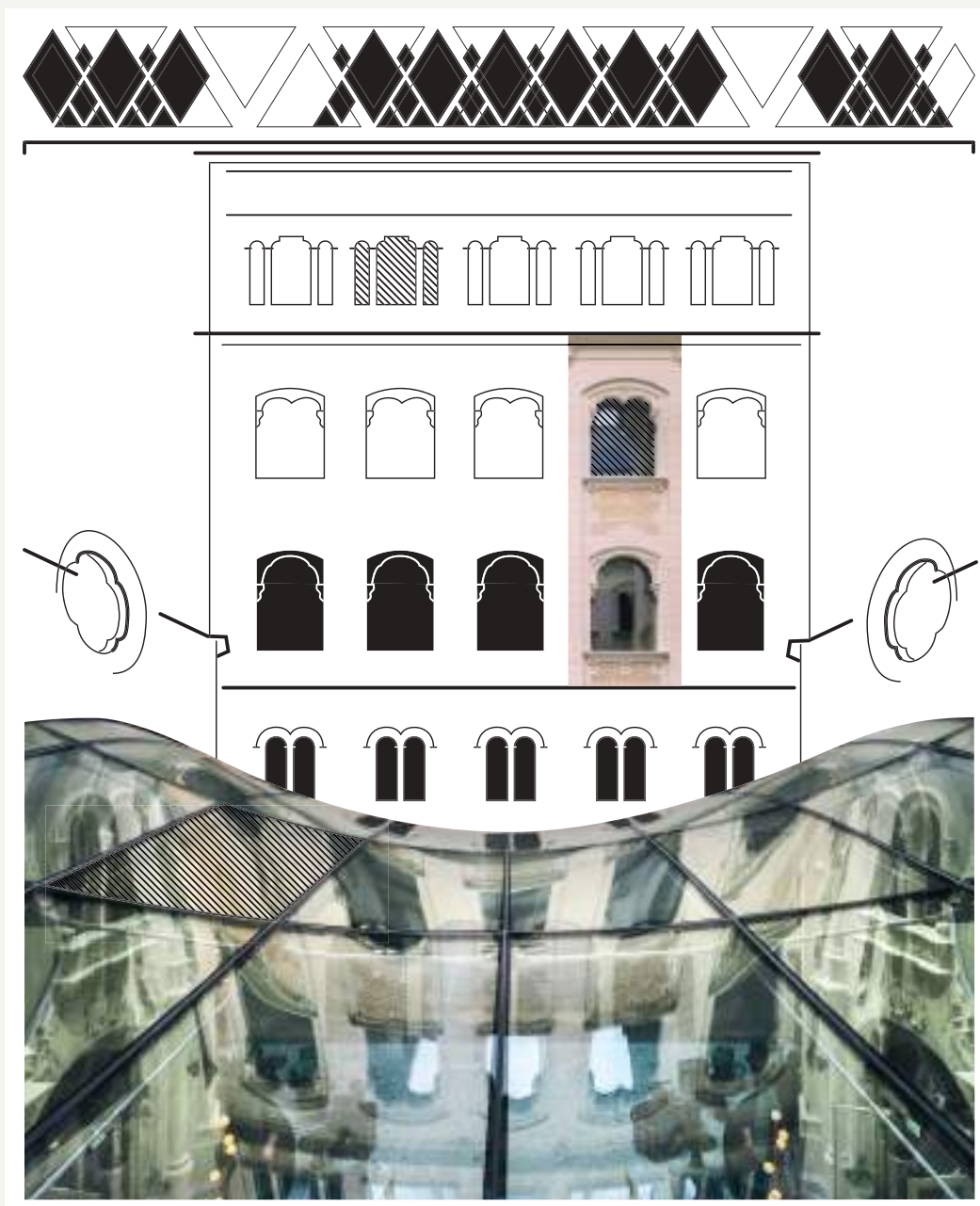
Feltöltött üresség

MŰEMLÉK

Kecske, kőhalom, Córdoba,
| Cervantes

Fejvadászok és az ökológia
Korszakokból válogatva

Faszádizmus
| pozitív szemmel

ÚJ ÉPÜLETEK VAGY MEGLÉVŐK FELÚJÍTÁSÁHOZ IS KIVÁLÓ VÁLASZTÁS!

Megérkezett a gyors és modern építkezés új generációja:
Glasroc® X építőlemez

Ez az innovatív építőlemez alkalmazható bel-, és kültérben egyaránt, víz-, és penészálló képességének köszönhetően magas páratartalmú helyekre is ajánljuk.

A Glasroc® X építőlemezrel épített szerkezetek mérettartóak és hosszú élettartamúak. Biztonságos környezetet teremtenek, ugyanis ellenállnak a biológiai kártevőknek és a tűznek egyaránt (nem éghető, A1 tűzvédelmi osztály).

A kivitelező szakemberek is ezt ajánlják, hiszen kis tömegének köszönhetően könnyen szállítható, mozgatható, valamint ugyanolyan egyszerűen vágható és csavarozható, mint a már jól ismert gipszkarton építőlemezek. Az igazi igények számára pedig még íves felületek is készíthetők belőle. Alkalmazható hőszigetelő rendszerrel, és közvetlenül vakolva egyaránt.

FELHASZNÁLÁSI TERÜLETEI:

- Homlokzatképzések acél vagy fa vázszerkezettel
  - › közvetlenül vakolva
  - › hőszigetelő rendszerrel
- Átszellőztetett homlokzatok
- Homlokzati függönyfalak
- Vázkitöltő falak
- Kültéri álmennyezetek
- Árkádok, íves felületek
- Egyéb kültéri megoldások

SAINT-GOBAIN HUNGARY KFT.
2085 Pilisvörösvár, Bécsi út 07/5 hrsz
www.isover.hu | www.rigips.hu | www.hu.weber

Tekintse meg Glasroc X katalógusunkat.

— Guédelon sok szempontból a magyar Nemzeti Várprogram ellentéte. A XIII. századnak kinéző várat egy magánszemély, Michel Guyot 1997-ben kezdte építtetni, 1998-ban nyitotta meg, és 2023-ra tervezte befejezni. Egy korábbi homokkőbányában áll a vár, és építését a látogatók finanszírozták: az évi háromszázezer körüli látogató belépőjegyéből telik a mintegy ötven „mester”, akik követ faragnak, meszet oltanak, fát bárdolnak, ácsolnak, gyalulnak, szövetet szőnek, festenek, vasat kovácsolnak középkorinak látszó ruhákban, a látogatók szeme láttára. A lényeg itt ez: a középkori mesterségek bemutatása, múzeumpedagógia – itt libák úsznak, ott ketten „mókuserékben” sétálva emelik a terhet, csengenek a kalapácsok, ég a tűz. Bár itt ott csikorog a koncepció: aligha kerültek volna be a középkori céhbe ilyen minőségű munkákkal a „mesterek”: a kőboltozatok vagy a zsindegyfedések egyenletessége, de még az egyébként élő kézművesség kategóriájába eső kosárfonás művessége is minimum kívánivalókat hagy maga után. A falfestések szimbolikája is kifogásolható; ugyanakkor az egész nyüzsgés a „várban” lelkesítő, érdekes, a történelmet népszerűsítő. Guédelon mintájára már Arkansastól (!) Messkirchig épülnek középkori várak, a dolog működik.

Nemzeti Várprogramunk is lelkesítő, és jó, hogy nem belépőkől kellett finanszírozni, és hogy nem amatőrök dolgoztak rajta. Viszont néhány üdítő kivételtől eltekintve elférne kicsit több élet a helyreállított várainkban. Vannak jó példák már idehaza is, de most minden jó ötlet elkél...

CSANÁDY PÁL

Guédelon vára
(Fotó: DrFr
Wikimedia
Commons)

IMPRESSZUM |

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. | 36-1-783-1711 | info@artifexkiado.hu | www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.artifexkiado.hu, www.cpr.hu, www.epitkezes.info.hu, www.kamaraikepzesek.hu | ISSN 2061-2710 | Terjesztő: Magyar Posta Zrt. | Hirdetésfelvétel, termékek: Sárdy Csaba 36-20-240-7232 | Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád | Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 | Főszerkesztő-helyettes: Ware-Nagy Orsolya | Szerkesztő: Dobossy Edit | Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Vukosavljev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Katona Vilmos, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) | Lapterv: Salt Communication Kft. | Tördelés és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu | Nyomda: Virtuóz Globál 30 Kft. | Olvasószerkesztő: Súlyom Beáta | Előfizetés egy évre: 7 900 Ft, két évre: 12 900 Ft, három évre: 17 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu | Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak. E számunk címlapja a Bánáti + Hartvig Építész Iroda Kft. grafikájának felhasználásával készült.

TARTALOMJEGYZÉK

TERMÉKEK		ÉPÍTÉS	SZERZŐ
3 Acél-üveg torzóból innovatív irodaház			
4 Művészház az óvárosban			
6 Fenntarthatóság az építőiparban			
7 Nagy belmagasságú terek fémvázas technológiával			
8 Sötét, elegáns és kerámia			
MAI SZEMMEL			
9 Királyerdei Múvelődési Ház, Budapest (1971-1975)		Csizmadia Nándorné (ÁÉTV)	Dombrovszky Zsófia
A PRO			
10 Ház in plastic, it's fantastic		Juhász Veronika, Fábíán Gábor	Pokol Júlia
METSZET			
12 Az udvarhölgy ébredése	Drechsler-palota Budapest	Bánáti Béla, Zajacz Judit	Seidl Krisztián
KÜLHON			
22 Udvar és kert között	Museum Paleis Het Loo Apeldoorn, Hollandia	Kees Kaan, Vincent Panhuysen, Dikkie Scipio	Galina Zoltán, Szabó Árpád
28 Kecse, kőhalom, Córdoba, Cervantes	Cabra, Córdoba, Spanyolország	Alejandro Cobo Fernández	Csanády Pál
34 Fejvadászok és az ökológia	Khonoma falu fenntartható és népi építésze India		Umadevi Nettar és Payel Dutta Chowdhury
TÉMA: MŰEMLÉK			
40 Korszakokból válogatva, egységbe foglalva	A Szent Mihály-főszékesegyház felújítása Veszprém	Czigány Tamás, Páll Anikó, Papp Róbert	Ware-Nagy Orsolya
48 Feltöltött üresség	Csokonai Nemzeti Színház Debrecen	Kovács Péter, Tisza András	Wesselényi-Garay Andor
56 Fasádizmus pozitív szemmel,	avagy kísérletek a homlokzatok megmentésére Pécs belvárosában		Szigetvári Krisztián
TERVPÁLYÁZAT			
62 Ranolder Oktatási, Kulturális és Sportközpont			Márton Annamária
ZÖLD OLDALAK			
64 Történeti épületeink energiahatékony felújítása			Beleznay Éva
AKTUÁLIS			
66 Veszprém-Balaton	Európa Kulturális Fővárosa, 2023		Ware-Nagy Orsolya
68 Abstracts			
70 Tervezők Szerzők			
72 Ciki	Korkép, Örkény, 2023		Balázs Mihály

01

02

Athéni befektetők eredetileg egy 36 000 négyzetméternél is nagyobb alapterületű, nyolcemeletes irodaházat álmodtak, további hét szinnel a föld alatt. A nagy elánnal megkezdett munkálatok azonban megtorpantak, és az épület hosszú ideig befejezetlen maradt: az acél-üveg „torzó” a Görögországban 2010 óta fennálló gazdasági válság szimbóluma lett.

— Ez addig volt így, amíg Nikos Drandakis, a BEAT nevű start-up vállalat alapítója úgy nem döntött, hogy itt szeretne hipermodern irodákat kialakítani saját maga és munkatársai számára. Az új komplexum megtervezését az LC (Lianou Chalvatzis) Architects nemzetközi építészstúdióra bízta, akik a meglévő szerkezet teljes átalakításának ötletével álltak elő, azzal a nem titkolt céllal, hogy egy előremutató, ízig-vérig korszerű, az alkalmazott technológiai megoldások és a környezettudatosság szempontjából egyaránt kiemelkedő épületet alkossanak.

PROJEKTLÉÍRÁS

— A kivitelezőknek a három évig tartó átalakítással egy olyan épületet sikerült létrehozniuk, amelynek

vízszintesen hullámzó homlokfala állandó párbeszédet folytat a függőleges üvegfületek síkjával. Az irodaszintek közös és privát használatú helyiségekre, konferenciatermekre, valamint számos pihenésre, meditációra és ötletelésre alkalmas térre tagolódnak, így egyszerre szolgálják az innovációt és a kreativitást.

— A belső udvart hidak és függőkertek díszítik, míg a bejáratnál egy hatalmas, vízésre emlékeztető, növényekkel borított oszlop tör az égbe. A teraszokon, a tetőn és az épület falain létrehozott kisebb-nagyobb zöldfelületek mindennél ékesebben bizonyítják, hogy a tervezők fokozott figyelmet fordítottak a fenntarthatóságra. Az Orbit nem véletlenül kapta meg a LEED legmagasabb szintű, Platinum minősítését.

VÍZSZIGETELÉS A FÖLD ALATT

— A hét föld alatti szinten jelentkező nedvesedés miatt a vasbeton szerkezet több helyen is károsodott. Ezért először is alaposan meg kellett tisztítani a problémás, töredezett részeket. Ezután Mapefer 1K korróziógátló habarccsal vonták be a kilátszó acélbetéteket, majd a Mapegrout Tissotropico zsugorodáskompenzált, szálerősítésű betonjavító habarccsal állították helyre a takarást. A fedett parkolócsarnokként szolgáló -1., -2.

és -3. szinten két réteg Mapelastic rugalmas cementkötésű habarccsal képeztek tökéletesen vízzáró bevonatot, a rétegek közé megerősítésként Mapenet 150 üvegszövet hálót ágyazva.

MELEGBURKOLATOK AZ IRODÁKBAN

— Az irodák műanyag padlóburkolatainak (LVT és loose-lay PVC) telepítésénél szintén a Mapei egyik megoldására esett a szakemberek választása. Nemcsak azért, mert ennek alkalmazásával ellenálló és tartós felületeket tudtak kialakítani, hanem mert ez felelt meg egyedül a tervezők által előírt szigorú fenntarthatósági követelményeknek.

— A kivitelezők a nagyon alacsony illékony szervesanyag-kibocsátású (VOC) Primer G műgyanta bázisú diszperziós alapozóval kezelték le az aljzatokat, hogy elősegítsék az alapozott felületekre kerülő Ultraplan Eco 20 önterülő aljzatkiegyenlítő tapadását. A melegburkolatokat ezután az Ultrabond Eco Fix diszperziós ragasztóval fixálták, amely kitűnő tapadást biztosít, így – mint esetünkben – modul padlóburkolatok fektetésére is nagyszerűen alkalmas. (x)

KULTURÁLIS KÖZPONT | GÖTTINGEN, NÉMETORSZÁG

Specialitásuk a történelmi környezet. A lipcsei Atelier ST építésziroda tervei alapján készült göttingeni kulturális központ épülete nagyvonalúságával is belesimul a karakteres favázas épületekkel teli városi környezetbe. A tervezők a kezdetektől fogva érezték: a tető majd fontos szerepet játszik.

— Egy nemzetközi építészpályázaton nyerte el a művészi és kulturális projekteken gyakorlott lipcsei Atelier ST építésziroda a göttingeni, kiállítóterként működő épület megtervezésének és megépítésének lehetőségét. Az alsó-szászországi város bronzszínű Prefa alumíniumtetővel fedett rendhagyó épülete méltó háttérrel nyújt a kortárs papíralapú alkotások, fotográfiák és az új média különböző megjelenési formáinak. A cél nem egy „elitista” épület volt, hanem olyan egyszerű ház megalkotása, amely nem vonja el a figyelmet arról, ami a lényege, ahol a művészet áll a középpontban – mondta el Silvia Schellenberg-Thaut, az épület vezető tervezője.

— A helyszín Göttingen óvárosának központja, a Szent Miklós-templom környéke. A megvalósítás helyszínéül szolgáló szűkös telek adta lehetőségeket maximálisan

kihhasználva, viszonylag rövid idő alatt kirajzolódtak a nyeregretetős, konzolosan túlnyúló emeleti részekkel rendelkező épület tervei. Az épület tömszerűségét a bézs, fogazott kialakítású vakolt homlokzat tompítja, amely visszafogottságával, finom szerkezetével szinte eggyé olvad az azonos színű Prefal alumíniumtetővel. A szolid látványvilággal a tervezők tudatosan törekedtek arra, hogy ne vonják el a figyelmet a beltérbe tervezett funkciókról. Mindez az épület külső és belső kialakítására egyszerre igaz: formáját és színvilágát tekintve igyekeznek belesimulni a környezetébe, de minden kétséget kizáróan finoman kiemelkedik a középkori városszerkezetből. A tetőt fedő Prefal alumíniumburkolat kortárs és nyugodt látványa finoman járul hozzá mindehhez. „Már korán éreztük, hogy a tető kulcsszerepet tölt majd be az épület kialakítása szempontjából, mindez magából a környezetből is adódott” – hangsúlyozta Silvia Schellenberg-Thaut. A nyeregretető teherhordó szaruzata és vasbeton térdfalai alatt létrejött tágas tetőtér a három másik emelettel együtt elegendő helyet ad a műhelymunka, a kiállítóterek és az irodák számára. A tető burkolata a Prefa környezetbarát, könnyen alakítható és tartós alumíniumanyaga, bronz színben.

ÉPÍTÉSZET | Atelier ST (Lipcse)
FELHASZNÁLT ANYAG | Prefalz és
PREFABOND, bronz színben
FOTÓ | Croce & Wir

— Német nyelvterületen és olyan projekteknél, ahol látszik, hogy a tető jelentős szerepet kap, vagy különleges kialakítású, nem ritka a tetőfedő szakember tervezési fázisba történő bevonása, akinek kivitelezési ötleteire általában nyitottan reagálnak a tervezők. Így volt ezúttal is. Elengedhetetlen volt a megfelelő kivitelező partner, akit az építésziroda Jens-Norbert Schmidt tetőfedő vállalkozó személyében talált meg, és aki már a tervezési fázisban kamatoztathatta tudását. Többek között a tetőre került szokatlanul hosszú Prefa alumíniumsarnik ügyes kiosztásával előzte meg a dilatációs problémákat. Más szempontok mellett törekedni kellett a tetőfelület minél homogénebb kialakítására annak érdekében, hogy az a lehető legjobban igazodjon a környezethez. Ennek részeként fontos tervezési elv volt az is, hogy a teljes épületre jellemző, magas műszaki színvonalú légkondicionálás látható elemei ne jelenjenek meg a tetőn. (x)

GYÁRTÓ | www.prefa.hu

FENNTARTHATÓSÁG

AZ ÉPÍTŐIPARBAN

MA MÁR KULCSKÉRDÉS

01

02

Megkerülhetetlen kérdés, hogyan lehet zöldebb az építőipar és az épületüzemeltetés. A fenntarthatóság már az épületek tervezési fázisában is kiemelkedően fontos, de a gyártási folyamatokban is lényeges. A Terrán elkötelezett a minél kisebb ökológiai lábnyom elérése mellett, ami nem csak a napelemes tetőrendszerben mutatkozik meg.

— Globális szinten a szén-dioxid-kibocsátás 40 százalékáért az építőipar és az épületüzemeltetés felelős, ezért ma már nem kerülhető meg a kérdés, hogyan lehetnek zöldebbek az épületeink.

MÁR A TERVEZÉSKOR GONDOLNUNK KELL A BOLYGÓNKRA

— Bár fontos az épületek hatékony szigetelése, a környezetbarát világítás vagy a természetes hűtési módok, már a tervezésnél figyelembe kell venni azt is, mi a legjobb a bolygónak. A fenntartható építészet ökológiai értelemben azt jelenti, hogy védjük a természeti erőforrásokat, amennyire csak lehetséges, csökkentjük a szén-dioxid-kibocsátás mértékét, valamint helyben előállított, környezetbarát építőanyagokat használunk fel.

— Egy épület környezetre gyakorolt hatását az építés módja és a felhasznált építőanyagok mellett

természetesen a használat is befolyásolja. Itt válik fontossá a megfelelő homlokzati és tető-hőszigetelés, a nyílászárók megválasztása, a korszerű fűtési rendszer, valamint a megújuló energia felhasználása. Mindez alapos, jól átgondolt tervezést igényel, ahol minden apró részlet tökéletes összhangban van egymással. Ráadásul a fenntartható építészet nem csak a környezet számára hasznos - megtérülő befektetés is, hiszen az ilyen épületek fenntartási, üzemeltetési költsége alacsonyabb, valamint piaci értéke magasabb.

A TERRÁN EGYRE ZÖLDEBB

— A Terrán határozott lépést tett a környezettudatosság útján, amikor napelemes innovációba kezdett. A Generon napelemes tetőrendszerrel a napenergia hasznosítható egyedi megoldással. Minden cserép egy-egy szolárpanelként működik, kialakításának köszönhetően pedig tökéletesen belesimul a tető síkjába. A Generon nem melepszik túl akkor sem, ha kánikula van, valamint rendkívül ellenálló az időjárás viszontagságaival szemben. Még felhős időben is akár 50-90 százalékos kihasználtsággal képes működni.

— A több mint százéves cégcsoport elköteleződése a fenntarthatóság, valamint a minél kisebb ökológiai lábnyom elérése, ami nem csupán

a Generon napelemes tetőrendszerben mutatkozik meg. Az egyre környezetbarátabb gyártási folyamatok és működés jegyében a vállalat bolyói telephelyén napelempark biztosítja a cserépgyártó üzem teljes villamosenergia-ellátását. Pécssett és Kunszentmiklóson pedig jelenleg a megvalósítás utolsó fázisába ért a megújuló energiaforrás kiépítése, ezzel is bizonyítva a Terrán elhivatottságát a zöld gondolkodás és bolygónk védelme mellett.

— Olvassa be a QR-kódot, és tudjon meg többet a Terrán Generonról! (x)

- 01 A Generon napelemes tetőrendszer minden cserepe egy-egy szolárpanelként működik, kialakításának köszönhetően pedig tökéletesen belesimul a tető síkjába
- 02 A Generon nem melepszik túl akkor sem, ha kánikula van, és még felhős időben is akár 50-90 százalékos kihasználtsággal képes működni

GYÁRTÓ | Terrán Tetőcserép Gyártó Kft., Bóly

ÉPÍTÉSZETI ÉS AKUSZTIKAI MEGOLDÁSOK

01

03

02

- 01 A StarHouse fémvázás technológia építéstechnológiai és üzemeltetési szempontból is optimális választás
- 02 A Saint-Gobain Hungary Akadémia épületében Rigitone Climafit mennyezet készült, ami egyedülálló módon íves megoldású hűtő-fűtő felület
- 03 Egy osztófödém nélküli térben érdemes akusztikai szempontokat kielégítő burkolatokat választani, amire kiváló megoldást nyújtanak a Rigips kifejezetten erre a célra fejlesztett Gyptone Activ'Air hangelnyelő álmennyezeti lapjai

SZERZŐK | Vágó Bálint - SG Hungary műszaki vezető, okleveles építészmérnök
Schifter Gergely - Star Construct Innovation, okleveles építészmérnök

A StarHouse fémvázás technológia kitűnő megoldást nyújt a nagy belmagasság, a megszokottnál tágasabb belső terek kialakítására, akár családi házaknál is. Az egyszerűnek, letisztultnak tűnő építészeti koncepció mögött azonban átgondolt szerkezeti megoldások rejlenek.

— Könnyűszerkezetes technológiával az acél-, fa- vagy ragasztott fa tartók gazdaságosan méretezhetőek, és akár extrémnek tűnő belmagasságú terek is létrehozhatók. A StarHouse fémvázás technológia építéstechnológiai és üzemeltetési szempontból is optimális választás, valamint a leggazdaságosabb kivitelezés is ezzel a rendszerrel érhető el. Az előregyártott fémelemek a helyszínen az összeszerelés során egységes hálózattá, önmagában is merev dobozszerkezeté, úgynevezett térrácsá állnak össze. Így kiegészítő segédstruktúrák nincsenek szükség. A szerkezet egy ütemben készül, nem kell a technológiai idővel és az ütemhatárokkal sem számolni, mint a vasbeton vagy a téglalapületeknél. A szerkezetben lévő hőszigetelésnek köszönhetően a nagyobb belmagasságú tér sem válik épületenergetikailag problémássá, így bátran betervezhető akár 5 métert meghaladó, stílusosan kialakított, egybefüggő, impozáns enteriőr. A tér megvilágítása magas nyílászárókon át történhet, ami a napfény bejutásának szabályozásával még fennköltebbé

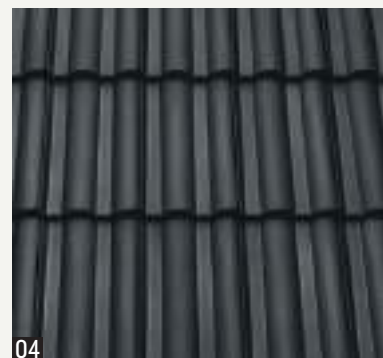
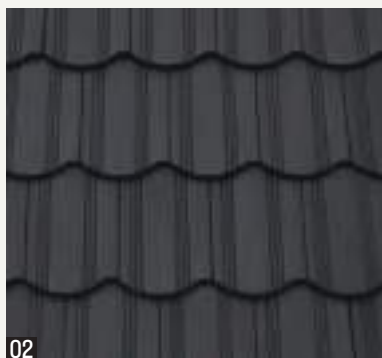
teszi a belső teret, valamint energetikailag is hasznos. A kitáguló élettér kedvezően hat az épületben lakókra, a megnövekedett légtér pedig élettanilag is kedvező. Az épület termikus burka kitolódik, de üzemeltetési szempontból a növekmény minimális, adott esetben a tér napcsapdaként is hasznosítható, ami a fűtési időszakban pozitívumot is jelenthet.

— Egy osztófödém nélküli térben – az alkalmazott lakástextíliáktól függően – érdemes akusztikai szempontokat kielégítő burkolatokat választani, amire kiváló megoldást nyújtanak a Rigips kifejezetten erre a célra fejlesztett Gyptone Activ'Air hangelnyelő álmennyezeti lapjai. A mennyezet vizuális kapcsolatot képez a helyiségek különböző részei között, ezért fontos, hogy a más szerkezetekhez, anyagokhoz való kapcsolódás egyrészt természetes, másrészt elegáns legyen. A Gyptone ezért fejlesztette ki mennyezeti mellett a fali megoldásokat is, amelyek együtt harmonikus belső teret eredményeznek. A lapok nemcsak hangelnyelők: az Activ'Air technológia további előnye, hogy képes elbontani az építőanyagok, festékek, bútorok, szőnyegek stb. által levegőbe bocsátott illékony szerves vegyületeket, így a levegő minősége bizonyíthatóan javul. Ez különösen fontos lehet középületekben vagy nagyobb létszám befogadására alkalmas terekben.

(x)

SÖTÉT, ELEGÁNS ÉS KERÁMIA

VARIÁCIÓK FEKETÉRE

A sötét tetőcserép nemcsak elegáns, letisztult és modern, de kitűnő választás azoknak a szakembereknek vagy építetőknek, akik a legújabb építési trendekhez igazodva választanák ki, vagy alakítanák át épületük tetejét. A Tondach Black Collection kínálatában elérhető a márka összes sötét színű kerámia tetőcserepe, amelynek segítségével könnyen eligazodhatunk a különböző méret, stílus, szín és forma között.

—A tető nemcsak az épület koronája, de nagyban meghatározza annak karakterét is. A modern építészet meghatározó irányzata a sötét tetőfedő anyag, mely magában hordozza annak kockázatát, hogy a tetők elvesztik változatos karakterüket és egyhangúvá válnak. A Tondach termékinálatában 10 sötét színű, különböző alakú, méretű és felületkezeléssel ellátott kerámia tetőcserép érhető el. Ezek formai változatossága lehetőséget kínál arra, hogy az adott épület stílusához a leginkább illeszkedő tető valósuljon meg. A Tondach Black Collectionben egy helyen megtalálhatók a tradicionális, íves vágású, illetve a modern, az F.A. Porsche dizájnstúdió által tervezett termékek is, a gránittól kezdve a titánon át egészen a bazalt vagy Amadeus fekete színig. Szerencsére az elegancia mellett nem kell lemondani a kerámia nyújtotta időtálló minőségről sem.

—A Tondach Planoton 9 FusionProtect antracit és FusionProtect titán színben elérhető kerámia tetőcserepek letisztult formavilágukkal és sima felületükkel visszafogott eleganciát kölcsönöznek a háznak. Míg a legmodernebb dizájn szerelmeseinek az F.A. Porsche dizájnstúdió és a Wienerberger kollaborációja, a V11 tetőcserép lehet a tökéletes választás. Fazettás kialakítása megtöri a fényt, így betekintési szögtől függően változik a tető vizuális megjelenése.

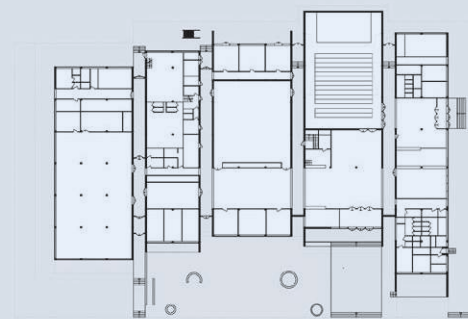
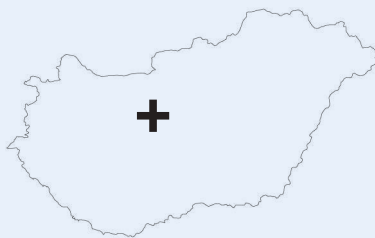
TARTÓS SZÍN EGY ÉLETEN ÁT

—A speciális FusionProtect felületkezelési technológia garantálja a különleges és időtálló szépséget. A szín a több mint 1000 °C-os gyártási folyamat során válik eggyé a kerámiával. Az Amadeus technológiánál alkalmazott üvegmázás felületvédelem különösen ellenállóvá teszi a cserepeket, és egyedülállóan sima felszín eredményez. A fenti eljárásoknak köszönhetően a tető nem koszolódik, sav- és lúgálló lesz, ellenáll az UV-sugaraknak. Kiemelkedő vízlepergető képessége segíti az öntisztulást, így a tető szép marad egy életen át.

—A Tondach Black Collection egyedülálló lehetőséget kínál az építészeknek, kivitelezőknek és építetőknek, hogy modern, elegáns és tartós tetőcserepeket választhassanak, amelyek illeszkednek a Wienerberger további termékeihez is. (x)

- 01 Visszafogottan elegáns: Tondach Planoton 9 kerámia tetőcserepek antracit és titán színben - inspiráló megjelenés, letisztult formavilág és sima felület
- 02 Hagyományosan egyszerű formavilág, karakteres fedéskép: Kékes Plus - egyenes és íves vágású antracit kerámia tetőcserepek
- 03 Dizájnkiürítum: V11 - antracit, bazalt és titán tetőcserepek, az F.A. Porsche dizájnstúdió kifinomult megoldása
- 04 Harmónia: Twiston 9 - lendületes felületkialakítás, nyugodt elegancia; elérhető antracit és Amadeus fekete színben

GYÁRTÓ | Wienerberger Téglaiipari Zrt., Budapest

AKKOR / Királyerdő Csepel századfordulón felparcellázott, tisztviselők és munkások lakta egybefüggő kiskertes városrésze. A harmincas évektől parcelláztak itt, a kezdetektől a mai Szent István úton jelölték ki a központot, de csak nagyon lassan épültek meg közintézményei, jellemzően a hatvanas évektől. Az akkor Rideg Sándor Művelődési Ház és Mozi, Könyvtár épületegyüttese hosszú várakozás után, 1975-re készült el. A látszó, tömör téglafalazatú, vasbeton pillérvázás, szikár, raszteres szerkesztésű épület alapkonceptiója a funkciók kubusokba rendezése. A belváros felől érkezve öt, változó magasságú tömbben könyvtár, a gépészet és klubtermek, irodák és kamaratermek, mozi-színházterem, végül a délkeleti homlokzaton az üvegterem, mosdók és gondnoki lakás sorakoztak. Az előkert az udvarral átkötő folyosóhasítékokban a téglahomlokzat fut tovább, a folyosók végi műkő lépcső és burkolat szalagként vezet ki a kertbe. A struktúra belső nyitottságát az utcával párhuzamosan a négy traktuson átható elnyújtott aulatér adta. Kevés anyag, részlet ellenére a sötét kőpadló, súlyosított világítás, a könyvtár vasbeton gerendarácsa, kavicsolt oszlopok, a büfé áttört faparáványa és az aula monumentális, Öntök című szekkója méltóságot sugároztak. A mozi-terem két bejárata, a folyosók lengőajtós zsilipelése, az aula harmonikafala többrétű működést tett lehetővé. A tervek kisebb terek közti átkötései is számos térhasználati finomságot sejtetnek. Talán nem véletlen, hogy épp innen indult a Nyitott ház mozgalmá váló népművelési kísérlete. Itt épültek meg először Ferencz István diplomaterve nyomán Salgó vázából a „konténerek”, melyek számos témát dolgoztak fel a zenehallgatástól a szőnyegszövésig, oktatástól az egyéni művelődésig.

MAI SZEMMEL

KIRÁLYERDEI MŰVELŐDÉSI HÁZ, BUDAPEST | (1971-1975)

ÉPÍTÉSZ |

Csizmadia Nándorné (ÁÉTV)

SZÖVEG | FOTÓ | RAJZ

Dombrovsky Zsófia

ARCHÍV: filmhíradó

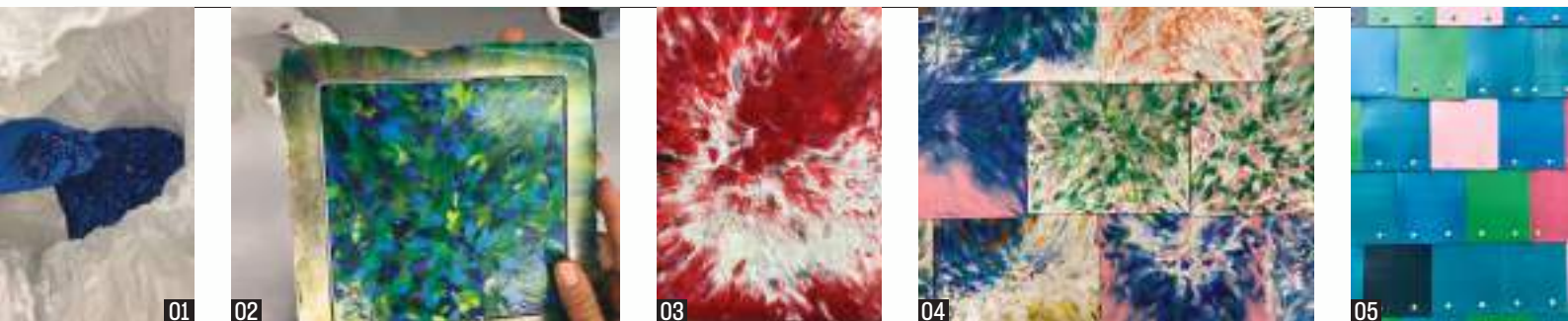

ROVATSZERKESZTŐ |
Vukoszávljev Zorán

MOST / Megállt az idő: küllemre a ház mintha nem is öregedett volna, távolabbról az ablakcerék sem bántóak, a tömeg kollázsszerűsége, campanile-kéménye puritán méltóságot sugároz. Ugyan a belső oszlopokat elburkolták, a fa térelválasztó és álmennyezeti elemeket elbontották, ami maradt, jól állja az idők próbáját. Kár, hogy a rendszerváltás körül a ház tagolhatóságát, színházterem-büfé egységének, alternatív feltárásának lényegét felszámolták, s hogy a kapcsolódó átmeneti téri helyzetek is megkövültek. Az aula üvegterem falainak elburkolásával és a kiszolgálóházba térbe beálló, egykor üveg, most tömör falú új helyiségével némileg vesztett hatvanméternyi kőburkolatos nagyvonalúságából. Talán sosem derül már ki, hogy a könyvtári tömbön kirajzolódó más anyagú falazás további távlatot rejtett-e. A műhelybútorok nagy része eltűnt, épített növényes pihenősziget létesült csobogóval, mely mostanra fotelekre cserélődött a könnyebb alakíthatóság jegyében. Paradox helyzet, azóta a teljes aulát elfoglaló programok már jóval ritkábbak. A mozi kora is lejárt, a színház bővítésével és a burkolat kérdéses cseréjével előadóteremmé vált. A könyvtár tömbjének felét helytörténeti gyűjtemény vette át, a világos, erkélyes klubtermek tölgybútorai közé mőtárgyraktár költözött. Bár a szövőkör lassan fél évszázados, ma a mozgásos foglalkozások dominálnak – az új téri igények lekövetése azonban várat magára. Az utóbbi három évtizedben az épület leginkább az aktuális vezető értékrendje szerint, stílusosan alakult: a szocialista zsáner-falkép közel tíz évre eltűnt, majd más a tapéta visszaszedése és a teljes restaurálás mellett döntött. Ami nem változott, hogy Királyerdő lakossága magáénak érzi a házat, közös építését ma is emlegetik.

HÁZ IN PLASTIC, IT'S FANTASTIC

SZERZŐ: Pokol Júlia

Az újrahasznosítás mára hétköznapijaink részévé vált, szinte mindenhol találunk szelektív kukákat környezetünkben, akár munkahelyünkön, akár közösségi tereken vagy középületeinkben. Azt azonban kevesen tudják, mi történik a kidobott hulladékkal, miután a szemetesbe került, sőt, hogy a kidobott dolgok valójában értékes alapanyagok, amelyekből akár építészeti funkcióval bíró új termék is készülhet.

—A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán 2021-ben indult a Zero Waste Campus (ZWC - Kriszt Annamária, Piri Annamária, Pokol Júlia) kezdeményezés, amely az elhasznált műanyagok gyűjtésére, újrahasznosítására irányítja a figyelmet. Építészeti, valamint dizájn-termékek bevezetését kutatja, az új termékek alkalmazási területeivel, lehetséges felhasználásával foglalkozik. Emellett a kezdeményezés közösségi kommunikációs lépéseken keresztül igyekszik egy lépéssel közelebb hozni az újrahasznosítást az egyetemi közösséghez és a budapesti lakossághoz.

—A ZWC és az Urban Future Laboratory (UFLAB/URB/BME - Alföldi György, Kurucz Olívia, Pokol Júlia) együttműködésével 2022-ben megindult Budapest-Józsefvárosban egy „in-situ” kísérlet, amely idén nyártól

már látható formát öltött a Déri Miksa utcában, mint az első újrahasznosított műanyaggal burkolt épület hazánkban. A „Csőszház” homlokzatburkolata igazi szakmaközi - közösségi együttműködés eredménye. Józsefvárosban a Rév8 (Gerencsér Lilla) munkatársai szerveztek közösségi gyűjtést a kerület intézményeiben és a negyed lakói között, míg a ZWC a BME kampuszán és az újbudai Teleki Blanka Általános Iskolában gyűjtötte a műanyag kupakokat.

—A kísérlet továbbra is interdiszciplináris csapatmunka maradt. Szintén a ZWC kitűzött célja szerint összekötve a BME-s karok tudományterületeit, folytatódik a szakmaközi együttműködés.

—A reciklált műanyag lapok gyártása több lépcsőben, különböző helyszíneken valósult meg. Az összegyűjtött kupakok színre válogatása az Építészmérnöki Karon zajlott, majd a Polimertechnika Tanszék laborjában darálták le őket. Ezek után egy hosszabb kísérleti fázis következett. Ennek során a ZWC építész és gépész tagjai hőpréssel készült lapokon kísérleteztek különböző színkombinációkkal, valamint ezen mérték az anyag zsugorodását és ellenálló képességét a polimer labor munkatársainak segítségével. Több mint száz lap legyártása után már egy hatékonyabb munkamódszer is körvonalazódott a Polimertechnika Tanszék szakemberei - dr. Bárány Tamás, dr. Kovács Norbert Krisztián, dr. Gere Dániel, Papp Bertalan, Halász Ákos segítségével.

08

09

10

- 01 Kupakdarálék
- 02 Tesztlap
- 03 Hőpréslélt lap
- 04 Előtanulmány
- 05 Elkészült homlokzatburkolat
- 06 A csőszház
- 07 Csőszök
- 08 Játsszóteri kilátás
- 09 Déri Miksa park
- 10 A Déri felett az ég

—A folyamat befejezésébe a BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar is bekapcsolódott, és javaslataik szerint darálás, majd reggranulálás után UV- és tűzgátló adalékokat keverték a reciklált műanyaghoz, hogy a burkolat kültéren is biztonságos és tartós maradjon. Az adalékolás után a közel 140 kg műanyag kupakot extrudálással, két felhevített fémhenger között olvasztották sík lapokká. Az így létrejött egybefüggő anyagok darabolásából jött létre a közel 1000 db burkolóelem. Színükön visszaköszönnek a PET-palackok kupakjainak ismert árnyalatai: a mentes víz rózsaszínje, a buborékos sötétkékje, a gyümölcslevek zöldje és így tovább.

—A józsefvárosi Csőszházra idén felkerültek a burkolólapok, azonban a BME-s együttműködés és kutatás folytatódik. A közös kísérletezések eredményét a csapat más termékek és felhasználási módok kidolgozására is szeretné felhasználni, illetve tapasztalataikat továbbadni, mint ahogy a munka inspirációját adó holland Precious Plastic projekt is teszi.

—A környezettudatosabb építészetnek kisléptékű állomása ez, a tervezők és kutatók mellett egy nagy közösség érdeme. A folyamat arra is rámutat, hogy a hétköznapiakban is tehetünk aktívan a környezetünkért, ami nemcsak kevesebb szemetet jelent, hanem közösségi tereink formálásában is szerepet kaphat.

Author: Seidl, Krisztián

Affiliation: University of Pécs, Breuer Marcel Doctoral School of Architecture

Title: THE LADY OF THE COURT'S AWAKENING

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 12-21,

<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.1>

Received: 29 August 2023

Accepted: 12 September 2023

Published: 18 October 2023

**DRECHSLER PALACE, BUDAPEST, HUNGARY;
ARCHITECTS: BÉLA BÁNÁTI and JUDIT ZAJACZ**

The long-abandoned ballet institute has found a new life as a hotel. Reinforcing the original eclectic character of this building the restoration derives inspiration from a wide range of philosophies and schools of thought. Be this the innovative glazed covering of the central courtyard, chess inspired interior design elements or the geometric reuse of the roof covering to provide additional fenestration to the roof space. In places traditional skills have been reapplied to bring back original surface treatments, painted ceilings for example or the fine metalwork detailing to the roofs and stairs.

01

AZ UDVARHÖLGY ÉBREDÉSE

DRECHSLER-PALOTA | BUDAPEST

Az életét teljes mélységében megrázó trauma – odaadó áhítattal szeretett fiatal feleségének elvesztése – készítette a 29 éves Lechner Ödönt, hogy hagyja el a megszokott életét, a hazáját, szakítson minden szakmai gyökerével, és menjen külföldi tanulmányútra, ahol megtalálhatja önmagát és azt a magyaros építészeti irányzatot, amely mindig is motoszkált benne. A mély gyász ösztökélte a változásra, hozta ki belőle az egyedit, az új és ismeretlen utat, a berögződött, a már-már rutinszerű hagyományoktól való elszakadást. Lechner világra szóló tehetségének kibontakozásában egy különös állomás a nemrégiben felújított MÁV Nyugdíjintézet bérházának épülete, amelyet a Krúdy Gyulától származó elnevezés után Drexler-palotaként tart számon a köznyelv.

01

A legszebb udvarhölgy felébredt öröknek tűnő álmából, élvezi az életet és ettől ragyogva tiündököl

- 01 A palota Andrásy úti főhomlokzata
- 02 MÁV Nyugdíjintézet bérháza, Klösz György felvétele 1885 körül
- 03 A palota az Opera mellől szemlélve

ÉPÍTÉSZ |
Bánáti Béla, Zajacz Judit

FOTÓ |
Bujnovszky Tamás

SZERZŐ |
Seidl Krisztián

__Lechner Ödön (1845–1914) szakmai pályafutása a kor építész pályáinak megfelelően indult. Már fiatal korában kiváló rajz tehetséggel bírt*, az édesapja által üzemeltetett családi téglagyárban pedig megismerkedett az építőanyagokkal, különösképpen az égetett kerámiákkal, [1] amelyek később, alkotói pályájának csúcán igazán egyvedivé, jellegzetessé és felismerhetővé tették az épületeit.

__Tanulmányait szinte „sablonosan” a Pest-belvárosi Reáltanodában kezdte, majd a József Ipartanodában** folytatta – a korabeli klasszikus építészeti szellemiségben. Mestere, Szkalnitzky Antal*** ösztökélésére Európa vezető építészképzésén, Berlinben, a „Schinkel-akadémiának” is nevezett Bauakademie-n mélyítette el a megszerzett tudását, olyan, a historizáló építészettel kiváló szinten művelő legendák vezetése alatt, mint Lucae, Strack, Bötticher, Adler, Schwatlo****. Az itt töltött három év akadémiai képzés alatt kötött szoros barátságot Pártos (akkoriban Puntzman) Gyulával és Hauszmann Alajossal [2] is.

04

—A berlini akadémia elvégzése után feleségül veszi igaz szerelmét, Primayer Irmát, aki a korabeli sajtó szerint Pest legszebb lánya volt, majd egy esztendő után itáliai „kóborló” nász- és tanulmányutat követően hazatérnek. Odaadását mi sem mutatja jobban, mint Berlinből írt őszinte levele:

„Isten adott erőt és jó szülőket nekem, és adni nem felejtett egy kedves órangyalt mellém, hogy ezek segédelmével megküzdhessek az élet balsorsával, s ha lankadni kezd erőm, egy gondolat – csupán egy –, jó szellemem sugallata hatja át szellemem, és nincs hatalom, mely visszatántorít.

Képzelterhet, mint szorult szívem azon gondolatnál, hogy most e papír elmegy kegyedhez, kedves kisasszony, én meg, dacára a berlini kosznak, nem lapultam annyira össze, hogy magamat is ide mellékeljem.” ***** [3]

—Hazatérése után Pártossal irodát alapít, első munkáik a „berlini reneszánsznak” titulált, néhol hellenisztikus elemekkel díszített neoreneszánsz historizmus [4] szellemiségében valósulnak meg – például a Lechner apósának épített Primayer-ház (1871–1872) és a Kecskemét városa számára tervezett bérház (1871–1874) jól tükrözi a kor bevett és uralkodó irányzatát. Ám Lechner mindig is kereső típus volt, izgatta az új felfedezése, a mélyen rejtőző gyökerek előtérbe hozása. Boldog házasságának biztonságát, az otthoni szeretet melegét – 24 éves feleségét – a második gyermekük születését követően elveszti. Ezek után semmi sem keretezi csapongó gondolatait, szabadjára engedi hát őket, és eljut Párizsba, a francia reneszánsz kastélyok restaurálásával és tervezésével foglalkozó Clément Parent (1823–1884) irodájába.

05

Itt veti le a németes oktatás által ránehezedett béklyókat és fedezi fel a francia kastélyépítészetben rejlő lehetőségeket.

„Bennem azonban mindig erősebb lett az a meggyőződés, hogy törekvéseinket föltétlenül siker fogja koronázni, anélkül, hogy bármilyen előző stílusra támaszkodnunk kellene, miután egy stílus sem öröktől való, mindegyik kezdődött valamikor: ennél fogva éppen úgy lehetséges ma is egy új irányzat keletkezését, egy új magyar stílus felvirágzását megérnünk.

Minden próbálkozásomnál és kísérletemnél azonban állandóan éreznem kellett, hogy az a német kultúra, melyet három éven át magamba szívtam, kérlelhetetlenül fogva tart, rám nehezedik, s minden szabad művészi gondolatot elnyom bennem.

[...]

Ez a francia kultúra annál is inkább vonzott, mert bámulattal láttam, hogy miképpen volt képes ez a kultúra királytól királyig, tehát szinte egy-egy emberöltőn át más-más művészi irányokat, egészen új stílusokat teremteni.

Ezekből reméltem én megtanulhatni, hogy tulajdonképpen hogyan is alakul egy ilyen új stílus.

Ezen időben 27 éves voltam. Lelki küzdelmeimtől kínozza, fiatal feleségem halála által szívem mélyén sújtva, elviselhetetlen lett nekem a budapesti tartózkodás, s szinte futva menekültem az új világba – Párizsba, minden anyagi erőt, eddig szerzett pozíciómat feláldozva.” [5]

—4 év után hazatér, és újra megnyitja Pártossal közösen vezetett irodáját. Ekkor kezd el ténylegesen kísérletezni a magyar építészeti stíluskereséssel,

- 06 A belső udvar üvegfedése
- 07 A középrizalit árkádja és a szószékszerű kávéházi bejárat, Hermann Rückwaldt felvétele, 1889

felhasználva a francia táptalajt. Ez az út- és stíluskere-
sés esik egybe azzal, hogy pályázaton elnyerik a MÁV
Nyugdíjintézet bérházának tervezési megbízását.
Funkcióját tekintve az épület választ ad a század-
forduló hihetetlen ütemben zajló városiasodására,
a lakhatás megoldására. Fenntartása biztosított a bér-
lakásokból származó bérleti bevételekből, ugyan-
akkor valójában a MÁV-nál lévő nyugdíjelőlegek
befizetéséből befolyó összeg befektetéséből valósul
meg.

__Ybl Miklós életművének koronájával, az 1884-ben
átadott Magyar Állami Operaházzal szemközt lévő
MÁV-épület érzékenyen reagál a dalszínháznak az
Andrássy úti palotásor homlokzati vonalából való

visszaugrasztására. Ezzel különös hangulatú terese-
dés alakul ki, mely megállásra készíti a sugárúton
járókat. A bérházak szigorú sorából kiszabadított két
épület kapcsolatát felerősítik az így létrejövő öblök
– az Operaház főbejáratának árkádsora visszako-
szön a MÁV-bérház földszinti, hevederívekkel tagolt,
öt bordás boltozatú, nyitott-fedett kávézójának teré-
ben. Lechner későbbi munkáin szintén felhasználja
ezt a térjátékot: az Iparművészeti Múzeumot vissza-
húzza az Üllői út zárt sorából, a nyolcszögletű közép-
rizalit alatt található előcsarnokát pedig árkádszerűen
a kültérbe helyezi.

__A MÁV-bérház szabadon álló épületét három hori-
zontális egységbe tagolja – a földszinten és az első

02
03

A bizonyos lechneri mondat több mint elegáns. A 19. század végi udvarias beszédmód faragatlanságot meg sem engedett volna, de őszinteségét én magam abban látom, hogy meg sem próbálta felülmúlni az akkor legdominánsabb pesti épületet, az Operaházat. (A Várkert Budán épült meg, az Országház csak vágyálom volt ekkor, a bazilika betört kupolával félkészben állt, a pesti Vigadó már réginek és távolinak tűnhetett innen.) Ez a franciás gót(nak mondott) épület úgy néz az Ybl-palota szeme közé, hogy közben a sajátját tényleg mintha lesütné, de szerintem ez jól áll neki, a szemérmesség érték ekkor. Nem hotelnek nőtt ki a földből, lakásokat alakítottak ki benne (később már szinte „balettházként” vágyakozhatott az Operaház után, és eleinte nem is választotta el a földalatti Ybl főművétől. Most először lesz mód arra, hogy aki a luxushotelben megszáll, ne tudjon, ne is akarjon kitérni az reneszánsz palota magnetikus ereje elől. Arra számítok, hogy a hotel fő attrakciója a lechneri kulcsin és a kortárs luxus belbecs mellett csakis az Operaház lehet, idővel talán rájön valaki, hogy akár Grand Opera vagy Opera Grand Hotel is lehetne a neve, nem pedig a kurtán ipari 'dablu'. Türelmetlenül vártuk mindkét épület megújulását, nagy élmény, hogy végül szinte egyszerre következett be. Most tényleg nehéz eldönteni, mi jobb: Pestről nézni Budát vagy fordítva, vagy az északiról a déli Balaton-partot vagy fordítva. Ha viszont onnan nézem, Ybl Miklós 140 éves épülete és az opera műfaj 400 esztendeje felől Lechner Ödön épületét, akkor biztos vagyok abban, hogy aki operát-balettet néz, nem muszáj annak az egykori Drechsler-palotában megszállnia - viszont aki itt vesz ki lakosztályt, szobát, annak kötelező a Sugár úti palotát meglátogatnia. | Ókovács Szilveszter DLA, Magyar Állami Operaház, főigazgató

emeleten szinte kőszzerű, monolit talpazat adja a ház földhözragadt hangsúlyát és kapcsolatát az üzletken keresztül a külvilággal. A második emelettől felfelé a bérlakások intimitása könnyedebb, légesebb homlokzat mögé rejtőzést eredményez. Az épület hangsúlyos párkányszalagon ülő, erőteljesen megjelenő tetőzet koronázza, mely összetett idomaival és meredek hajlásszögével a korszellemtől kissé eltérően az utca szintjéről is láthatóvá teszi az ötödik homlokzat formavilágát és díszítvényeit. A francia reneszánsz tömegképzését itt még eklektikus – gótikus és reneszánsz – elemekkel ékesíti a mester, de későbbi munkáin, például az Iparművészeti Múzeumon és a Postatakarékpénztáron már bátran alkalmazza a kerámiába álmódott lechneri egyediséget.

—A földszinti árkádsor érdekessége a homlokzat síkjából kitüremkedő, román kori szószeke-szerű kétszintes kapuzat, a kávéházi bejárat. A kívülről aprónak tűnő, szinte eltűnő nyílás a benti fogyasztótérből szerves, feltűnésmentes, szinte légies kapcsolatot alakít ki a terasszal.

—A téglaburkolatú emeleti homlokzat nyílászárói körüli és a földszinti homlokzati osztás pilaszterekben folytatódó díszítésének kövel – illetve a későbbiekben pirogránittal, eltérő színű mázas kerámiákkal – való kiemelése szintén a francia építészeti élménynek és tervezési tapasztalatnak köszönhető. A korábbi évszázadokra jellemző, majd a 19. századi francia kastélyépítészetben újra reneszánszát élő „brique et pierre”, azaz téglák és kő divat visszaköszönése ez a játékosság. A homlokzati lyukarchitektúrában megjelennek a felfelé haladva egyre osztottabb ablakok. A későbbiekben ez is Lechner egyedi stílusjegyévé válik – az emeleti szinteken a nagy nyílások helyett kettőzött, illetve hármas tagolású ablakok teszik izgalmasabbá és könnyítik felfelé haladva a homlokzatot.

—A francia reneszánsz hatás kézzelfoghatóságát mi sem mutatja jobban, mint az 1885-ös világkiállításra érkező francia építészeti elismerése, akik Vámos Ferenc szavaihoz hasonlóan méltatják az épületet:

07

„A palota alaprajzi elrendezésén Lechner példásan megértette Ybl Miklós gondolatát, amikor az Operaház főhomlokzatának pompázatos középrizalitjával együtt éneklő középrizalittal oldotta meg saját főhomlokzatát, melyet teljesen franciaországi emlékeivel telített. A választópárkányok, a főpárkány, a baluszteres párta, a fedéldom tömegei, a tetőablakok, a saroktornyok, ezek kupolás laternái, az ablakkeretezések módja, a hegyesszögű erkélyek, a középrizalit középső fiülkéje, a fiálészerű díszítmények, a földszinti kosárgörbékekkel határolt ívek pilléreinek félig a gótika kötegpilléreire, félig az olasz reneszánszra emlékeztető módja, az udvar ragyogó világa, a belső térképzés a kávéházi helyiségekben, mind-mind azt mutatják, hogy Lechner e palotán, mint a francia mesterek a középkor és olasz reneszánsz beljüket vésődött elemeivel tették, eggyé forrasztotta, új életre keltette Blois, a caeni St. Pierre és a francia reneszánsz egész világát.” [6]

—Az épület kiválóan reflektál a szemközti elhelyezkedő Operaházra, tömegében és nyílásrendszerében alázatosan alkalmazkodik hozzá. Ám Lechner kellően óvatos volt ebben a kiemelt helyzetben, ahogy unokaöccsének, Lechner Jenőnek is fogalmaz:

„Becsúgyam sarkallt, de vigyáznom kellett, hogy az én épületem ne viselkedjék tolakodóan Ybl remekével szemben, mert az udvarhölgy lehet szebb, mint a királyné, de úgy kell, hogy a királyné királyné maradjon.” [7]

—A MÁV megbízásából bérháznak emelt épület egykori pincéjében, földszintjén és első emeletén a nagyközönség számára megnyitott terek kapnak helyet – felfűzve a Sugár úti századfordulós kávéházi hangulatra ezt az igazgyöngyöt. A későbbi névadó, Drechsler Béla 1899-ben nyitja meg háromszintes vendéglátóipari egységét, ami becsatlakozik az Oktogonon található Abbázia kávéház, illetve a Liszt Ferenc tér sarkánál lévő Japán kávéház Sugár úti patinás művészasztalainak sorába. A Krúdy Gyula által Drechsler-kávéházként bemutatott művészasztaloknál az operajátszás és zeneszerzés nagyjai is megfordultak – Gustav Mahler operaházi főigazgató, Henrik

08

09

10

Ibsen rendező, Wagner, Puccini, Mascagni, Liszt, Erkel, Goldmark.

— Izzalmas érdekesség, hogy Pártos Gyula felesége, Vittorina Bartolucci, a kor egyik ünnepelelt drámai hangú énekesnője, illetve apósa, az Operaházat is vezető Radnai Miklós zeneszerző igazgatósága alatt virágzásnak indult az intézmény.

— A MÁV nyugdíjintézetének bérháza különös állomás Lechner életművében. Itt jelennek meg először azok a térszerkezetek és díszítőelemek, amelyek később a szecesszió kiemelkedő mesterévé emelik őt. Itt tett kísérletet a hagyománnyá vált görög antik és itáliai reneszánsz helyett a francia romantikus kastélyépítészet formavilágának felhasználására, mely kiváló táptalajnak bizonyult az egyedi, magyaros stílus megteremtéséhez.

— Ezt az útkeresést, fejlődni akarást és innovatív hozzáállást tükrözi a Bánáti + Hartvig Építész Iroda szemlélete is, akik a Drechsler-palota kiválóan sikerült felújítását és rekonstrukcióját jegyzik. A Bánáti Béla által vezetett tervezőcsapat az épülethez alázattal, a lehető legnagyobb tisztelettel nyúlt, ám bátran erőt merített Lechner kísérletező szellemiségéből. Az építésziroda – Zajacz Judit projektvezetésével – közel nyolc évig foglalkozott a palotával, az ingatlan vásárlását megalapozó tanulmányoktól kezdve a kivitelezés művezetéséig bezárólag – szinte mindenre kiterjedő lechneri polihisztorsággal.

— A hotel szállóvendégeknek szóló főbejáratát az épület eredeti, Hajós utcai oldalsó bejáratán keresztül alakították ki, nem követve el így erőszakot a főhomlokzat kisebb kávéházi nyílásain. Térben hajlított, kisimuló hullámzású üveg előtető kelti fel az érkező figyelmét és invitálja a lechneri felújított kapuzaton túl található, intimitásba burkolózó recepcióhoz.

— A látogató egy füstösen bronzos, balett-tüti-szerűen sejtelmes és szinte selymes dongaboltozatos téren áthaladva már itt a rekonstrukció legnagyobb érdekességébe és műszaki kihívásába botlik: az előcsarnokban tárul fel az igazán nagy technikai és művészeti bravúr, amit a tervezők a belső udvar lefedésével alkottak meg.

— Az épület lechneri tervek szerinti 24 bérlakását a Bánáti + Hartvig Építész Iroda bonyolult szobamix szerint 151 szobára és lakosztályra bővítette. Az épület belsőépítészetéért a londoni illetőségű, luxusszállodák belsőépítészeti tervezésében kiemelkedő tapasztalatot szerzett Bowler James Brindley iroda felelt. Az emeleteken az utcára néző lakoszobákat eredeti térsorukban érintetlenül megtartva, azok belső falán túli kontúrján alakítják ki a szállodai szobák kiszolgáló tereit. A belső közlekedési rendszer újragondolásával jól érthető és körüljárható folyosóval rendelkező alaprajz jött létre.

— A tetőszerkezet 1909-ben tűzvész áldozata lett, eredeti állapotáról a korabeli fotók mellett

05

06

09

10

08

13

11

- 08 Az üvegfedésű előcsarnok
- 09 A főbejárat a kortárs üveg előtetővel
- 10 A főlépcsőház a recepciónál
- 11 Keresztmetszet

A Főbejárat	F Tetőtéri szobák
B Recepció	G Gépészeti terek
C Főlépcsőházak	H Spa, wellness, fitness
D Fedett előcsarnok	
E Szobaegységek	

Kismarty-Lechner Jenő színes leírása ad részletes képet:

„Gazdagon tagozott és mozgalmas a tetőzet architektúrája is, remekművű padlásablakokkal, melyeknek ornamentális keretezése szintén egyéni fantázia szülötte. Nagy gondot fordított a tetősíkok dekoratív végződéseinek és a magasba nyúló kéményfalaknak építőművészi kialakítására is. Nagyszabású tetőszerkezetének ács munkája szakkörökben közfelfűnést kellett, modelljét műegyetemünk egyik középítési szertárának gyűjteménye őrzi.” [8]

—A szobaszám bővítésében a francia kastélyok fedéséhez hasonló meredek hajlásszögű tető alatt megbúvó tér hasznosítása nagy segítségére volt a tervezőirodáknak. Az eredeti ácsmunka elvesztését feledteti a vasbeton koporsófedémből újjáépített idom, mely kétszintessé válva panorámás szobákat, felsőbb részén pedig a teljes épületet ellátó gépészetet rejt. A látogató nem marad természetközeli élmény nélkül sem – az ötödik emelet folyosói oldalfalainak és mennyezetének faburkolata a szemközt található Operaház eredeti fedélszerkezetének 140 éves átható fenyőillatával ajándékozza meg a vendéget.

—Az épület harmadik, modern korba ültetett lechneri innovációja szintén a tetőtéri szobaegységekhez kapcsolódik. A tervezők, tiszteletben tartva a terméspalával fedett korhű tetőképet, nem lyuggatták tele azt tetősíklablakkal, hanem felhasználták a századforduló díszes kerámiafedés mintázatának tervezési elvét. A korabeli tervezők előszeretettel alkalmazták a Zsolnay-mázzal ellátott cserепek elhelyezésének geometriájából és színválasztékából

adódó tetődíszítési lehetőségeket, mint ahogy ez számos századforduló környékén létrejött épületen látszik. [9] Kiemelkedő ezek közül a Hauszmann Alajos által tervezett Műegyetem központi épülete, a Pecz Samu-féle Szilágyi Dezső téri református templom, de Lechner számos munkája is – többek között a Postatakarékpénztár, a Földtani Intézet és az Iparművészeti Múzeum. A Bánáti + Hartvig Építész Iroda ezt a geometriai szerkesztést felhasználva a létrejövő rombuszokban a terméspala helyett teljes felületű üvegmegnyitást adott, amin keresztül fény önti el a tetőtéri szobákat. A szobákhoz így külön térjáték is tartozik, hiszen a ferde üvegezést leköveti a helyiségek oldalfala – a függőlegeshez képest hol befele, hol kifelé dőlve.

—A DVM Group generálkivittelezésében felújított épületet pazar luxus jellemzi, melyről nem csak az öt csillag és az azzal együtt járó szolgáltatások, és a kedves és hibátlan kiszolgálás tanúskodik. Belsőépítészete minden elemében nemes anyagokból valósul meg, rendkívül sokszínűen összetett és pazar. Nem véletlen, hiszen az egyik fő inspiráció az egykor az épületben lakó Balettintézetől származik – visszaadja a táncosok finomságát, a ruhák sejtelmességét, de közben mégis elérhető, nem tolakodó, apró részleteiben titkos izgalmakat rejt, majdhogynem harsány, ám egészében szemlélve koherens és megnyugtató.

—A W csoportnak világszerte különös ismertetőjele, hogy ihletet merít a helyi kultúrából, melynek hívószava itt elsősorban a balett volt. Ezt egészíti ki a magyarok sakkban való kiemelkedősége, Houdini titokzatossága, valamint a századforduló Budapestjének kávéházi kultúrája és hangulata, az

11

12

04

12

Brevis et presse*****

Az újjászülető épület új funkciót szolgáló két építészeti eleme a belső udvart, a lobbyt lefedő újszerű, a kor modern építészeti megfogalmazásában megalkotott térlefedése, valamint a bejáratot kiemelő és bevezető előtető megfogalmazása volt. A két különleges szerkezet a Bánáti + Hartvig Építész Iroda építészeinek építészeti elképzelései alapján és a Stokplan Kft. szaktervezéssel segített tervezés eredménye. A két irányban rúdlánccal lefeszített belső tető térben görbülő, vonal mentén alátámasztott szigetelő üvegszerkezetű héjalása a belső udvar hasznosításának építészeti eleme. A bejárati előtető az épület architektúrájából építkezve térben hajlított, vonal mentén alátámasztott és függesztett acél-üveg szerkezet. E szerkezetek terveinek és megvalósításának lehetőségét korunk üvegszerkezeti gyártástechnológiai fejlődése biztosította. Mindkét szerkezet megépítése az Építető egyetértő jóváhagyásának, támogatásának eredményeképpen valósulhatott meg, mely szerkezetek az immáron új funkcióval létrejött W Hotel ikonikus építészeti elemeivé válhatnak. | Habil Stocker György DLA okleveles építészmérnök és a Stokplan Kft. munkatársai

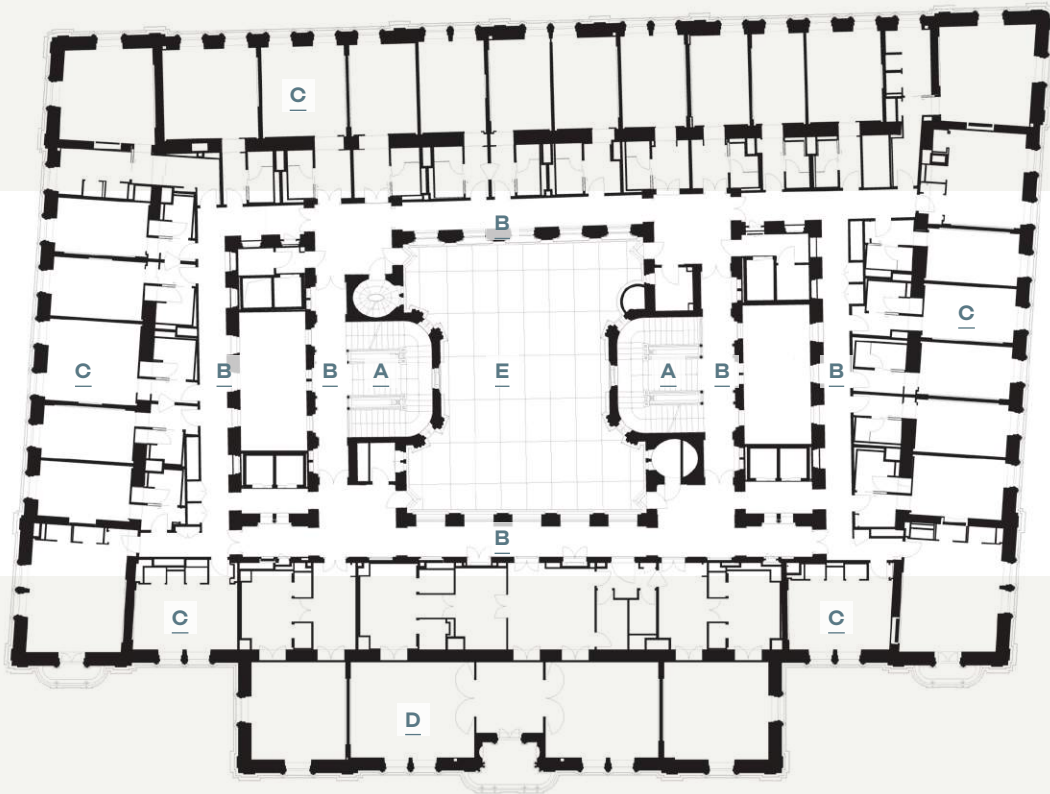
asztaltársaságok művészeti és gondolkozásbeli összetettsége. Ez az építetői hozzáállás összecseng azzal a lechneri elvvel, amely a mester minden épületét egy kicsit a megbízó egyedi tulajdonságaira formálja – gondoljunk csak a Váci utcai Thonet-ház gőzölt-hajlított fához hasonló csavarodó díszítőelemeire, a Postatakarékpénztár szorgos méhecskéire és mázas kerámia kaptáira, vagy a Magyar Állami Földtani Intézet fosszília díszítményeire. Lechner egyébként ezen a házon is elrejti a megbízóra való utalását: a díszítményekbe apró kis vonatokat komponál.

—Az elkészült felújítás alázattal és tisztelettel kezeli a műemléki elveket – jelentős szerepe van ebben Baliga Kornélnak, a díszítmények rekonstrukciós terveiért felelő tervezőnek. Az utcai látvány pazar, az Operaház teraszán két felvonás szünetében elfogyasztott pezsgő buborékain át talán még káprázta-több is az esti díszvilágítás. A főlépcsőház restaurált díszítőfestése önmagában hordozza az épület szövevényes összetettségét, de a látogató lélegzetvétele igazán akkor akad el, amikor a színes ablakokon átszűrődő fény szerelmes keringőbe bonyolódik

a rendkívüli minőségben elkészített terrazzo burkolatok ornamentikáival.

—Az épület térszervezése is mintha most forrta volna ki magát igazán. Az oldalsó bejáratok használata lehetővé teszi, hogy az épület belső fedett udvara, kávéháza és étterme, azaz a „nappalija” kitelepüljön a világörökségi hangulatú Andrassy útra. A földszinti terek a századfordulós kávéházi hangulatnak megfelelően szabadon bejárhatóak a látogatóknak is, itt rendkívül kedves fogadtatásban részesíti a személyzet az érdeklődőket.

—Az épület szeretete nemcsak az egészen apró részletekben – mint például a Hollóházi Porcelánmanufaktúra által készített, az épület főhomlokzatával ellátott tányér; a személyzet apró kiegészítői, mint az épület díszítómintázata által ihletett anyag eleganciával megkötött sál, a zakó zsebéből kileső díszszekendő – rejlik, hanem a dolgozók odaadó mosolyában is. Úgy tűnik, a rövidebb csend után újra felcsendülő Csajkovszkij-dallamok csókjára a legszebb udvarhölgy felébredt öröknek tűnő álmából, élvezzi az életet és ettől ragyogva tündököl.

- A | Főlépcsőházak
- B | Körbefutó folyosó
- C | Szobaegységek
- D | Lakosztály
- E | Fedett udvar

13

- 12 Egy tetőtéri szoba
- 13 A második emelet alaprajza

* Tájkép épületekkel, Vízimalom, 1854, Malom vízeséssel, Tájkép rommal - gyermekkori rajzai.

** A Királyi József Műegyetem, azaz a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem elődintézménye.

*** Szkalnitzky Antal (1836-1878): historizáló stílusban alkotó építész. Jelentősebb művei: Magyar Tudományos Akadémia (építésvezető), Károlyi-palota (Bp., Múzeum utca 11.), Károlyi-palota (Bp., Károlyi utca 16., Petőfi Irodalmi Múzeum), Szegedi Főreáliskola (Szegedi Tudományegyetem központi épülete), a budapesti tudományegyetem Szerb utcai épülete és az egyetem könyvtára, ma: Egyetemi Könyvtár.

**** Johannes Theodor Volcmar Richard Lucae (1829-1877), Johann Heinrich Strack (1805-1880), Carl Bötticher (1806-1889), Friedrich Adler (1827-1908), Carl Schwatlo (1831-1884).

***** Lechner Ödön levele Primayer Irmának, 1866. november 25. [3]

***** Tömören és röviden

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Lechner, Ödön: „Életem és pályám”, *Világ*, 1914-06-13, Vol 5, No 137.
- [2] Hauszmann, Alajos: „Jegyzetek életem és működésemről”, in *Hauszmann Alajos Naplója, Építész a századfordulón*, Gondolat, 1997, pp 11-126.
- [3] Vámos, Ferenc: „Lechner Ödön ifjúkori levelei”, *Nyugat*, No 12 (1928).
- [4] Sisa, József: *Lechner, az alkotó géniuszt*, Iparművészeti Múzeum, Budapest 2014.
- [5] Lechner, Ödön: *Önéletrajzi vázlat*, 1911.
- [6] Vámos, Ferenc: *Lechner Ödön (I-II)*, Amicus, 1927.
- [7] Kismarty-Lechner, Jenő: *Lechner Ödön*, Budapest 1961.
- [8] Kismarty-Lechner, Jenő: *Lechner Ödön*, Budapest 1961.
- [9] „Lechner Ödön épületeinek csodás Zsolnay-tetőzete”, We love Budapest [honlap], 2019-04-04, hozzáférhető: <<https://welovebudapest.com/cikk/2019/4/4/lechner-odon-epuleteinek-csodas-zsolnay-tetozete-ahogy-meg-soha-nem-lattuk-radisics-milan-dronfotoi>> [utolsó belépés: 2023-09-02].

GENERÁLTERVEZŐ: Bánáti + Hartvig Építész Iroda Kft. | VEZETŐ TERVEZŐ: Bánáti Béla | PROJEKTVEZETŐ TERVEZŐ: Lénárt Szabolcs, Zajacz Judit | ÉPÍTÉSZ TERVEZŐ: Bánáti Bodó, Csiha András, Kádár Gergő, Pusztai Lilla, Szécsi Ákos, Szilágyi Norbert, Szloboda Gergő | A FOLYAMATOT SEGÍTTETTE: Ferencz Tamás, Kacsó János, Kátai Éva, Márkus Péter, Márton Annamária, Ritter Dániel, Trinh Hai Dang, Vass Zoltán | ÉRTÉKLELTÁR ÉS TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓ, MŰVÉSZETTÖRTÉNÉS: Hadik András, Fehérvári Zoltán | RESTAURÁTOR: Kelecsényi Gergely, Sándor Áron | REKONSTRUKCIÓ: Baliga Kornél | DÍSZMŰBÁDOG KIVITELI TERV: Birghoffer Péter | ÉPÜLETSZERKEZET: Takács Balázs, Szutor Tamás | ALAPOZÁS: Petik Csaba | TARTÓSZERKEZET: Kovács Csaba, Trombitás Bálint | ÜVEGSZERKEZET: Stocker György, Madaras Botond, Horváth Attila | TŰZVÉDELEM: Takács Lajos, Zsitva Attila | ERŐSÁRAM: Ivanics Zoltán, Nagy Attila | GYENGEÁRAM: Nagy Olivér | KÖZÉPFESZÜLTÉSÉG: Pendu Gábor, Gulyás Ferenc | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Temesvári László, Nagy József, Tóth Ákos | OLTÓRENDSZER: Hajdú András, Temesvári Veronika, Soós Levente | KÖRNYEZETALAKÍTÁS: Koszorú Lajos, Koszorú Bálint, Marosi Péter | FORGALOMTECHNIKA: Kovács Éva, Beller Roland | AKUSZTIKA: Csott Róbert | LÁTÁNYTERVEK: White Box Visual | BELSŐÉPÍTÉSZET: Ian Bayuss, Stephane Reanud | KIVITELI TERV ÉS PROJEKTKÖVETÉS: Kiss Ida, Lukátsi Marcell, Kéry Balázs, Király Edina | KONYHA- ÉS SZÁLLODATECHNOLÓGIA: Frank Wagner, Christoph Hagen | BELSŐ VILÁGÍTÁS: Ana Ayala | MEDENCETECHNOLÓGIA: Sallai Zoltán | AUTOMATIKA: Nagy Péter | HOMLOKZATVILÁGÍTÁS: Perness János, Farkas János | FELVONÓ: Makovszky Zsolt | KÖRNYEZETVÉDELEM: Péter Gábor | MUNKAVÉDELEM: Nádas János | PROJEKTMENEDZSMENT: Habitat Management Kft., Artelia / AddVal Group Kft.

Author: Gallina, Zoltán - Szabó, Árpád DLA
Affiliation: Budapest University of Technology and Economics
Title: BETWEEN COURT AND GARDEN
Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 22-27,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.2>

Received: 9 August 2023

Accepted: 4 September 2023

Published: 18 October 2023

HET LOO PALACE, APELDOORN, HOLLAND;
ARCHITECTS: KEES KAAN, VINCENT PANHUYSEN and
DIKKIE SCIPIO

The baroque hunting palace on the outskirts of Apeldoorn, has undergone an ambitious transformation, and a meticulous asbestos removal process. An extension located underground, and a new water feature was incorporated as part of the design. Entry pavilions lead visitors down to the light-filled Grand Foyer, which serves as the central hub of the extension, which maintains the symmetry of the baroque composition and connects visually with the historic building through a glass roof. The extension features exhibition halls, a museum for children, and a permanent exhibition on the history of the Dutch royal family.

01

UDVAR ÉS KERT KÖZÖTT*

MUSEUM PALEIS HET LOO | APELDOORN, HOLLANDIA

A Paleis Het Loo (magyarul: palota az erdei tisztáson) megnevezés eredetileg a holland királyi család apeldorni kastélyára vonatkozott, de több mint 37 éve történeti múzeummá üzemelteti azt a holland állam Museum Paleis Het Loo névvel. Látogatottsága az évek alatt folyamatosan nőtt, világszinten is jelentőssé vált, így bővítésével egybekötött fejlesztése, valamint teljes körű rekonstrukciója 2016-ra aktuális kérdéssé vált. Az épület felújítása és korszerűsítése a megnövekedett látogatószám miatt önmagában is igényként merült fel; mivel azonban a gyűjtemény is bővült, az állandó és időszakos kiállításokra is egyre nagyobb igény jelentkezett.

- 01 Kilátás a Bassecour díszudvaron át a nyugati szárny és a bejáratú pavilon felé. A díszudvar túlnőtt a palota előudvarán, az új bővítés ez alá került. A négy centiméter mély tavak visszatükrözik a monumentális palotát, miközben a napfény áthatol a vízen, ragyogó fényjátékot hozva létre a lenti terekben
- 02 Kilátás a Paleis Het Loora és a parkra: egy buja kertekből álló barokk kompozíció, amelyet számos vízi elem és egy monumentális palota gazdagít

02

ÉPÍTÉS |

Kees Kaan, Vincent Panhuysen, Dikkie Scipio

FOTÓ |

Simon Menges,
Sebastian van Damme

SZERZŐ |

Galina Zoltán, Szabó Árpád DLA

—2016-ban nemzetközi, nyílt építészeti tervpályázatot írt ki a kastélyt üzemeltető alapítvány** az együttes megújítására és bővítésére. A tervezési program több látogatói felvonót, nagyméretű rendezvény- és üzlethelyiségeket és 5000 m² többletfelületet ígért az időszakos kiállítások számára, illetve az éves látogatószám háromszázezerről ötszázezerre való növelésével számolt. [1] A pályázatot a Dikkie Scipio által vezetett rotterdami KAAN Építésziroda [2] nyerte meg érzékeny és alázatos koncepciójával, mely a barokk palota és történelmi környezetének elrendezéséből és arányaiból merítkezett. A megvalósítási munkákat 2023 áprilisában fejezték be. A barokk kastély és a hatalmas kert teljes mértékben megújult, a látogatókat fogadó Bassecour díszudvar alatt új építésű kiszolgálótereket alakítottak ki azzal a céllal, hogy a történelmi épülethez több helyen is kapcsolódni lehessen annak vizuális zavarása nélkül. A megújítás építészeti és műemlékvédelmi szempontból is páratlan, egyértelműen látszik, hogy a kitűzött célok maradéktalanul valósulhattak meg. A múzeum fejlesztésével új és izgalmas korszak kezdődik a holland barokk építészeti emlékek hiteles megőrzésének történetében.

—Az Apeldoorn külvárosához tartozó épületegyüttes és a holland királyi család közös története a korai barokk korba nyúlik vissza. 1684-ben III. Vilmos helytartó és Mária hercegnő megvásárolta a közelben lévő kis kastélyt, az akkor még Het Oude Loo néven ismert épületet. A fiatal pár úgy döntött, hogy új és nagyobb nyári vadászrezidenciát építtet, melynek már a Paleis Het Loo nevet adták. A terület egy kiterjedt vadászerdő mellett helyezkedett el a Veluwe láp közepén és ideális volt egy egyedi palotakert kialakítására, hiszen az öntözéshez és a szökőkutakhoz szükséges vízmennyiséget a közeli magasabban fekvő forrásokból könnyedén vezethették ide. Amikor 1689-ben Orániai Vilmost és Máriát Skócia és Írország uralkodójává koronázták kibővítették a palotát, így a szerény nyári rezidencia rangjukhoz méltó együttesé nőtte ki magát.

01
02

03

04

- 03 A keleti szárny a pompás lépcsőházi csarnokon keresztül érhető el, és a holland királyi család történetét és mai tevékenységét mutatja be az állandó kiállításon, az Orániai házban
- 04 A föld alatti bővítés és a palota Corps de Logis főszárnya közötti kapcsolat
- 05 A nyugati szárnyban lévő lámpásszerű pavilon a Junior Palace-ba és az étterembe vezet

—1795-ben jelentős változás történt Het Loo történetében, amikor a francia hadsereg megszállta Hollandiát és V. Vilmos király és családja menekülni kényszerült. A palotát francia katonák fosztották ki, majd 1806-ban Louis Napóleon - akit testvére, Bonaparte Napóleon Hollandia királyává nevezett ki - elfoglalta azt. Louis Napóleon radikális változtatásokat vitt végbe az épületen, a homlokzat téglaburkolatára fehérre meszelt vakolatot készíttetett és a barokk kerteket romantikus hangulatúvá alakította, ezért akkoriban az együtttest Het Witte Loo néven emlegették.

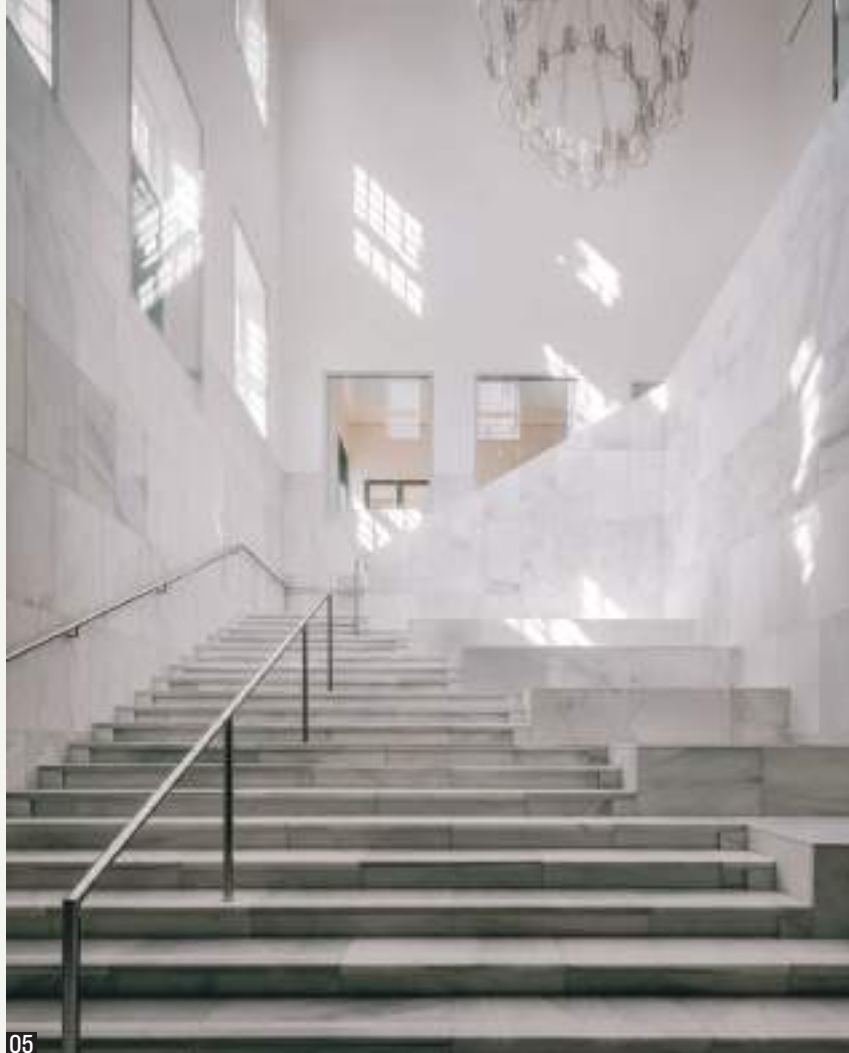
—1977-ben a palota utolsó lakói – Margriet hercegnő és családja – is kiköltöztek. 1984-re az eredeti külsőnek megfelelően helyreállították, felfedve a 17. századi téglaburkolatot, és a királyi dinasztia örökségeit bemutató múzeummá alakították át.

—A hatalmas alapterületű és a vadászerdőig tartó barokk kert legalább annyira jelentősnek számít, mint a palota. Az épülettel szinkronban, a tengelyiránnyal tökéletes szimmetriába rendezett különleges díszkertbe Ázsiából és Dél-Amerikából hozott növényeket és virágokat

ültettek, magas szökőkutakat építettek és szobrokat helyeztek el. Daniel Marot, a kert tervezője, az alsó kert parteres részét egyszerű formákkal, a nagykeretet viszont a kornak megfelelően nagyvonalú összetettséggel alakította ki, mely kellő eleganciát tudott sugározni a keretet lezáró árkádsorhoz vezető sétányával, a szegélyező narancsfákkal, az organikus mintákkal telepített sövényekkel. A napjainkban is egyedülállónak számító kert Hollandia egyetlen rekonstruált barokk korú tájépítészeti emléke, melynek jelentőségét az építése idejében Európa legmagasabb szökőkútjának számító, 13 méter magas Királyi kút is emeli.

—A kert keleti oldalában, de a főépülettel összekapcsolva található az 1907-ben épült Wilhelmina istálló. Építésének idejében kialakítása különlegesen modernnek számított, hasonlóan a 10 év múlva mellette elhelyezett Prins Hendrik garázzsal, melyeket a múzeummá alakulás után kávézóként, az együttes kiszolgálóépületeként használtak.

—Az építészeti tervpályázatot követően a zsűri egyhangúlag választotta ki a KAAN Architecten nyertes tervét,

05

amelyben a beavatkozás az építészet és a kert elválaszthatatlan kapcsolatából eredt. A koncepció szerint a teljes bővítés a föld alatt helyezkedik el. Az újradefiniált előudvar a vízfelülettel a komplex építészeti-táji egység részét képezi: folytatja a meglévő kompozíciót anélkül, hogy megzavarná a történelmi összképet. Ezzel nem sérül a barokk épületegyüttes egységes külső látványa, nem jön létre a különböző korok építészeti kontrasztja, és egyetlen olyan építmény sem kerül elhelyezésére, amit a barokk architektúrával vizuálisan együtt érzékelnénk, vagyis annak kompozícióját zavarná. A terv meghatározó eleme a tökéletesen tartott tengelyes szimmetria, valamint a palotához érkezés útvonala és látványa, hiszen a látogatók először az oldalszárnyak által definiált Bassecour előudvarba térnek be. A fogadóudvar szimbolikus hitelességgel tudja megőrizni a barokk jelleget: a négy füves parter kert helyére azonos méretű üveg felülvilágítók kerültek, középpontban egy szökőkúttal és a teljes bejárhatóságot lehetővé tevő térben kötésbe rakott, szélrózsát idéző mintájú vörös téglaburkolattal. A felülvilágítók felett lévő 4 cm vastag vízréteggel egy tó látványát hívták életre, mely a monumentális palota tükröződő képével sajátos kapcsolatot teremt a homlokzatokkal. Ezzel utal a vízhasználat történelmi alkalmazására, de a föld alatti bővítés egyetlen homlokzatát is finoman definiálja a barokk térrendszerhez illeszkedő kiegészítés következetes használatával. A terv koncepciójának eleganciája reflektál az I. M. Pei által 1989-ben tervezett párizsi Louvre bővítésére is, de mégsem olyan hivalkodóan. A terepszinten tartott geometria összességében visszafogottabb és harmonikusabb

módon jelenik meg, így lehetővé válik, hogy a kiegészítés a komplexum rejtőzködő szimbóluma tudjon maradni. A létrejövő beavatkozás a hangsúlyt egyértelműen a régi épületen tartja, hiszen az építészek felismerik azt, hogy az érték nem a kortárs beavatkozás, hanem a történelmi emlékek tiszteletben tartásával jön létre. [3]

—Az egymással szemben elhelyezett intézménybejáratok és a levezető lépcsők a két oldalszárny első helyiségeibe és a felülről megvilágított, föld alatti galériás előtérbe vezetnek, ahol a jegy- és információs iroda, a múzeumi bolt és egyéb látogatói igényeket kiszolgáló helyiségek találhatóak. Az érkező térből nyíló és a szimmetriatengelyre illesztett Grand Foyer a bővítés központi elemének is tekinthető: barokkos karakterrel, hosszanti irányba elnyújtott tere fizikai összeköttetésben áll a Corps de Logis elnevezésű főszárny pincszinti fölépcsőházával. Az üvegtetőnek fontos szerepe van a Grand Foyerben is, hiszen az előtér irányából és a vízfelületen keresztül a Bassecour vizuális kapcsolatával megjelenik a palota főhomlokzata. Az előcsarnok közepén, közvetlenül a szökőkút alatt a padlóburkolaton pedig egy szélrózsa jelzi a bővítés centrumát, irányítva a látogatókat, hogy merre haladhatnak tovább: mehetnek a Corps de Logis felé, bemehetnek az időszakos kiállítótermekbe, elindulhatnak az Orániai ház állandó kiállításának irányába, vagy vissza a bejárat előterébe.

—A nagyméretű udvar lehetőséget adott három négyzetes alaprajzú és nagy belmagasságú tér kialakítására, ahova az időszakos kiállításokat is el lehet helyezni. A Grand Foyerből jobbra haladva a House of Orange

06

04

06

- 06 A Grand Foyer a föld alatti bővítés központi eleme, amelyet a tavon keresztül átszűrődő természetes fény kelt játékosan életre
- 07 A nyugati szárny melletti régi báltermet étteremmé alakították át

– vagyis az Orániai ház – oldalszárnyba, jutunk egy megkomponált kiállítóterén és egy oldalszárnyba felvezető lépcsőn keresztül, ahova a királyi család jelenét és múltját bemutató kiállítás került. A nyugati oldalszárny alá logisztikai tereket helyeztek, míg felette Junior Palace néven egy kifejezetten gyerekeknek szóló múzeumot alakítottak ki. A bővítéssel és átszervezéssel a palota Corps de Logis királyi terei sokkal szabadabbá váltak. Restaurálták a korhű berendezésű negyven királyi szobát, új kiállítótereket nyitottak meg, a báltermet étteremmé alakították, és létrejött egy irányított útvonal, amelyen keresztül a látogatók bejárhatják a teljes épületet. A főlépcsőház meghosszabbításaként egy új lépcsőt is építettek, mely a tetőkiemelés belső részén nyitott kilátóteraszra vezet.

—A beavatkozás részeként a Corps de Logis műemlék épületrészt kitüntetett gondossággal minden részletében restaurálták, és új klímazabályozott gépészeti rendszert építettek be. Az új épületrészek belsőépítészete kortárs szemlélettel elegáns és visszafogott a homokfűvott, csiszolt vagy polírozott felületű,erezetes

08
05

márványtáblákkal, a diófa burkolatokkal, nyílászárókkal és bútorokkal, valamint a fehér színű festés használatával. Az anyagok egyszerű keverésének kombinációival harmonikus hatást keltettek az új karakter létrehozása során, a használathoz igazított terek geometriai különbségeivel változatos belső világ jött létre. Az új belső bútorokat és nyílászárókat plasztikus virág és pillangó farelief- vagy intarziadíszítéssel tervezték, és a bálterem falaira fémszálakból font muráliákat helyeztek el, amivel még inkább hangsúlyozni kívánták a régi és az új milió kapcsolatát. „A tervezés célja, hogy egyensúlyt és egységet teremtsen a régi és az új épületek között, ami nagyszerűbb eredmény, mint a részletek összessége. Nemcsak az számít, amit látni, hanem az is, amit érezni lehet, mert az is hozzáadódik az építészeti minőséghez. Az anyagok textúrája, a megvalósítás során elkészült összes részlet” – magyarázza Dikkie Scipio, a KAAAN Architecten társalapító építész. [4]

07

07

* „Entre cour et jardin” – utalás a francia kastélyépítészetben megjelenő telepítési elvre, ahol az épület a cour d'honneur-rel és a kastélykerttel egységben, azok „között” valósul meg.

** Stichting Paleis Het Loo Nationaal Museum, Apeldoorn

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Ronnes, Hanneke - van Tor, Bob: „Restored and Regretted: A History of Staging Authenticity at the Dutch Palace Het Loo”, *Collections*, 16 (2), 2020, pp 162-176, DOI: <<https://doi.org/10.1177/1550190620903308>> [utolsó belépés: 2023-08-24].
- [2] KAAAN Architecten [honlap], hozzáférhető: <<https://kaanarchitecten.com/project/paleis-het-loo/>> [utolsó belépés: 2023-08-10].
- [3] Sági, Attila: „Újra, hasznosítás – Műemlék középületek felújításának új korszaka”, *Metszet*, Vol 10, No 4 (2019), pp 46-25.
- [4] KAAAN Architecten: „Museum Paleis Het Loo / KAAAN Architecten”, *ArchDaily*, ISSN 0719-8884, hozzáférhető: <<https://www.archdaily.com/999537/museum-paleis-het-loo-kaan-architecten>> [utolsó belépés: 2023-08-10].

ÉPÍTÉSZ: Kees Kaan, Vincent Panhuysen, Dikkie Scipio (KAAN Architecten) | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK: Valentina Bencic, Dennis Bruijn, Javier Cuartero, Sebastian van Damme, Katarzyna Ephraim, Paolo Faleschini, Christiaan Frankin, Michael Geensen, Aleksandra Gojnic, Julia Gousset, Narine Gyulkhasyan, Niels de Hart, Joost Harteveld, Walter Hoogerwerf, Martine Huijsmans, Antony Laurijsen, Nicki van Loon, Loes Martens, Marija Mateljan, Edyta Miłczarek, Laura Ospina, Floris Sikkel, Christian Sluijmer, Niels Vernooij, Roel Wijmans, Samara Zukoski | MEGBÍZÓ: Paleis Het Loo Nemzeti Múzeum Alapítvány, Apeldoorn | RESTAURÁLÁSI TANÁCSADÓ: Van Hoogevest Architects, Amersfoort / KAAAN Architects, Rotterdam | KIÁLLÍTÁS TERVEZŐJE (ORÁNIAI HÁZ): Kossmanndejong, Amszterdam | KIÁLLÍTÁSI KONCEPCIÓ ÉS MŰVÉSZETI VEZETÉS (JUNIOR PALACE): GrobEnzo, Amszterdam | BELSŐÉPÍTÉSZ (BÚTOROK): KAAAN Architects, Rotterdam | BELSŐÉPÍTÉSZ (ÉTTEREM): Studio Linse, Amszterdam | FALIKÁRPITOK (ÉTTEREM): TextielLab, Tilburg / KAAAN Architects, Rotterdam | VILÁGÍTÓTESTEK (BEJÁRATI PAVILONOK): Atelier Rick Tegelaar, Arnhem | FŐVÁLLALKOZÓ: Volker Staal en Funderingen, Dordrecht / Koninklijke Woudenberg, Ameide / BAM Bouw en Techniek - Integrale Projecten Oost, Apeldoorn / Heijmans Utiliteit/Infra, Apeldoorn / Draisma bouw, Apeldoorn / Bouwbedrijf Van Laar, Wapenveld | STATIKUS MÉRNÖK: WSP Hollandia, Breda | GÉPÉSZET: Valstar Simonis, Hága | FENNTARTHATÓSÁGI TANÁCSADÓ: DGMR, Hága | GEOTECHNIKAI TANÁCSADÓ: WSP Netherlands, Breda | ÉPÜLETFIZIKA, TŰZVÉDELEM, AKUSZTIKA: DGMR, Hága | TÁJÉPÍTÉSZ: Copijn, Utrecht | VILÁGÍTÁSTECHNIKA: Beersnielsen lighting designers, Rotterdam | BIM-TÁMOGATÁS: EGM architects, Dordrecht

Author: Csanády, Pál
Affiliation: Artifex Publishing House
Title: GOAT, STONE PILE, CÓRDOBA, CERVANTES
Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 28-33,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.3>

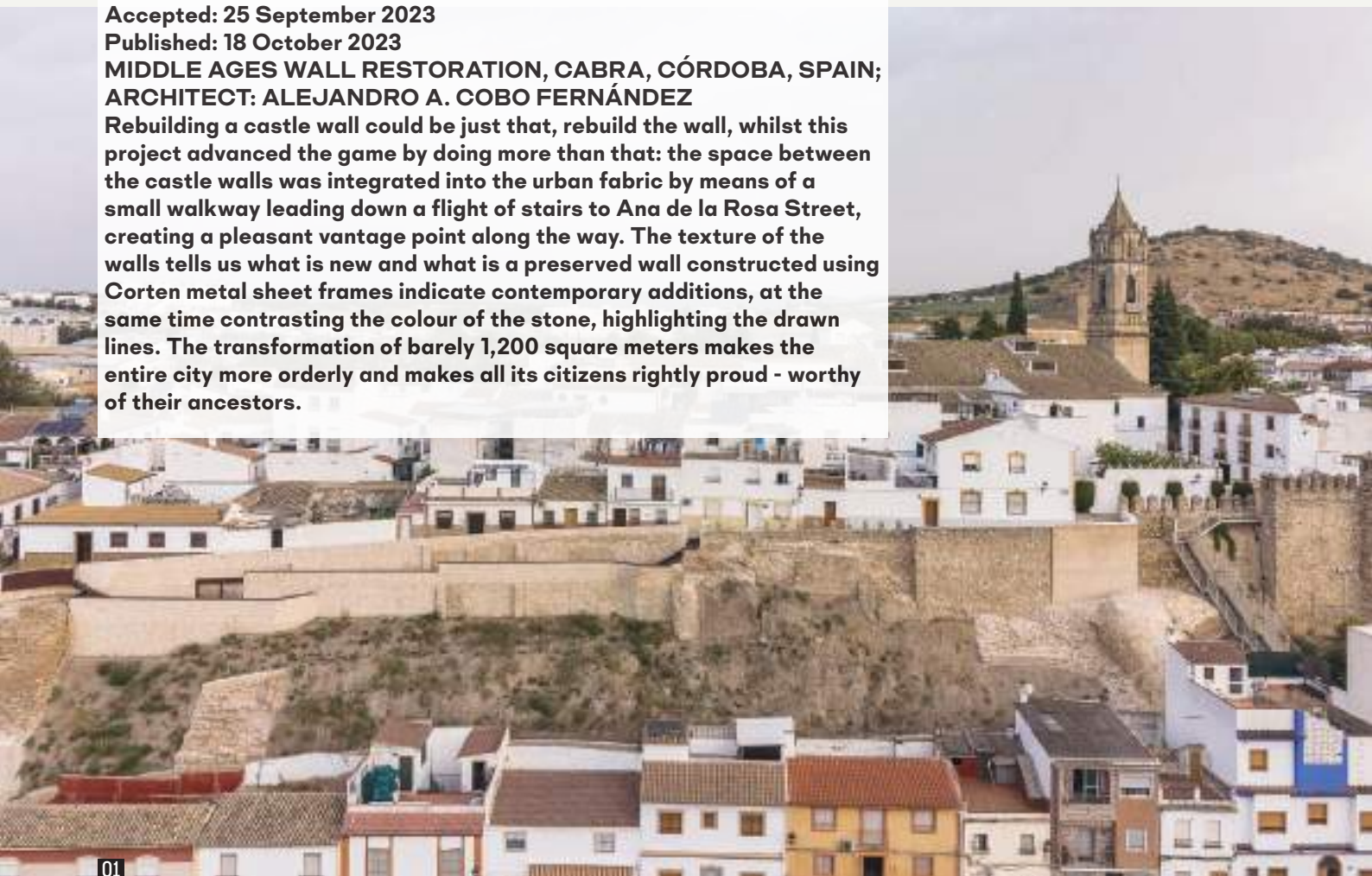
Received: 20 September 2023

Accepted: 25 September 2023

Published: 18 October 2023

MIDDLE AGES WALL RESTORATION, CABRA, CÓRDOBA, SPAIN;
ARCHITECT: ALEJANDRO A. COBO FERNÁNDEZ

Rebuilding a castle wall could be just that, rebuild the wall, whilst this project advanced the game by doing more than that: the space between the castle walls was integrated into the urban fabric by means of a small walkway leading down a flight of stairs to Ana de la Rosa Street, creating a pleasant vantage point along the way. The texture of the walls tells us what is new and what is a preserved wall constructed using Corten metal sheet frames indicate contemporary additions, at the same time contrasting the colour of the stone, highlighting the drawn lines. The transformation of barely 1,200 square meters makes the entire city more orderly and makes all its citizens rightly proud - worthy of their ancestors.

KECSKE, KŐHALOM, CÓRDOBA, CERVANTES

KÖZÉPKORI FAL REKONSTRUKCIÓJA | CABRA, CÓRDOBA, SPANYOLORSZÁG

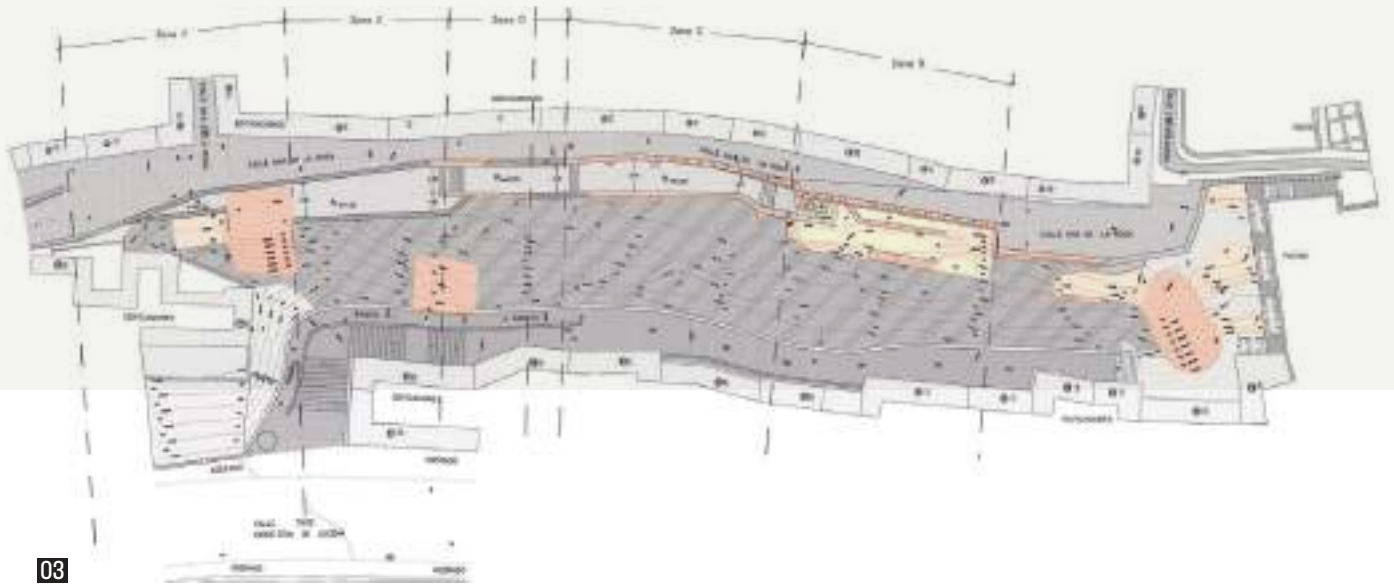
Cabra ősi andalúziiai kisváros, amelyet állítólag Kr. e. 330-ban alapítottak, [1] és Licabrum néven Liviusnál is szerepel lázadása és legyőzése. Később püspöki székhely volt, és a vizigót időkben tartományi székhely. Falmaradványok már csak az iszlám időkben maradtak fent, amikor a várost Quabra néven ismerték. A reconquista után a Calatrava Lovagrend tulajdona lett, ekkor is épületek várfalak a régészeti bizonyítékok alapján. Jelenlegi neve vagy az arab Quabrából vagy a spanyol kecske (cabra) szóból ered. Címerében mindenesetre kecskéket találunk, [2] és II. Izabella királynőtől kapott jelmondatát: „Cabra hűségese és gyönyörű városa.” Érdekes, hogy egy ősi város egy 19. századi spanyol királynő dicséretét teszi címerébe, 1930 körül. Büszkének még arra, hogy Cervantes nagyapja itt élt, nagybátyja (Andrés) polgármester volt. [3] Bár nincs bizonyíték, hogy Miguel de Cervantes is élt itt, de a cabrai sziklatorok még a Don Quijotéba is bekerült, márpedig ez a sziklahasadék itt van ma is, a várostól öt kilométerre északkeletre.

01

02

02

03

04

05

ÉPÍTÉSZ |
Alejandro Cobo Fernández

FOTÓ |
Manolo Espaliú

SZERZŐ |
Csanády Pál

—Az ősi dicsőség nem elég az ódon falak védelmére: a kétezres évekre a falak annyira leromlottak, hogy már az óváros (Barrio de la Villa) falak felett álló házait is veszélyeztette a suvadás. A vár déli szélén, nem messze az egyetlen fennmaradt bástyától a délkeleti sarkon, az Ana de la Rosa utca mentén a falak leomlottak, és az alsó, Tinte utcai házakat veszélyeztették. Tulajdonképpen csak néhány faldarab volt látható a kő- és törmelékgöregtetekben, mely szép lassan pergett lefelé. Hogy a falak visszaépíthetők legyenek, még jogi lépésre – egy telek megvásárlására – is szükség volt, de ezután kezdődhetett a munka. Előbb injektálással, rejtett vasbeton támfal és lemez, valamint acéloszlopok építésével a földcsuszamlás veszélyét sikerült elhárítani, majd a második és harmadik ütemben az iszlám és középkori falakat lehetett visszaépíteni oda, ahol valaha állhattak, illetve a megmaradt néhány részlet bemutatni.

05

03

04

09

- 01 Cabra vára dél felől a megújult falakkal, fent a Nagybaldogasszony- és Angyalok-templom
- 02 Cabra címere, 1930 körülről
- 03 Alaprajz a lépcsőkkel és teraszokkal
- 04 Nézet a beavatkozás után
- 05 Kőhalom: a hegyoldal a beavatkozás előtt

06

- 06 Légi fotón a klasszikus, várfalhoz igazodó városszövet, és új elemei, a kilátóteraszok
07 Középkori oszlopfej a corten acél falfeljedésen

07

—A sevillai Eyac Arquitecto iroda, Alejandro A. Cobo Fernández vezetésével ennél kicsit többet tett: a várfalak között kialakuló teret a városi szövetbe integrálták. Kis sétányt vezettek le egy lépcsőn az Ana de la Rosa utcáról, végig a falak között, majd vissza fel az sétányra, kellemes kilátóhelyet létrehozva. A falak textúrájából ráismerünk, mi az új (szinte minden), és mi a konzervált fal (néhány folt). Corten fémlemez keretezi a mai kiegészítéseket, egyben ellenpontozva a kő színét, kiemelve a rajzos vonalakat. Ebből a lemezből hajtottak meg egy kis posztament is, a régészeti kutatások folyamán előkerült középkori oszlopfejek számára. Látványos világítás és modern lépcsők egészítik ki az együttest.

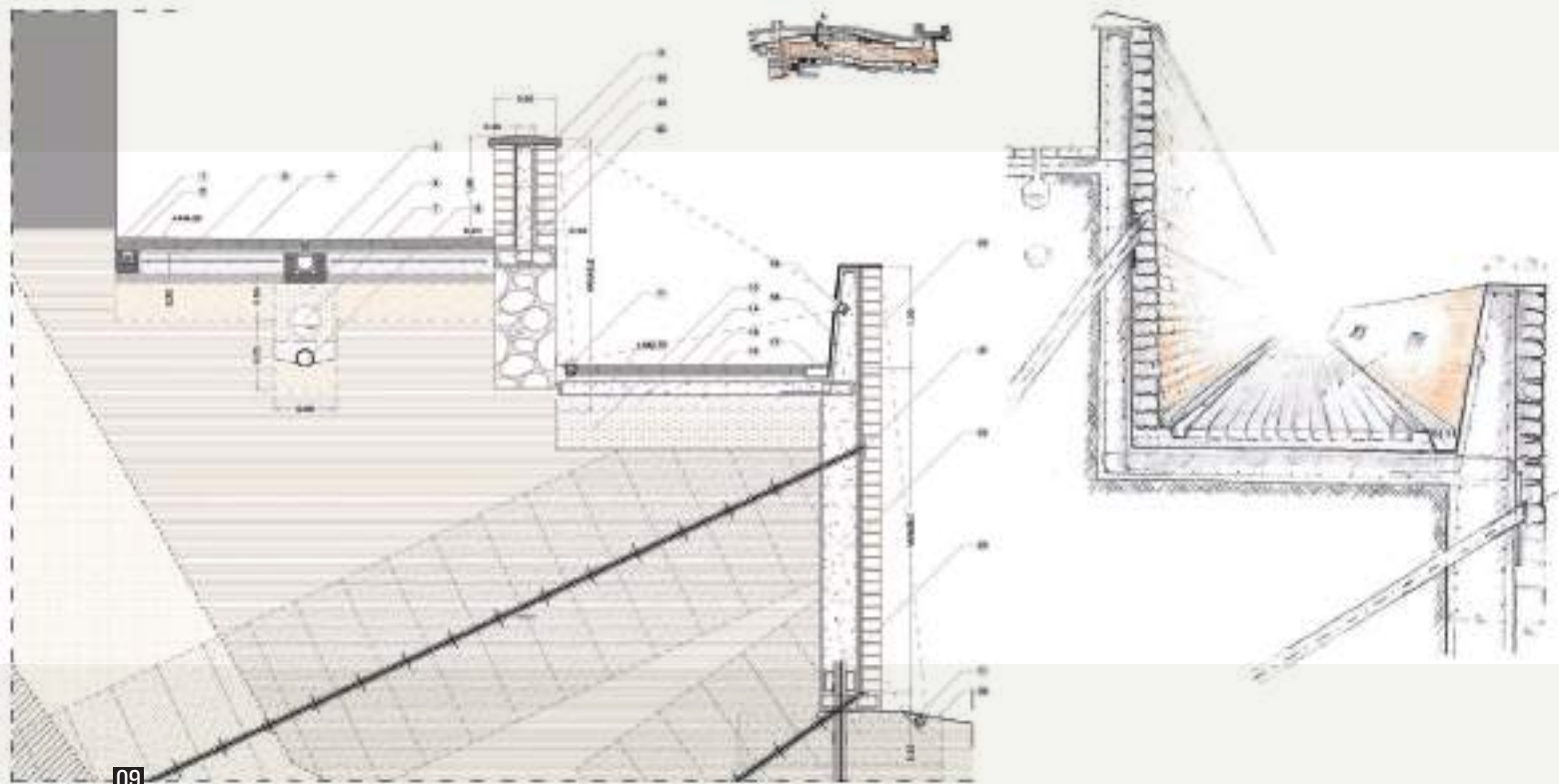
—Az építészek az alkotásért idén, 2023-ban Architizer A+ díjat nyertek építészeti és városi átalakítás kategóriában. Az alig 1200 négyzetméteres átalakítás az egész várost teszi rendezettebbé, és valamennyi polgárát méltán büszkévé – az ősökhez méltóan.

03
06

07
08
10

Az alig 1200 négyzetméteres átalakítás az egész várost teszi rendezettebbé

- 08 Anyagok játéka: hagyományosan rakott fal és modern fémcsíkok
- 09 Metszet a hátrahorganyzással
- 10 Gondos tervezés eredménye a látványos megvilágítás

IRODALOM / REFERENCES

- [1] **Espinar Moreno, Manuel**: „La ciudad de Cabra bajo los condes Fernandez de Córdoba Notas históricas y geográficas para so estudio”, *Estudios sobre Patrimonio, Cultura y Ciencias Medievales*, Vol 20 (2018), pp 119-154, hozzáférhető: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6656599>> [utolsó belépés: 2023-09-20].
- [2] **Porras, José Manuel Valle**: Análisis histórico del escudo municipal de Cabra, Valle Porras, *Trastámara*, Vol 15 (2015), pp 23-50, hozzáférhető: https://www.academia.edu/32672008/Analisis_historico_del_escudo_municipal_de_Cabra [utolsó belépés: 2023-09-20].
- [3] **Garrido Ortega, José María**: Relación de Miguel de Cervantes y Cabra, *Cabra en el Recuerdo*, 2016-04-26, hozzáférhető: <<https://www.cabraenlrecuerdo.com/noticias/0072-cervantes-y-cabra.php>> [utolsó belépés: 2023-09-20].

STATIKA, KIVITELI TERV: Carlos J. Blazquez Nunez | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRS: Pilar Gimena Córdoba | ÉPÍTETTŐ: Cabrai Polgármesteri Hivatal | FOTÓ: Manolo Espaliú (Eyac Arquitect)

Author: Nettar, Umadevi - Chowdhury, Payel
Dutta
Affiliation: REVA University, Bangalore
Title: BOUNTY HUNTERS AND ECOLOGY
Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 34-39,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.4>

Received: 28 March 2023

Accepted: 3 April 2023

Published: 18 October 2023

**SUSTAINABLE AND FOLK ARCHITECTURE,
KHONOMA, INDIA; STUDY**

Historically famous for its warriors this village now serves as Asia's first truly eco destination. The application of sustainable and vernacular architecture is one of the most unique practices in Khonoma. The village, located at an altitude of 1,200 m and spread over an area of 123 square kilometers, has more than eight hundred households. The community is formed by three 'khels' or colonies, consisting of descendants of the same clan. In the past, each colony had its own fortress to protect the inhabitants from enemy attacks. In accordance with the idea of protection, the houses on the hilly terrain are so close to each other, adjoined by projecting roofs which almost cover the streets between them. The village is accessed by cobbled streets and stone steps. The community being self-sustaining by means of hunting, agriculture, and handicrafts.

01

FEJVADÁSZOK ÉS AZ ÖKOLÓGIA

KHONOMA FALU FENNTARTHATÓ ÉS NÉPI ÉPÍTÉSZETE | INDIA

Khonoma gyönyörű kis falucska, a turisták paradicsoma az indiai Nagaland államban. Dombok és erdők között fekszik, húsz kilométerre Kohimától, az állam fővárosától. Khonoma lakói tudatosan tiltják a műanyag használatát és a fák kivágását. Khonomában tilos a jhum gazdálkodás (ugarolós, égetéses földművelés), amely egyébként igen népszerű a régióban. A khonomai angami nagák egykor ádáz harcosok voltak, és három évtizeden át harcoltak a britekkel, amíg 1880-ban békeszerződést nem írtak alá. A legtöbb naga törzshöz hasonlóan a khonomai falusiak is gyakran vettek részt törzsek közötti háborúkban, és fejdázszokként voltak ismertek. A fejdázszat során a hősiesség szimbólumává vált, hogy egy ember életében hány fejet vágott le, ami a közösségen belüli státuszát jelezte, mivel „az emberi fejek a győzelem ünnepi szimbólumai voltak, ami az ellenséges csapatoktól begyűjtött fejek számához kapcsolódott”. [1] A megölt ellenségek fejei a falu közösségi házának falát díszítették. A falusiak képzett őserdei vadászok is voltak. Minden évben sok állatot, köztük különböző, ma már veszélyeztetett fajok egyedét ölték meg.

02

- 01 Khonoma falu égerfákkal pettyezett szántóföldjei
- 02 Angami naga kunyhók

02

ILLUSZTRÁCIÓK |
Umadevi Nettar

SZERZŐ |
Umadevi Nettar
és Payel Dutta Chowdhury

— Örömteli látni a pozitív változásokat és a mai Khonoma zöld gyakorlatát, amely magában foglalja a fenntartható és hagyományos építészetet és életvitelt. 2022-ben az ENSZ Turisztikai Világszervezete (UNWTO) világszerte húsz falut választott ki fejlesztési programja keretében. Közülük Khonoma fenntartható gyakorlatainak köszönhetően a Legjobb turisztikai falvak globális hálózatának tagja lett. Khonoma az UNWTO-tól megkapja a szükséges támogatást ahhoz, hogy a falu a legjobb turisztikai célpontok egyikévé tegye. Az egyik hangsúlyos örökségvédelmi projekt a központi „morung” (közösségi ház és hálóterem) folyamatos karbantartása és felújítása, ahol számos ritka műtárgy és hagyományos naga tárgy van kiállítva. Mivel Khonoma a turizmus globális térképén szerepel, ezek a tárgyak, mint például régi használati tárgyak, bambuszkosarak, kézműves termékek, hangszerek, hagyományos fegyverek, faragott figurák stb. nagy érdeklődésre tartanak számot a turisták körében. Khonoma három erődjének helyreállítása is folyamatban van, mivel ezek az épületek történelmi jelentőségűek. Az UNWTO irányítása alatt Khonoma minden bizonnyal javítani fogja alapvető szolgáltatásait, a kirándulóknak szánt nyilvános mosdókat, a turistaszállásokat, és további történelmi jelentőségű felújítási és konzerválási projekteket indít.

03

ÁZSIA ELSŐ ZÖLD FALUJA

— A növény- és állatvilág féktelen kizsákmányolása után Khonoma ökológiailag érzékeny lakosai kampányt indítottak a biológiai sokféleség pusztulása ellen. Ennek eredményeként 1998-ban Khonoma falu tanácsa úgy döntött, hogy a falu erdeinek egy részét a vadvilág megőrzésére szánja. Sok vita és megbeszélés után megalakult a Khonoma Természetvédelmi és Tragopan Menedékhely (KNCTS), és a falusiak elhatározták a vadászat és a faki-vágás betiltását. Az embereket arra ösztönözték, hogy folytassanak fenntartható életmódot és a zöld építészetet válasszák. 2001-ben a nagalandi kormány Khonomát vadrezervátummá nyilvánította, 2005-ben pedig Khonoma

03

04

05

- 03 Egy morung épület Knonomából... (fotó: KindleandKompass)
 04 és egy másik (fotó: Girish Mohan P K)
 05 Morung külső rajza

- 06 Morung belseje
 07 Khonoma erődje (fotó: Nagaland GK)
 08 A falu bejárati kapuja (fotó: The Land of Wanderlust)

elnyerte az Ázsia első zöld faluja kitüntető címet. Az indiai kormány jelentős zöldfalú-alapot biztosított, amelyet az alapvető polgári és higiéniai szolgáltatások biztosítására és a közösségi infrastruktúra megerősítésére használtak fel. Ami Khonomát valóban fenntarthatóvá teszi, az elsősorban a lakosok földjük és természeti erőforrásaik iránti erős elkötelezettsége.

FENNTARTHATÓ ÉS HAGYOMÁNYOS ÉPÍTÉSZET

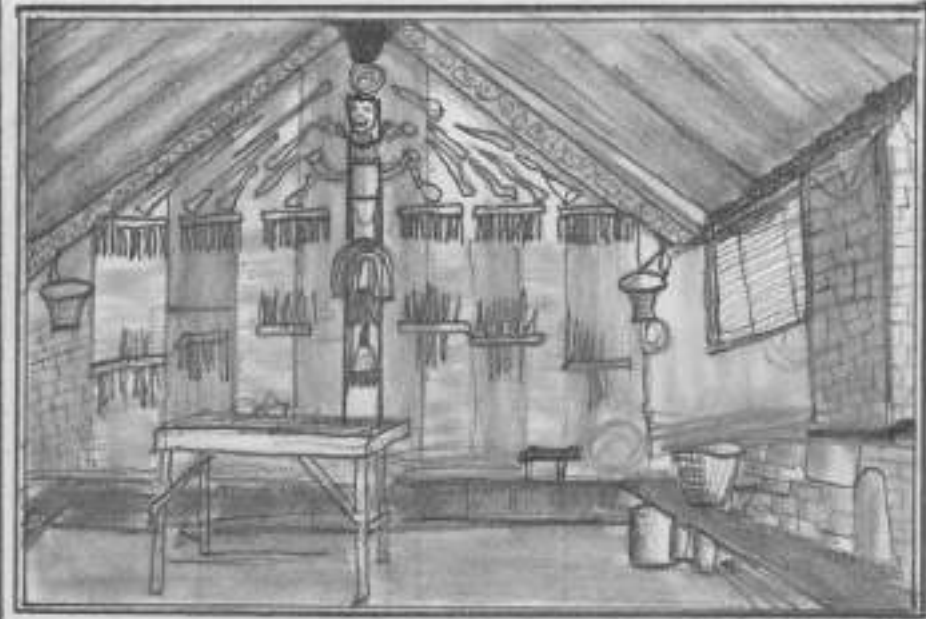
—A fenntartható és népi építészet alkalmazása az egyik legkülönlegesebb gyakorlat Khonoma faluban. Az 1200 m magasan fekvő, 123 négyzetkilométeres területen elterülő falut több mint nyolcszáz háztartás alkotja. Három „khel”-re vagy kolóniára oszlik, amelyek ugyanazon klán leszármazottaiból állnak. A múltban mindegyik kolóniának saját erődje volt, hogy megvédje a lakosokat az ellenséges támadásoktól. A védelem eszméjének megfelelően a dombos terepen álló házak olyan közel vannak egymáshoz, hogy kiugró tetejük szinte eltakarja a közöttük futó utcát. A falut macskaköves utcák és kőlépcsők kötik össze. A falu minden házát és minden sarkát színes virágok díszítik, mesészerű aurát kölcsönözve a falunak.

08

07

ÖKOLAKÁSOK

—A házak általában fából készültek. Régebben a tetőket bambuszrudakból és nádból építették. Napjainkban egyes falusiak a horganyzott acél (tévesen bádog-) tetőket részesítik előnyben, ami a modernitás jele az egyébként ódon faluban. De összességében a falusiak megtartották hagyományos építészeti szokásaikat. Az építőanyagok nagy része természetes forrásokból származik. Az otthonokat úgy tervezték, hogy védelmet nyújtsanak a hideg és az eső ellen. A fa, a bambusz és a nád biztosítja, hogy az otthonok belső terei melegek maradjanak. A vastag nádrétegekből készült nyeregtetőket a gerincnél bambuszból és fűből készült díszítő szövással elegánsan rögzítik, és jellegzetes szarvszerű ágasaik vannak. Ezek a magastetők lehetővé teszik az esővíz gyors elfolyását. Védik az alacsony téglavagy vályogfalakat, valamint a falakat alkotó, bambuszszőnyegből készült paneleket is. Mivel Khonoma gyakori földrengéseknek van kitéve, a könnyű építészeti anyagokat, például a bambuszt és a nádat úgy keretezik és merevítik, hogy csökkentsék a természeti katasztrófák okozta károkat.

Khonoma falu népi építészeti hagyománya természeténél fogva fenntartható, mivel kevés energiát használ, és elsősorban a helyben rendelkezésre álló anyagokból építkeznek, és így nem igényel szállítást

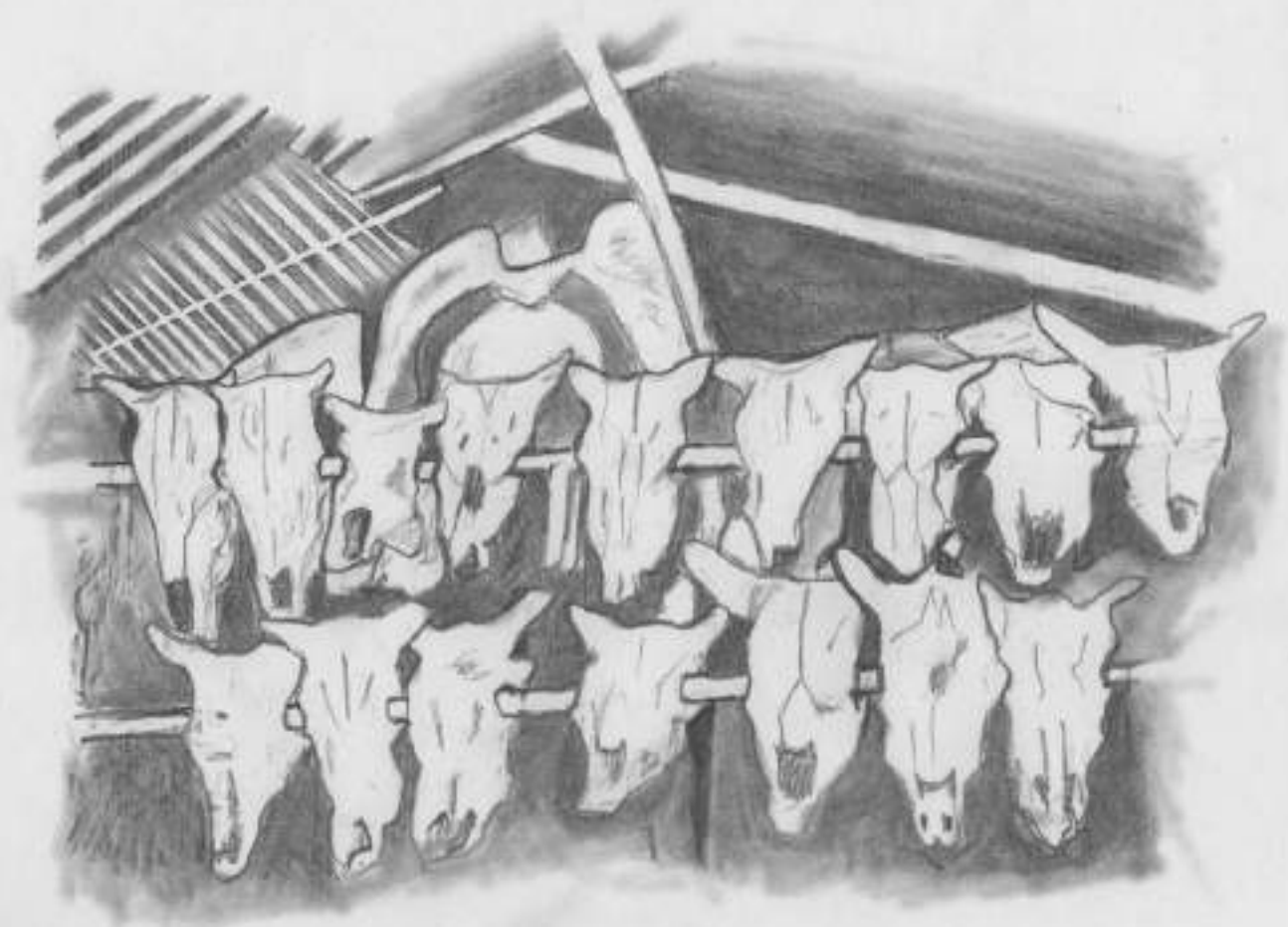
—A tipikus angami naga házak hosszúkas, téglalap alaprajzúak, egyetlen közvetlen bejáratral, tornác nélkül. Helyes meglátás, hogy „mindegyik törzsnek látszólag megvan a maga kultúrája, amely lakóépületeikben is megmutatkozik, de a lakóházak alapelemei és anyagai ugyanazok, csak a megjelenésben és a formában lehetett különbséget felfedezni”. [2] Egy másik népi építészeti hagyomány a tűzhely elhelyezése a ház központi helyén, általában a fő hálószobában, ami könnyű hozzáférést biztosít az egész család számára, hogy a téli estéken közel lehessenek a hőforráshoz. Ez a szoba általában koromsötét a füst felhalmozódása miatt. A tipikus naga otthonokban a tűzhely fölött bambuszból vagy fából készült emelvény található, amelyet hús, zöldségek, gabonafélék, tűzifa, szerszámok stb. szárítására és tárolására használnak. Ezt a rácsot használják a főzéshez és egyéb napi használatú eszközök tárolására is. [3]

—Khonoma falu népi építészeti hagyománya természeténél fogva fenntartható, mivel kevés energiát használ, és elsősorban a helyben rendelkezésre álló anyagokból építkeznek, és így nem igényel szállítást. Az építkezés során nincs szükség modern technológiára vagy villamos energiára. Mivel az egyének saját maguk építik házaikat kézzel és a kiterjedt közösség segítségével, példázva azt, amit Malcolm Miles humán ökológiának nevez, [4] Khonoma a zöld közösség felé haladó kultúra klasszikus példája.

MORUNG

—A morung vagy falusi szállás a naga életmód szerkesztését képezi. A múltban a morung tökéletes közösségi házként szolgált, ahol a hagyományos naga kultúra, hagyományok és szokások nemzedékről nemzedékre öröklődtek. A morungokban a fiúk mindenféle kiképzést kaptak a „...harcművészet, fegyelem, engedelmesség, bátorság, hazaszeretet, favágás és

03

09

- 09 Vadásztrófeák a morung belsejében
10 Az épület szíve, a bambuszemelvény

faragás, ácsmunka, kosárfonás, dao [egyfajta bozót-vágó kés], lándzsák és egyéb használati tárgyak készítése” terén. [5] A khonomai szállásépületek tipikus angami naga stílusban készültek, nádtetővel, bambuszból kötött falakkal és mennyezzettel, valamint sárral tapasztott padlóval. A bejáratot vadásztrófeák és finom fafaragások díszítik. A morung belsejét egyetlen közös helyiség alkotja. A khonomai hálóterem egyetlen fatörzsből készült nagy, közös ágyból áll, ahol körülbelül tizenöt fiú alhat együtt. A morung belsejét vadásztrófeák díszítik, és a falu kardjait, lándzsáit és pajzsait itt őrzik. A fenntartható és népi építészet jellemzi ezeket a közösségi házakat is.

ZÖLD KÖZÖSSÉG

—Khonoma falu lakói igazi zöld közösséget alkotnak. A fenntartható építészet és megélhetési gyakorlatok életmódjuk részét képezik. A falu gazdag kézi szövésben és kézművességben. A nők szakértő szövők, a férfiak pedig fából, nádból és bambuszból készült kézműves termékeikről híresek. Nagyon híresek a Khonomában élő falusiak által készített bambuszkosarak. Az otthonok belsejét különböző formájú és méretű bambuszkosarak díszítik, amelyeket háztartási célokra és a mezőgazdasági termékek szállítására is használnak. A nők gyönyörű kendőket,

gyapjúruhákat és szőnyeget szőnek. Ezeket a kézzel készített termékeket közvetlenül a szövők értékesítik.

—Khonoma a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatáról is ismert. Minden háztartásnak saját konyhakertje van, amely biztosítja a napi friss gyümölcs- és zöldségellátást. A váltóművelés során a falubeliek a növényeket rendszeresen nyírt himalájai égerfák közé ültetik, utóbbiak ugyanis lehetővé teszik a nitrogén visszatáplálását a talajba, ezáltal segítve a föld termőképességének visszanyerését, amikor a gazdák a parcellát pihentetik. A faluban sokféle rizs, köles, kukorica, gyümölcs és egyéb termés terem, amelyeket vegyszeres növényvédő szerek és műtrágyák használata nélkül termesztnek. Az ilyen fenntartható gyakorlatok Khonomát fenntartható faluvá tették.

KÖVETKEZTETÉS

—Khonoma klasszikus példája egy zöld mintaközségnek, amely jobb irányba változtatta meg a közösség életét. A fenntartható és népi építészet még mindig a falusiak életének részét képezi. Kétségtelen, hogy a modern építészeti módszerek és anyagok lassan bekúsznak, de a falusiak többsége még mindig a hagyományos életmódot részesíti előnyben és azt követi.

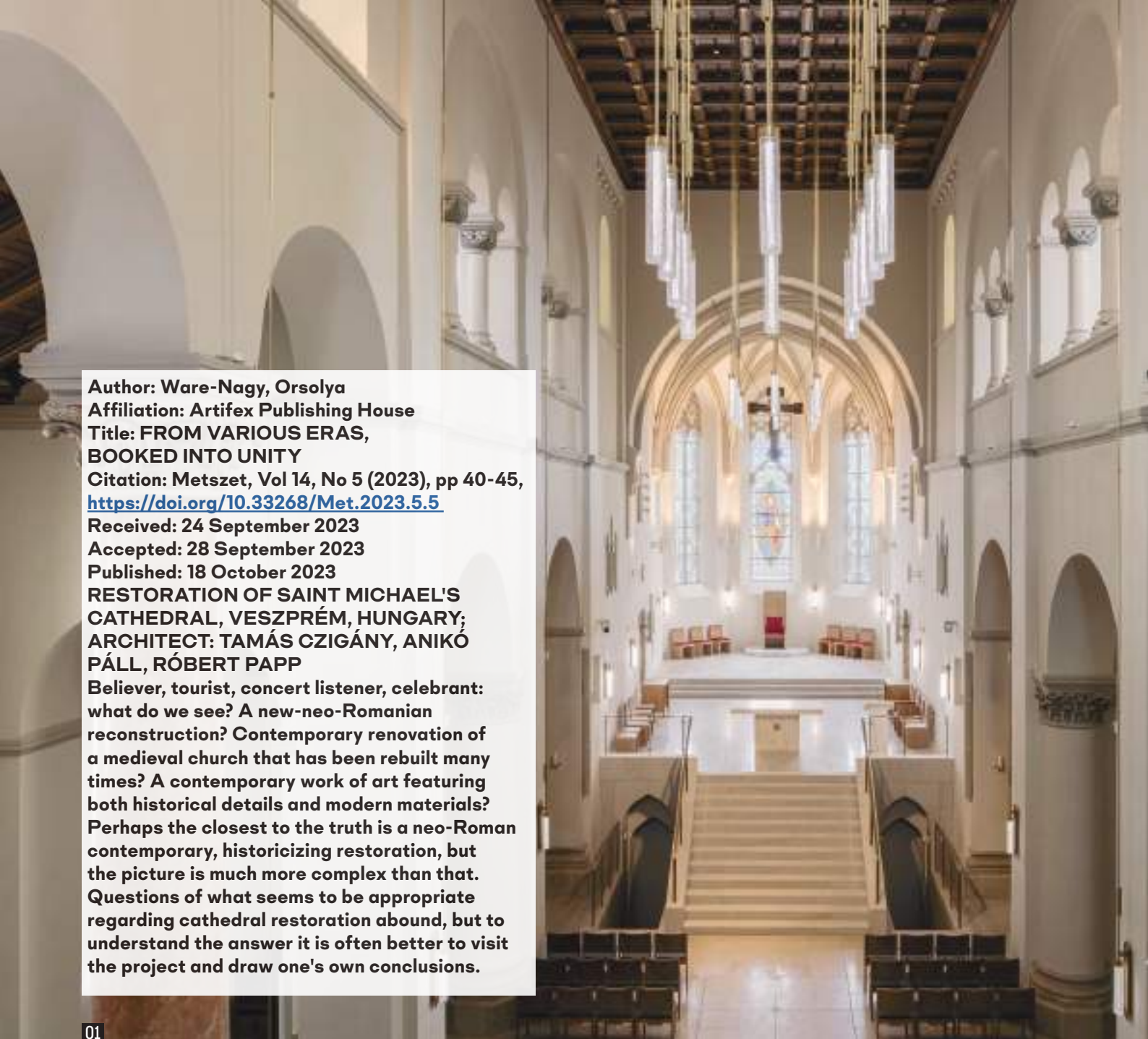

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Biswas, Prasenjit - Suklabaidya, Chandan: *Ethnic Life-Worlds in North-East India*, SAGE Publications, New Delhi 2008.
- [2] Chaudhary, Kusum - Arora, Ruchi: „Loss of Vernacular Architecture: Case study of Nagaland Region”, 07-18-2022, pp 1-20, hozzáférhető: <https://www.researchgate.net/publication/362079727_Loss_of_Vernacular_Architecture> [utolsó belépés: 2023-02-10].
- [3] Khan, Amir Ali: „Traditional Naga Type House”, *World Housing Encyclopedia*, Report # 147, pp 1-13.
- [4] Miles, Malcolm: *Eco-Aesthetics*, Bloomsbury Publishing India Pvt Ltd, New Delhi 2020.
- [5] Jamir, L Sosang: *Ao Naga Customary Laws and Practices*, Heritage Publishing House, Dimapur, Nagaland 2012.

FOTÓ: Nagaland GK, KindleandKompass, The Land of Wanderlust

Author: Ware-Nagy, Orsolya
Affiliation: Artifex Publishing House
**Title: FROM VARIOUS ERAS,
BOOKED INTO UNITY**
**Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 40-45,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.5>**

Received: 24 September 2023

Accepted: 28 September 2023

Published: 18 October 2023

**RESTORATION OF SAINT MICHAEL'S
CATHEDRAL, VESZPRÉM, HUNGARY;
ARCHITECT: TAMÁS CZIGÁNY, ANIKÓ
PÁLL, RÓBERT PAPP**

**Believer, tourist, concert listener, celebrant:
what do we see? A new-neo-Romanian
reconstruction? Contemporary renovation of
a medieval church that has been rebuilt many
times? A contemporary work of art featuring
both historical details and modern materials?
Perhaps the closest to the truth is a neo-Roman
contemporary, historicizing restoration, but
the picture is much more complex than that.
Questions of what seems to be appropriate
regarding cathedral restoration abound, but to
understand the answer it is often better to visit
the project and draw one's own conclusions.**

01

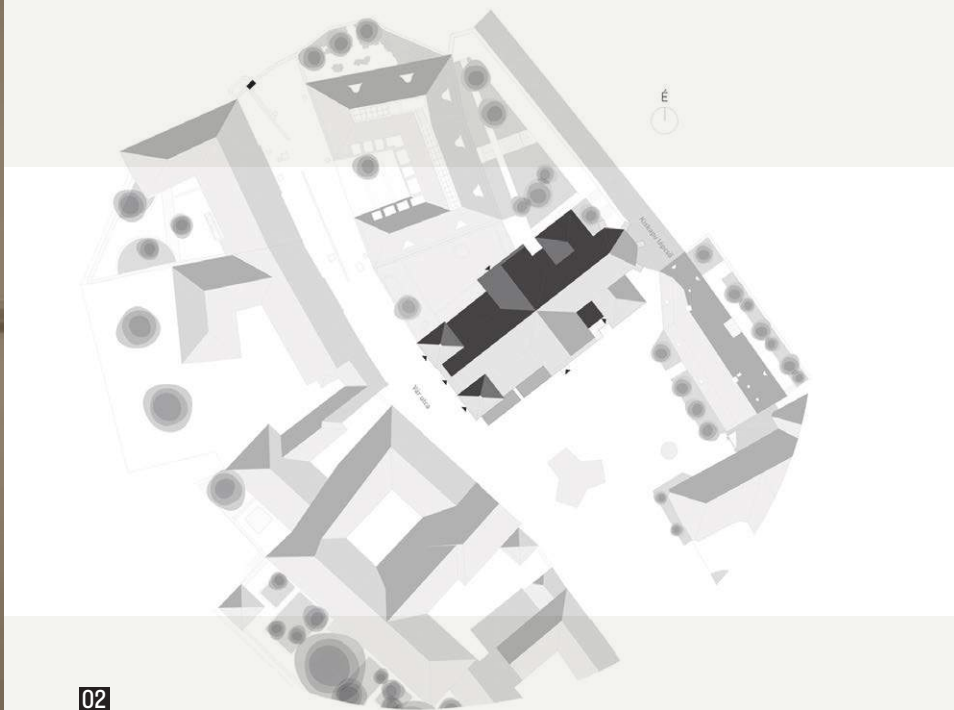
KORSZAKOKBÓL VÁLOGATVA, EGYSÉGBE FOGLALVA

A SZENT MIHÁLY-FŐSZÉKESEGYHÁZ FELÚJÍTÁSA | VESZPRÉM

Sokfélét olvashattunk az elmúlt időszakban a veszprémi vár legmagasabb épületének, az ikonikus, kéttornyú Szent Mihály-főszékesegyháznak a felújításáról. Még meg sem kezdődött a kivitelezés, már erős kritikai hangok jelentek meg, veszprémi patrióták próbálták elérni a tervek megváltoztatását a főszékesegyház védelmében. Aztán a részletesebb látványtervek és a sajtónak adott nyilatkozatok nyomán árnyalódni kezdett az összkép, a befejezett felújítást megismerve pedig a korábban kifogásokkal élők is megnyugodhatnak - ha elég kíváncsiak ahhoz, hogy személyesen ellátogassanak Veszprémbe.

- 01 Bepillantás a templomtérbe
- 02 Helyszínrajz, dél felől a csatlakozó Szentháromság tér, nyugat felől a Vár utca

02

ÉPÍTÉSZ |
Czigány Tamás, Páll Anikó, Papp Róbert

FOTÓ |
 Danyi Balázs

SZERZŐ |
 Ware-Nagy Orsolya

—A kereszténység felvételét követően a veszprémi püspökséget alapították elsőként, egyes források szerint 990–997 között, megelőzve még Esztergom püspökségét is, [1] de valószínű, hogy a főszékesegyház helyén már a honfoglalás előtt is templom állt. Veszprémet a Bakony és a Balaton közötti elhelyezkedése földrajzilag is determinálta a kiemelt szerepre, a hagyomány szerint Gizella királyné alapította püspökség a várhegyen jól védhető, a környezetétől domborzatilag elkülönülő helyen épült meg. Az eredetileg minden bizonnyal román stílusú épület számos átépítést élt meg, egy 1380-as tűzvészt követően kibővített gótikus szentéllyel építették újjá, ekkor épült

altemploma is, a jelentős átépítésen átessett templomot 1400-ban szentelték fel. Az 1552-es török ostrom során leégett, és a török hódoltság ideje alatt romos állapotban is maradt. A teljes várnegyed barokk kiépítése a 18. század derekán, Padányi Bíró Márton püspöksége alatt történt meg, ekkor a korábbi várfalak és középkori házfalak felhasználásával, jelentős (körülbelül egy méter mély) törmelék és feltöltés tetején alakították ki az új utcaszintet, a várbeli házak pedig egységes barokk megjelenést kaptak. [2] A székesegyház barokk átalakítását már ezt megelőzően, 1723-ban elvégezték, Gróf Esterházy Imre püspöksége alatt. Amellett, hogy a romos állapotú épület

02

04

05

- 03 Szentély, mobil széksorokkal berendezve
- 04 Részletek: faragott padvégek, lámpa, restaurált oszlopfő
- 05 Ambó

használhatóvá tették, a meglévő tartófalakat nem bontották vissza, tehát az épületnek máig középkori főfalai vannak. A templomtér szerkezetét egyszerűsítették az oldalkápolnák elbontásával, létrehozva a ma is meglévő háromhajós alaprajzi elrendezést, de a barokk stílus elsősorban a felületeket, a belsőépítészeti kialakítást határozta meg, valamint a tér új, fiókos dongaboltozatú lefedését. Az épülettömeg barokk ízlésű díszítése kívülről főleg a nyugati bejáratot és a toronypárt érintette, utóbbi vakolatdíszei és toronysisakjai a belső tér látványvilágát vetítették előre. Az átépítés tervezője valószínűleg Martin Wittwer karmelita szerzetes volt, aki számos magyarországi templomon dolgozott, így Pannonhalmán, Zircen és Tihanyban is.

—Ha a barokk templom maradt volna ránk, és a következő évszázadokban ezt toldozták-foldozták volna, ma nem lenne kérdés, hogy ezt az 1723-as állapotot kell helyreállítani. A barokk emlékek a mai ember számára kellő régiségértékkel bírnak, kellően díszesek és patinásak, ünnepélyesek és ismerősek ahhoz, hogy ne merüljön fel egy, a mai tervező képzeletére támaszkodó román stílusú rekonstrukció. Itt azonban nem így történt. A püspökség

1009-es alapító oklevelének 900 éves évfordulójára készülve Hornig Károly püspök a templom teljes körű felújítása mellett döntött. Ekkor, a purizmus műemlékvédelmi gyakorlatához híven, a templom visszaállítását tűzték ki célul arra az állapotra, amilyen régen lehetett. No, nem alapításakor, hiszen tornyait csak Szent István halála után emelték, de egy olyan állapotot kerestek, amely az Árpád-ház fénykorát idézi meg. A tervezéssel Aigner Sándor műépítésztt bízták meg, az építkezés 1907 és 1910 között zajlott – így végül a 900 éves évforduló után egy évvel, 1910 októberére készült el a neoromán rekonstrukciónként értelmezhető átépítés. [3] A barokk térlefedés megszüntetésével olyan térrendszert hoztak létre, amely a román kori székesegyházakat idézi: a pillérsorral szegélyezett főhajó jóval magasabb, mint a mellékhajók, és díszes, sík kazettás famennyezet fedi. A jelentős belmagasság-különbségnek köszönhetően a templomhajó felső részét bazilikális ablaksor világítja meg, míg az oldalhajók kissé leszakadnak a fő térrészről. A neoromán és – a szentélyt tekintve – neogótikus átépítés minden részletre kiterjedt: a nyugati toronypár magasságát megemelték, és a tornyok egyszerű, gúla alakú, rézlemez

07

09

08

06

fedésű sisakot kaptak, a külső falak pedig kváderézést. Mindezeknél is grandiózusabb terv volt a belső tér díszítésének „középkoriasítása”: a falfelületeket, boltozati bordákat, boltíveket borító szőnyegszerű kifestés, Szirmay Antal figurális festései és Waltherr Gida üvegablakai, köztük a főoltár mintegy 9 m²-es üvegablaka Szent Mihály arkangyal ábrázolásával mind a középkori stílust elevenítik fel a 20. század eleji tehetséges képzőművészek keze nyomán. Bár a stílust, amelyben alkottak, a régmúltból

kölcsönözték, munkájuk magas szintű szaktudásról és tehetségről árulkodik, amely mellé társult az a bátorság is, amely lehetővé tette, hogy egy 900 éves épület falain és ablakain hagyják a kézjegyüket.

Waltherr Gida ablakai közül sajnos több megsérült vagy megsemmisült a II. világháború alatt, ezeket több ütemben pótolták 1950 és 1957 között Árkayné Sztehlo Lili tervei alapján, több kivitelező közreműködésével, változó minőségben. 1965 és 1978 között került sor az újabb felújításra,

- 06 Déli, Szentháromság tér felőli nézet a legújabb külső felújítás után
- 07 Szentháromság tér felőli nézet: barokk, neoromán és az 1965–1978-as felújítás utáni állapot

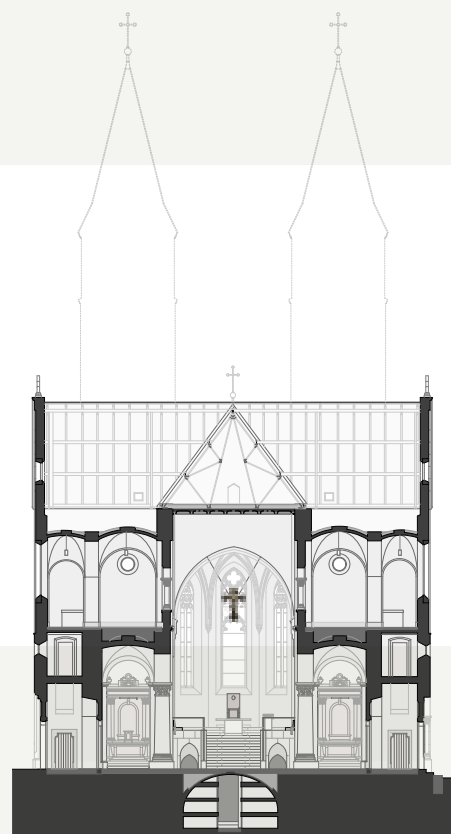

amelyet régészeti kutatás is kísért – utóbbinak köszönhetjük a templom déli és északi oldalán lévő, tanúfelületként meghagyott vakolatlan falszakaszt. A tervező Erdei Ferenc építészmérnök, a régész Tóth Sándor volt, munkájukat az Országos Műemléki Felügyelőség támogatta. Az eredetileg tervezett 1970-es befejezést anyagi gondok és beszállítói nehézségek is gátolták. A tetőfedést egységesen rézlemezre cserélték – korábban a főhajót eternit pala fedte –, és az altemplom helyreállítása is megtörtént.

06

Talán mondhatjuk, kár volt a homlokzati kváderézést megszüntetni, de a felújítás tragédiája mégsem ez, hanem a teljes belső tér festésének sebtében történt „felfrissítése” [2, p 74], amelynek mértékéről a most befejezett felújításig nem lehetett tudni.

—Ezzel érkezünk el a 2021–2025-ig* tartó legújabb felújításhoz, amelyet számos restaurátori kutatás is kísért. A felújítást és belső átalakítást Udvardy György érsek megbízásából és Vörös Tamás érseki főépítész

08

közreműködésével Czigány Tamás, Páll Anikó és Papp Róbert tervezték. Korábbi egyházi munkáik is ismertek, dolgozott Pannonhalmán [4] és Tihanyban [5] is. Mint említettük, már a tervezés idején közzétett tervek nagy vihart kavartak a szakma, de még inkább a városban élők és az épületet féltő hívek körében. A látványterveken látható fehér, úgyszólván üres tér többeket megdöbbentett, a régi, megszokott színeket és dúsan festett felületeket várták volna a terveken is, átverve érezték magukat. Ekkor még nem lehetett tudni a falak díszítőfestésének szomorú történetét, ami aztán a folyamatban lévő felújításokat ismertető kiállításon is bemutatott fotókról egyértelművé vált: hogy az 1907–10-es kifestés nem most, 2023-ban tűnik el a szemünk elől – eltűnt az már a korábbi, 1978-ban rohanvást elvégzett javítás során, amely valójában teljes felülfestés volt, az eredetitől jócskán elmaradó minőségben. Hogy kik dolgoztak Szirmay Antal festményeinek – jóhiszemű – eltüntetésén, arról csak annyit tudunk, hogy Zircről érkeztek, nem voltak restaurátorok, de képzett szakiparosok sem, így történhetett, hogy arkifejezések változtak meg, a szövegekbe pontatlanságok csúsztak, az ornamentális festés pedig helyenként egészen elcsúszott az alatta levőtől. Így amikor a legújabb felújításkor felmerült a képek restaurálása, a szakemberek azzal szembesültek, hogy legfeljebb az 1978-as változat lenne restaurálható, végképp megsemmisítve az alatta rejtőző eredetit. További akadály volt a falak jelentős mértékű vizesedése és sófertőzöttsége, amely a falfestés egyes részeinek eltávolítását tette szükségessé. Mindezek vezettek oda, hogy a díszítőfestés eltakarása mellett döntöttek. —Nincs igaza azonban azoknak, akik így keseregnek: „fehérre festett, protestáns templom lett” szeretett székesegyházukból. Először is a falak nem fehérek, a főhajó emeleti kőoszlopsorának színével megegyező kőszínt kaptak, másodszer pedig a fehér falú, barna padosorú protestáns

templom erős általánosítás – ez leginkább a klasszicizmus idején volt divat, sem azelőtt, sem azóta.

—Túllépve a falak egyszínűségén, egyértelmű a törekvés a neoromán állapot helyreállítására: restaurálták a főhajó famennyezetét, a padosorokat – plusz ülőhelyekkel kiegészítve –, az oszlopföket; megtartották a látszó kőfelületeket, mint az oszlopok és az ajtókeretezések. Anyaghasználatban a nemes anyagok következetes alkalmazását tartották szem előtt: egy funkció – egy anyag. Finom részletképzések sora figyelhető meg: a funkcionális kiegészítőelemeknél – mint az üvegkorlátok, üveg kivettítő felületek – egyszerű, szinte észrevétlen megoldásokra törekedtek, máshol kedves és ismerős díszítőelemeket találunk. Míves kialakítású az oltár, az ambó, és a padlóburkolatban megjelenő, a korábbi díszítésekről kölcsönzött rozettaszerű minták is aprólékos tervezésről és megvalósításról árulkodnak.

—Az üveglablakok is a figyelem kereszttüzeiben voltak, ugyanis eleinte nem volt egyértelmű, hogy a díszített üveglablakok megmaradnak-e. Végül Árkayné Sztéhlo Lili üvegeit kivették, ezeket restaurálás után múzeumban lehet majd megnézni, Waltherr Gida üvegeinek pedig a restaurálása és – analógiák alapján – újragyártása mellett döntöttek. A teljesen új üvegek színezésénél is a meglévőkhöz való illeszkedés volt az elsődleges szempont.

—A világítás megkapó, bár maguk a lámpatestek egyszerűek, nem feltűnőek. Ünnepeles a főhajó famennyezetéről lelógó „lámpaerdő”, a pillérek megvilágítása pedig a tér architektonikus értelmezését segítik. Mert ami miatt hiányérzete lehet a látogatóknak, az nem is a figurális festés hiánya, hanem a teret ritmizáló, felfogható egységekre osztó felületi díszítés: a hol kváderes, hol falikárpitra, tapétára emlékeztető festés. A mindezekből összeálló egykori meleg-sárgás tér mégsem vész el, a lámpák

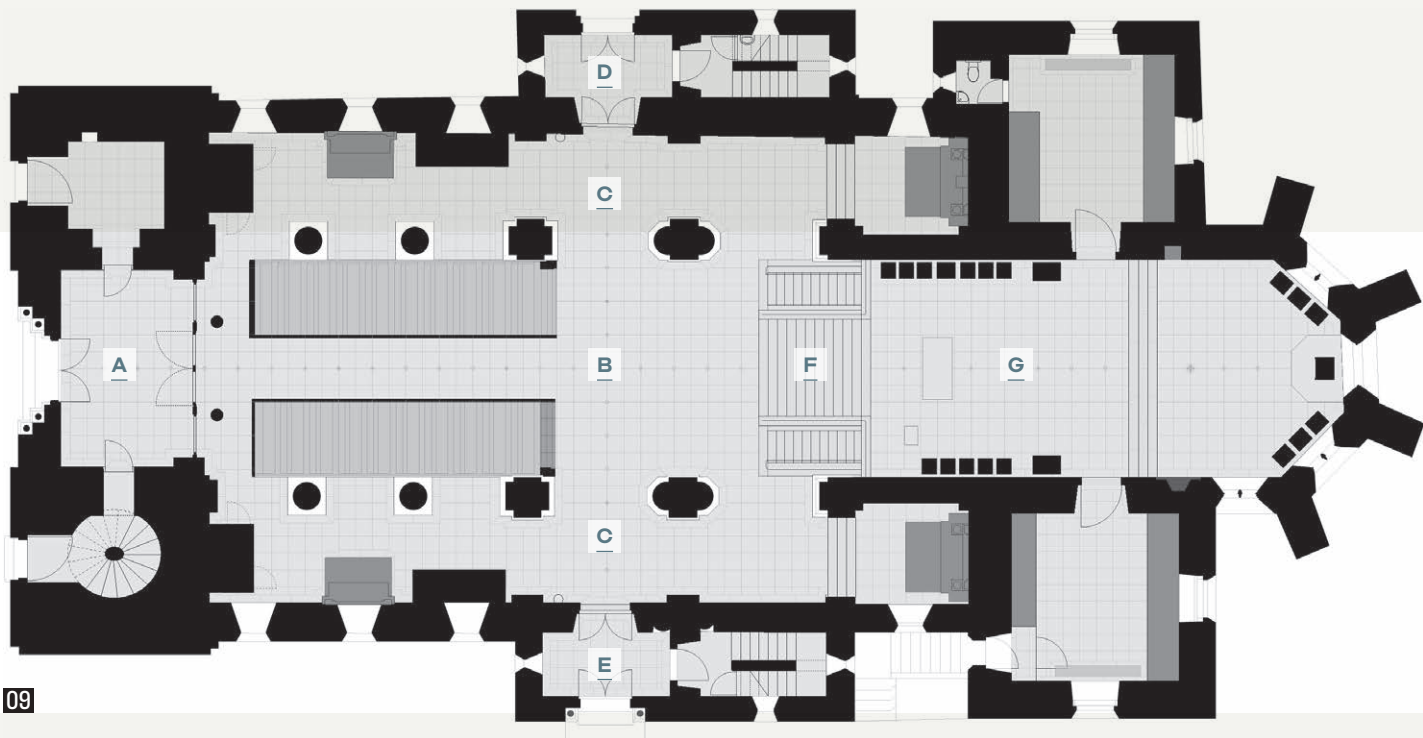
04

05

03

01

09

08 Hossz- és keresztmetszet
09 Földszinti alaprajz

A | Főbejárat, előtér
B | Főhajó
C | Mellékhajók
D | Északi bejárat és feljáró a kázzatra

E | Déli bejárat a Szentháromság tér felől és feljáró a kázzatra
F | Szentély- és altemplomi lépcső
G | Szentély

állítható fényhőmérséklete olykor ünnepélyes fehérrel, olykor otthonos sárgával öleli körül a templomba látogató hívót, turistát, hangversenyt hallgatót, ünneplőt.

—Már csak egy kérdés marad: mit látunk? Egy új-neoromán rekonstrukciót? Kortárs felújítását egy sokszor átépített középkori templomnak? Történeti részleteket és modern anyagokat egyaránt felvonultató kortárs műalkotást? Az igazsághoz legközelebb talán a neoromán állapot kortárs, historizáló helyreállítása áll, de a kép ennél sokkal összetettebb.

—Sokfélélt lehet olvasni a veszprémi Szent Mihály-főszékesegyház felújításáról, de – amint a bevezetőben is utaltam rá – nem tudok mást ajánlani építészként, műemlékvédelmi szakmérnökként, egykori veszprémiként és örök lokálpatriótaként sem: látni kell.

* Az altemplom felújítása 2025-re fog elkészülni.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Gutheil, Jenő: *Az Árpád-kori Veszprém*, Veszprém 1979, p 58.
[2] Balassa, László - Kralovánszky, Alán: *Veszprém*, Panoráma Magyar Városok, Franklin Nyomda, Budapest 1973, pp 72-76.
[3] Csiszár, Miklósné (szerk): *Változó Veszprém a 20. század elején*, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém 2006, pp 123-135.
[4] Wettstein, Domonkos: „Stratégia és referencia: Porta Pacis Apátsági Látogatóközpont Tihanyban”, *Metszet*, Vol 3, No 6 (2012), pp 42-45.
[5] Katona, Vilmos: „Faház az apátság árnyékában: Czigány Tamás pannonhalmi zarándokkápolnája”, *Metszet*, Vol 2, No 3, pp 54-57.

ÉPÍTÉSZET, BELSŐÉPÍTÉSZET: Czigány Tamás, Páll Anikó, Papp Róbert (CZITA Építész Iroda Kft.) | ÉPÍTETŐ: Veszprémi Főegyházmegye, Dr. Udvardy György - érsek, Vörös Tamás DLA - főépítész; CASTELLUM Vagyonkezelő Igazgatóság, Pém Attila - projektigazgató-helyettes, Vavra Áron - műemléki projektvezető, Pintér Mónika - projektmenedzser | STATIKA: Serfőző István (LMS-Terv Mérnöki Iroda Kft.) | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Csanád Bálint (Consensus Terv Bt.) | ÉPÜLETVILLAMOSSÁG: Kislaki Gábor (Kislaki Engineering Kft.) | VILÁGÍTÁSTERV: Haász Ferenc, Balogh András (Made by Light Kft.) | TŰZVÉDELME: Ratkovszki István, Bertók Szabolcs, Fekete János | KÖZMŰTERV: Szabó Ádám (Aqua-Duo-Sol Kft.) | GENERÁLKIVITELEZÉS: LATREX Építő Zrt. | AUDIOVIZUÁLIS RENDSZEREK: Mérő Gellért (Diapro Kft.) | ORGONAREKONSTRUKCIÓ: Budavári Attila, Gábor Tamás (Pécsi Orgonaeépítő Manufaktúra Kft.) | SZÍNES ÜVEGABLAKOK RESTAURÁLÁSA: Wölfinger Barnabás | ABLAKOK ÜVEGMŰVÉSZETI TERVEZÉSE ÉS GYÁRTÁSA: Wölfinger Barnabás, Hegyvári Bernadett | LITURGIKUS ESZKÖZÖK ÖTVÖSMŰVÉSZETI TERVEZÉSE ÉS GYÁRTÁSA: Gelley Kristóf, Mátyás Zoltán (GM Művek Kft.) | FABÚTOROK RESTAURÁLÁSA: Erős Áron (Oltárkő Kft.) | LÁMPATERVEZÉS ÉS -GYÁRTÁS: Lumoconcept Kft. | EGYEDI FABÚTOROK GYÁRTÁSA: Arterior Komplex Kft., Oltárkő Kft. | LITURGIKUS KŐBÚTOR GYÁRTÁSA: Intergranit Hungary Kft., Intermarmi (Olaszország) | ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI KUTATÁS: Simon Anna | RÉGÉSZETI KUTATÁS: Hegyi Dóra (Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet) | FALDIAGNOSZTIKA: Hígi Balázs (H-design Építész Iroda Kft.) | LÁTVÁNYTERVEK: Császár Szabolcs

Author: Wesselényi-Garay, Andor
Affiliation: Hungarian Academy of Arts
Research Institute of Art Theory and
Methodology

Title: FILLED VOID

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 48-55,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.6>

Received: 1 September 2023

Accepted: 28 September 2023

Published: 18 October 2023

CSOKONAI NATIONAL THEATRE,
DEBRECEN, HUNGARY; ARCHITECTS:
PÉTER KOVÁCS and ANDRÁS TISZA

Theatre buildings are often viewed as rigid and inflexible in form and function, where the only potential change occurs onstage and behind the scenes, although a theatre restoration becomes a spatial patchwork that ensures depth, a valuable emptiness, that becomes a spatial symbol of possibilities. A kind of design singularity that encompasses the historical and modernism.

01

FELTÖLTÖTT ÜRESSÉG

CSOKONAI NEMZETI SZÍNHÁZ | DEBRECEN

Csokonai Vitéz Mihály nevét viseli Debrecen első és legnagyobb kőszínháza, amelynek mór és bizánci elemeket tartalmazó romantikus stílusú épületét Szkalnitzky Antal építész tervei alapján építették fel 1865-ben. A színház teljes körű felújítása 2019-ben kezdődött, a tervezési munkákat Kovács Péter és Tisza András irodái végezték Csavarga Rózsa és Török Szabolcs Bence belsőépítészek segítségével.

01

ÉPÍTÉSZ |
Kovács Péter, Tisza András

FOTÓ |
Bujnovszky Tamás

SZERZŐ |
Wesselényi-Garay Andor

- 01 A főbejárat homlokzaton az egyetlen változás az egykori kocsíathajtó beüvegezése, amellyel tovább lehetett növelni az előcsarnokot. A kompozíció része lett volna, hogy a színház előtti teret is a vesztibül vizuális kiterjesztéseként fogalmazzák újra, illesztik, ám a városvezetés ragaszkodott a már beállt zöldfelülethez
- 02 Az új térstruktúra központi eleme, hogy a lépcső két oldalról öleli az előcsarnokot egy olyan galériára futva, amelynek mellvédvonalát úgy határozták meg, hogy az lélegezni hagyja az alsó szintet

02

—A színház épülete már egyértelmű kontúrokkal szerepel egy 1898-as térképen, ám elhelyezését több vita előzte meg. 1798. augusztus elsején vitték színre Debrecenben az első magyar nyelvű előadást, ám a városnak állandónak tekinthető társulata nem volt. Báró Wesselényi Miklós Erdélyi Magyar Nemes Színjátszó Társasága a Fejérlő fogadó átalakított szekérszínházban lépett fel, a más vendégtrüppök számára is fenntartott színház azonban 1811-ben leégett. 1810-től mintegy negyed századon keresztül az akkori Cegléd utcában (ma Kossuth utca) álló Varga szín fogadta be az Erdélyi Színjátszó Társulatot, hogy 1835-től az új Fejérlő étterem nagytermét béreljék ki. Sokallván a bérleti díjat, nem sokkal ezután a Harmincados közben a Nánássy család telkén (ma Batthyány utca 17–19.) egy magtárban alakítottak ki játszóhelyet a trüpp számára. A magtárat egészen annak 1861-es összedőléséig használták. A század utolsó harmadában kezdődött a kőszínház tervezése, annak elkészültéig pedig – idézve Gajdos Csaba műemléki szakértői dokumentációját – Reszler István tenorista saját költségén építtetett ki ideiglenes, faszervezetű játszóhelyet a Péterfia utca 4. szám alatt. Ennek társulata költözött aztán át az új kőszínházba”. [1]

—Az állandó színház építésének gondolata már a század elején felmerült, a levéltári dokumentumok tanúsága szerint több tervváltozat is készült. Ferdinand Kirchner és Ybl Miklós javaslatai mellett Carl Boesner rajzai is ismertek 1855-ből, ám a korai változatok mindegyike e jelenlegitől eltérő helyszínen képzelte el az új színházat. 1860-ra született meg a döntés, hogy az új teátrumot ezen a telken építik fel, a tervek kidolgozására pedig Ybl Miklóst kérték fel.

—Ybl korábbi változata az akkor Cegléd utca – mai Kossuth utca – kiöblösödött részére javasolt a színház mellett egy kaszinót is magában foglaló, hosszanti elrendezésű komplexumot. Ennek költsége mintegy tízszerese volt annak az alapnak, amelyet a színházi bizottmány az épület leendő költségeiként addig összegyűjtött, így ezt a változatot a városvezetés érdemben nem is tárgyalta. Az új, immáron egyszerűsített programmal elképzelt épület büdzséjét százötvenezer forintban határozták meg. Ybl a színházi bizottmány kérésére 1860-ban két új változattal jelentkezett, és az egyik variánst részletesen, költségvetéssel ellátva

03

dolgozta ki annak érdekében, hogy igazolja, megvalósítható az épület a rendelkezésre álló összegből.

A bizottság által is elfogadott új változat egy Yblre jellemző elegáns, racionális geometriával komponált térsor volt, amelynek központi elemét képezte a félköríves nézőtér. Középület lévén azonban – írja Gajdos Csaba – „a bizottság célszerűnek találta, már csak a felelősség elhárítása miatt is egy másik építész is megbízni színháztervezéssel. Ennek jegyében kérték fel a huszonnégy éves Szkalnitzky Antalt a saját változata elkészítésére.” Ezt követően Ybl – aki híresen tartózkodó volt az efféle versenyhelyzetekben – a már elfogadott tervének részletes kidolgozásától egyéb munkáira hivatkozva visszalépett. A versenyben egyedül maradt Szkalnitzky 1861-re készült el a részletes tervekkel. [2]

—Felette izgalmas a történet, amelyen keresztül Szkalnitzky felbukkan Debrecenben. [3] A hazai sajtó – írja Kovács Péter egy kéziratában – nem egyszer túlozva számolt be sikereiről, így valószínűleg a Vasárnapi Újság 1860 novemberi 4-i száma keltette fel személye felé a debreceniek figyelmét. A pesti cisztercieknél tanult fiatal útja Prágán, majd Bécsen keresztül vezetett a berlini Bauakademie-re, ahol 1859-ben megkapta az akadémia ezüstérmét. Berlini tanulmányai alatt nyert egy tervpályázatot is, a Frankfurt am Main-i koncert- és díszterem azonban nem épült

meg. Rövid ideig dolgozott Friedrich August Stüler műhelyében is, aki emiatt sem zárkózott el attól, hogy Ybl mellett – mintegy saját tervezői személyét képviselve – Szkalnitzky vezesse a Magyar Tudományos Akadémia kivitelezését. Noha Szkalnitzky is indult az Akadémia tervpályázatán, mi több, párhuzamosan rajzolta azt a debreceni színház lapjaival, a vetélkedésnek még csak a gondolata sem merült fel mester és tanítványa között. A Stüler tervei szerint felépült akadémia-ház szép körbe zárta a politikai akarat által elkívánt neoreneszánsz stílust a Schinkel-féle Bauakademie-n képviselt és Szkalnitzky által készítés szinten elsajátított klasszicizmus-sal. Megjegyzendő: ahogy Stüler keveset tartózkodott Magyarországon és az Akadémia kivitelezését magyar padavanjára bízta, hasonlóképp ritkán bukkan fel Szkalnitzky Debrecenben épp a fenti munka terhei miatt.

—A Vasárnapi Újság mór-bizánci stílusúként pertraktálta az új tervet, amelynek nézőtere – a szerző szerint – a legmodernebb patkóformát követte. A javaslat központi eleme egy kocsibehajtott követő, háromboltozatos előcsarnok volt, ám ez csak részben valósult meg. Szkalnitzky öntöttvas oszlopokkal támasztotta meg a karzatokat, amelyek faszerkezetűek voltak. Azt pontosan nem tudni, hol szerezte Szkalnitzky a színháztervezéshez szükséges tudását, de huszonöt éves

02

- 03 Az egykori kocsiahajtó már az előcsarnok része. Park helyett a tervezői elképzelések a színházat felvezető kulturális közteret képzeltek el a Pompidou mintájára
- 04 A kivitelezés során az eredeti mellvédek a helyükön maradtak. A Szkalnitzky által tervezett öntöttvas oszlopok kikerültek, jelentősen megnövelve ezzel a hasznos nézőszámot
- 05 A nézőtér szellőztetését az alatta kialakított gépészet oldja meg. A mennyezetdíszítések mozaikjai a szocialista érában születtek, megőrzésükkel változatlanul jól érzékelhető a színház építészettörténeti rétegzettség

04

05

kora ellenére remek akusztikájú termet adott a debrecenieknek. Az viszont nem annyira érthető – mutat rá Kovács Péter –, hogy már a korszakban elkészült épületeknél sincs az erkélyek szélén a láthatóságot korlátozó megtámasztás. Később a Büro Fellner & Helmer negyvennyolc színháza is minden esetben konzolos erkélyeket tartalmazott.” Amennyiben nem anakronizmus „hibákról” beszélni, akkor azok egyike épp az erkélyek kivitelezése során követtetett el. Az építőmester nem bízott az öntöttvas oszlopokon nyugvó konzolos karzatszerkezetben, így azt levágta. A módosítások következtében a lebegőbb nézőentériórt egy olyan variáns váltotta, amelyben megnőtt az oszlopok térhatároló szerepe azáltal, hogy sokkal jobban látszottak úgy a színpad, mint a szemközti ülések irányából.

—A színház 1865-re elkészült el, ám ez korántsem volt a végleges állapot. Szkalnitzky javaslatában a menekülő lépcsőház a vasfüggöny közelében volt, ám egy korabeli nagy tűzvész miatt rendeletben írták elő, hogy minden szintről önálló lépcsőház biztosítsa a menekülést, így a vasfüggönyhöz túlzottan közel eső régi szerkezetet elmozdították, és 1898-ban az előcsarnok két oldalára helyezett „toronnyal” pótolták. A régi

lépcsők helyére mellékhelységeket illesztettek, az új toldalék pedig szélesebb tette az utcai tömeget. Az eltelt másfél évszázad során a színházfunkció természetes bővülésével rakódtak a tömegre a stílben tartott toldalékok, bővítmények. Így került hátulra díszletraktár és a próbaterelem csak a legjelentősebb módosításokat említve.

—A színház működésének másfél évszázada által görgetett hiány azonban térbeli volt. A teátrumnak egyrészt nem volt előcsarnoka. Szkalnitzky elképzelésével ellentétben egyetlen boltköz után indult belül az utcai homlokzat teljes szélességét elfoglaló lépcsősor, amely nyomasztóvá, aránytalanná – evvel pedig használhatatlanná és méltánytalanná is tette az aulát. A legnagyobb jóindulattal sem válhatott helyé, pláne ünnepivé ez a tér: egy középvárosban oly fontos találkozási ponttá, ahol a polgárok egyszerre akarnak látni és látszani. A tér használhatóságával kapcsolatos kihívásokat jelentettek az öntöttvas oszlopok is, amelyek ugyan varázslatossá tették a nézőteret a színpad irányból, ám nem lehetett azoktól tisztességesen látni.

—Az előcsarnok hiánya a debreceniség megélése, a közösség kollektív érzülete miatt volt kritikus, az oszlopok pedig a nézőszám miatt. Az új tervezési

06

kiírás hatszáz férőhelyes nemzeti színházra vonatkozott, egy olyan funkcióra, amelynek kötelező játérendje van az operától a drámáig, a balettől az oratorikus művekig. A folyamatosan változó és rendkívül költséges programokat lehetetlen lett volna három- négy száz fő előtt bemutatni, már csak egyes operák – például az Aidához a budapesti Állatkertből hozott tevékre gondolva – hatalmas infrastruktúralis igényei miatt sem. Lehetetlen feladatnak tűnt biztosítani a hatszáz férőhelyet, ám a tervezőknek sikerült egy – szó szoros értelmében – vezéráldozattal jelentősen megnövelni a nézőszámot. Szkalnitzky gondolatát követve konzolossá tették a karzatot anélkül, hogy annak kontúrján változtattak volna, ez pedig lehetőséget adott arra, hogy úgy távolítsák el az öntöttvas oszlopokat, hogy közben a díszes famellvédek a helyükön maradtak. Ennek módja az volt, hogy az emeleti főfalakon keresztüldugott, a későbbi vasbeton födémek gyámszerkezetét képző acélgerenda-konzolokra támasztották a mellvédet anélkül, hogy azt a szerelés alatt megbontották volna. Erre a bravúrra kevésbé a technikai exhibicionizmus, mint inkább a kényszerű belátás miatt volt szükség. Amennyiben ugyanis hoznányúlnak a szabálytalan geometriájú, építési pontatlanságokat a maga organikusságában lekövető mellvédhez, azt lehetetlen lett volna az új, „kiegyenesített” szerkezeten újra úgy összerakni, hogy abból ne legyen esztétikai katasztrófa, esetleg közbotrány. Egyszerűbb volt tehát a szerkezetet a billegő, hullámzó geometriához passzítani, semmint az enteriőr lelkét képző motívumot utóbb farigcsálni.

—Míg a műemlékvédelemnél általános elégedettség fogadta az új előcsarnok koncepcióját, addig okozott némi problémát az oszlopok kivétele. Nem tűnt feltétlenül ortodoxiának az igény, hogy ezeket megtartsák,

ám a tervezés során egyértelművé vált, a közelébe sem kerülhetnek a nemzeti színház titulus igényelte nézőszámoknak, amennyiben az oszlopok a helyükön maradnak. A vitát javarészt Vukoszávlyev Zorán szakvéleménye tolta kedvező irányba, aki egyértelműen és határozottan állt ki a feltisztult enteriőr erényei mellett. Az oszlopok tehát kikerültek azzal a feltétellel, hogy azokat úgy deponálják, hogy a későbbiekben esetleg visszaépíthetők legyenek.

—A tervezési területet Kovács Péter és Tisza András – a lényeges döntések egyeztetés emellett – a vasfüggöny vonalában elvágva két részre osztotta, a nézők oldalán Kovács Péter és irodája, a színpad, színpadtechnika oldalán Tisza András és irodája volt a meghatározó koncepcióalkotó és tervező. A belsőépítészek mindkét területen résztvevő tervezők voltak, munkájuk jelentősége a kivitelezés alatt erősödött fel igazán. Az operaszínház hangulati lelke Csavarga Rózsától származott, de Török Szabolcs Bence fiatal építész-belsőépítész – Kovács Péterhez hasonlóképp – a letisztult modernizmus híve, kettőjük ötvözete Csavargával rendkívül szerencsésen jelent meg a téréltöztetés koncepciójában.

—Ez a harmonikus együttműködés ugyanakkor nem enyhíthette azt a mélyen átélt konfliktust, amely a kortárs színpadtechnika és a belsőépítész, valamint a nézőszám elvárásai és a valóban mesés tér ornamentikája között feszült. [4] Ezt az érzelmileg terhelt helyzetet jól illusztrálta, hogy például Kovács Péternek is egy hetébe telt, mire megrajzolta saját mentális térképét a színházról. Zegzugos folyosók, semmibe vesző közlekedők, zsákként egymásból nyíló terek heterotópia-szövevei, amelyek átjárhatatlanok maradnak a nézők számára azért, hogy azokban a színjátékosok

04
0502
03
06

07

07

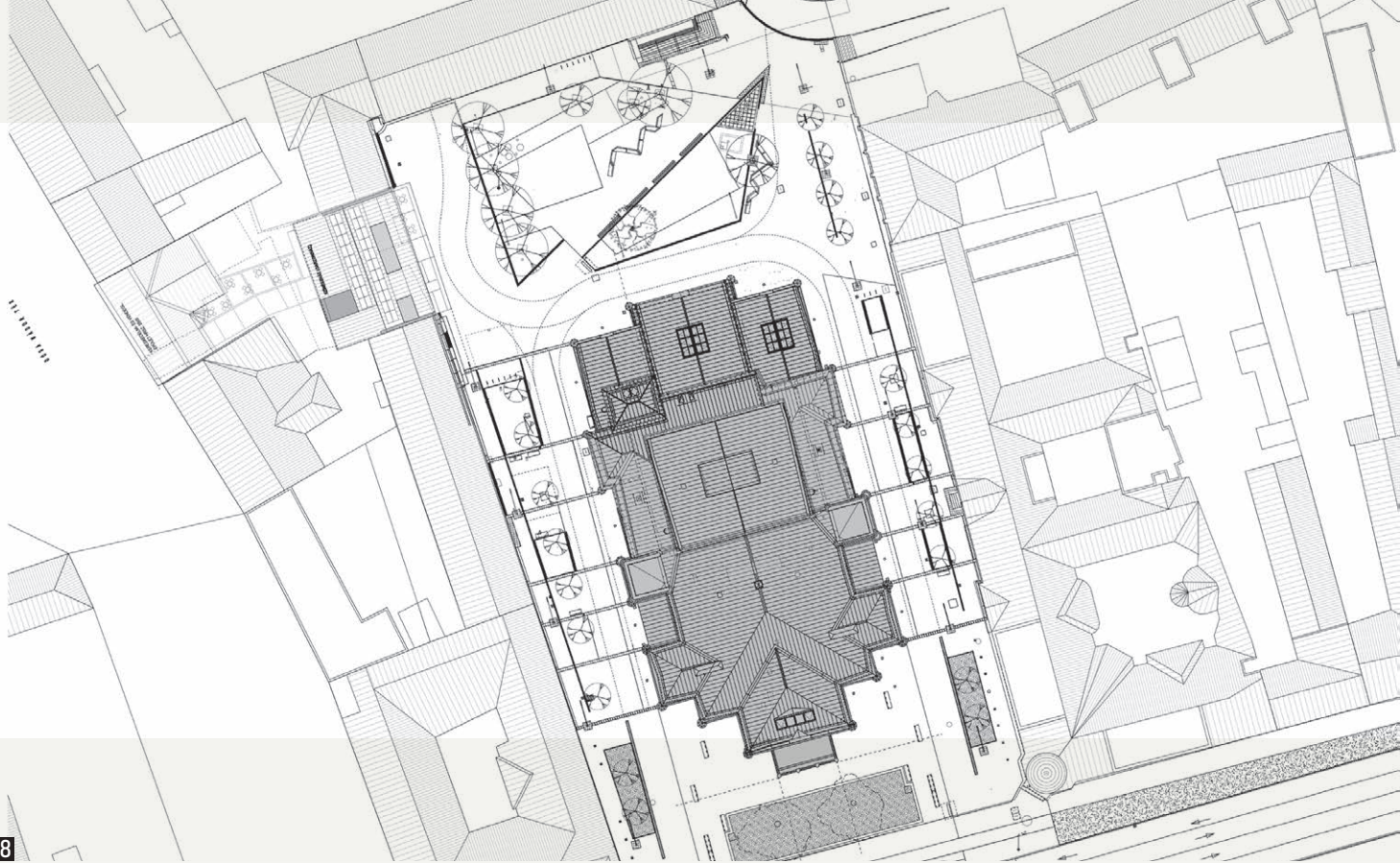
- 06 Az előcsarnok megnövelt tere
07 Perspektivikus hosszmetset

– mintegy önnön egzisztenciális kivételéseikben – maguk között, biztonságban lehessenek otthon. Ha szabad egyetlen észrevételt tennem, akkor az valahol épp az új enteriőr „simasága” és az egykori oszlopok valamelyensége körüli feszültségre utalna. Ma a világon minden frissen felújított színházterem kezd hasonlítani egymásra a beépített technikák univerzalizáló technoesztétikája okán. Így van Bécsben, Berlinben és Prágában is. Ez a technológia azonban – és ne tűnjön ez részemről álságos finnyáskodásnak – hajlamos felülírni azokat a koncepciókat, amellyel egy építész a tervezést indítja, hajlamos továbbá nivellálni annak eredményeit. Ezzel a tapasztalattal a tervezők már a kivitelezés első évében kénytelenek voltak szembesülni, amikor kiderült, hogy ami számukra világos, az a rendező számára sötét, hogy akusztika ide, akusztika oda, a hangtechnikusok szava lesz a döntő a mélynyomók fellógatásánál. Az európai színházakat végigjárva Kovács Péter elfogadta a színházi emberek szempontjait, és megpróbálta Csavarga Rózsa és Török Szabolcs Bence segítségével csendesíteni a beépített technológiát. Szerintem sikerrel. Mindössze annyit jegyeznék meg, hogy számomra hiányzik egy gesztus, amellyel a tervezők valahogy mégiscsak reagálnak az egykori oszlopokra, vagy azok hiányára. Elismerem, ez ebben az esetben épp amiatt az attitűd miatt is maradhatott el, amely egyébként Kovács Péter építészetét is szervezi már jó ideje. Kovács Péter eddig jobbára a debreceni és a portugál regionalizmus határterületeit kutató épületeivel vált híressé, az utóbbi másfél évtizedben pedig elismertté. Kulcsfigurájává lett annak a debreceni

regionalizmusnak, amely ma már jól beazonosítható iskolaként jelentkezik a hazai építészeti palettán. Kovács Péter és a helyi fiatalok generációs különbséggel ugyan, de egyaránt rendkívül tudatosan helyezik magukat abba a kontinuumba, amely a Keletterv nagy öregjeivel indul, a lokálpatrióták helyérzékenységével keresi topografikus kontextusait, továbbá Bán Ferenc kultikus tiszteletén keresztül tartja fenn a váratlan, a már-már spirituálisan művészi iránti vágyat. Ez a következetes, a helyi építészeti oktatásban is szép eredményeket hozó műhelymunka érlelte meg mára gyümölcseit úgy a publikációkban, mint Debrecen kortárs építészetében.

—Ez a következetes, a helyi építészeti oktatásban is szép eredményeket hozó műhelymunka érlelte meg mára gyümölcseit úgy a publikációkban, mint Debrecen kortárs építészetében. Ez a fajta elhivatottság ugyanakkor nem az „értékkörzés”, a „múlttisztelt” és a „műemlékvédelem” önmagukban megkérdőjelezhetetlen szempontjai miatt tettek igazán fontossá egy-egy rekonstrukciót Kovács számára. Számára nem a munka „nemessége”, „értéke”, „fontossága” volt a kérdés a Korb Flóris által tervezett elméleti négyzet anatómia- és patológia tömbjeinek 2011-es felújításakor sem, hanem az, hogy miképp tudja egy szerkezetileg-geometriailag túlhatározott műemléki környezetben a téralakítást programmá emelni, amennyiben erre lehetőség és szükség van. 2011-ben az egyetemi épületek esetében erre nem volt lehetőség, de szükség se. Itt és most viszont igen.

—A színházzal kapcsolatos tervezési attitűdjéről Kovács Péter kézírata megejtő líraisággal nyilatkozik:

08

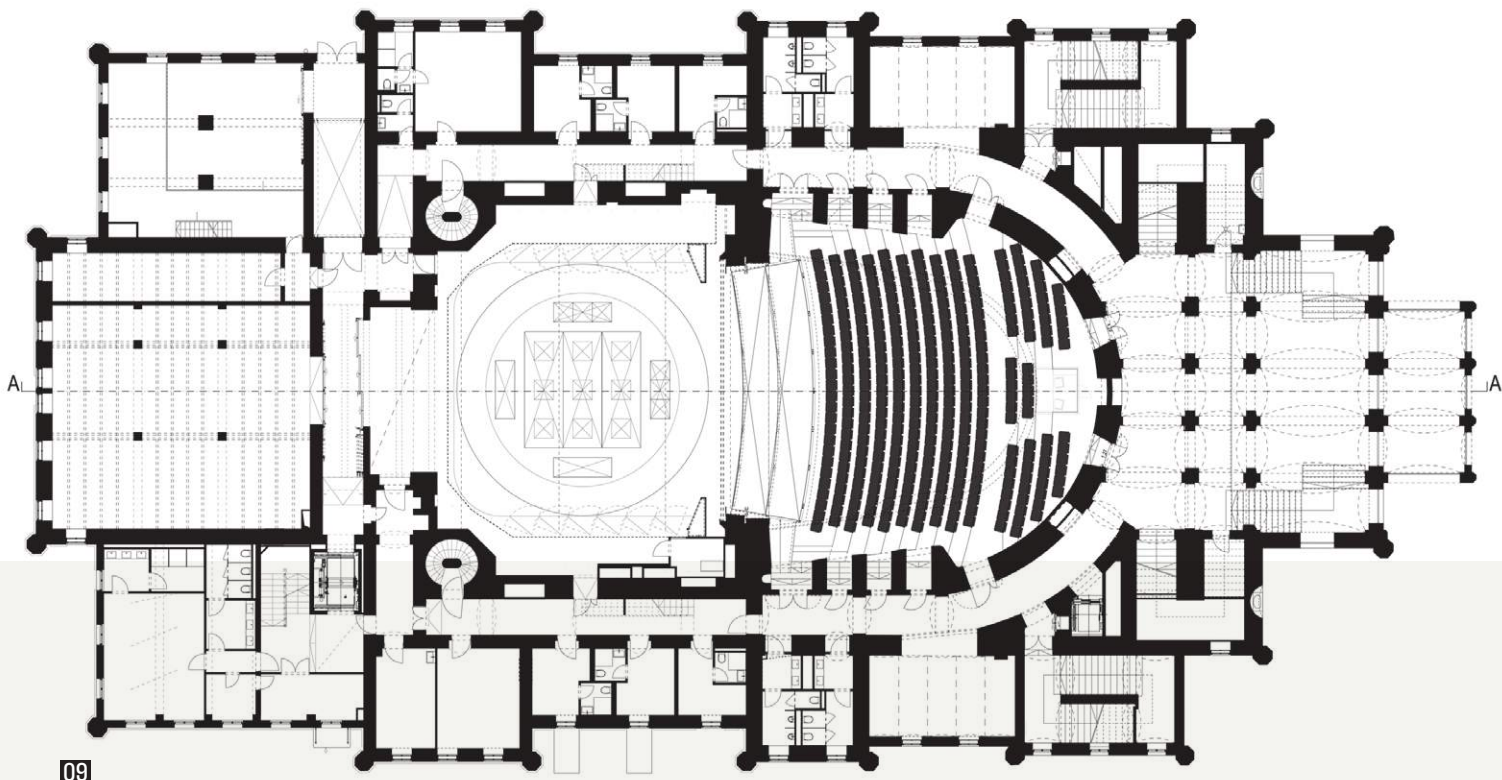
„a színházi szakmáknak lakóhely és nagyüzem egyben. Mint egy kisváros, mely folyamatosan alakulóban van. A régi és az új történeti rétegek egymásra rakódnak, a dramaturgiák és a színpadtechnológiák átalakulnak. Nem lehet elvárni az állandóságot, de a rétegződésekkel jól lehet építészeti koncepciót alakítani.” Azt hiszem értem és ismerem is Kovács Péter [5] rétegekkel [6] kapcsolatos elképzeléseit. Érzésem szerint azonban itt kevésbé a múlt sztrátumai tárulnak fel – ellenkező esetben tétetett volna valamilyen utalás az oszlopokra –, mint válik inkább monadikussá a kontinuus idő térformája. Írnám, hogy egy lehetséges térbeli javaslatról van szó, meg azt is, hogy a színház az elmúlt század során is alkalmi monasztok sorozat volt, csak hogy ez nincs így. Avval, hogy a tervezők évszázados biccenéseket javítottak ki, hajlamos vagyok egyfajta adaptált abszolútumként, a preformált (sic) üresség gáncstalan kitöltéseként tekinteni erre a megoldásra. Amennyiben viszont a rétegeket nem fizikailag értjük, márpedig javaslatom – Kovács Péter lírikus vallomásával szemben ez lenne – akkor a térrel, a közösségi együttléttel és a színházzal kapcsolatos tudások olyasfajta sűrítmenye jött itt létre, amely újabb képzetes oldalakkal gyarapítja Manfred Semper 1904-es színháztervezéssel foglalkozó könyvét. [7] A színháztér felpucolásán túl a tervezők legnagyobb fegyverténye az volt, hogy mertek és képesek voltak új előcsarnokot tervezni. Beépítették a kocsiáthajtót, amivel létrejött egy komolyabb szélfogó, evvel is tovább növelve a fogadóteret. A tervezők szerették volna, ha a színház előtti közterület is az aula részévé válik, egyfajta kulturális piazzát nyitva az épület előtt, ám a város vezetése ragaszkodott a zöldhöz. Az előcsarnok két oldaláról indul egy-egy lépcső a karzatra, amelynek galériája szerencsésen ízesül a földszinti teremlennyhez. Az előcsarnok belsőépítészetét a fehér

dominálja, utalva a város kálvinista puritanizmusára. Ez a hangulat válik intimmé, már-már mondánna a nézőtérre vezető folyosókon és a teremben, amelyekben a Csavarga Rózsa által választott padlizsánárnyalatok dominálnak. Apropó belsőépítészet: bravúros lett a büfé, amelynek arany árnyalatai az enteriőrben is érzékeltetnek valamit Szkalnitzky házának bizánci-mór jellegéből.

—A nézőtérén megszűntek a földszinti páholyok, megnyúltak a nézőtéri sorok és magától értetődővé vált a feltöltés a „patkó alakú” folyosóról. A színháztechnika alapeleme a kétplatformos alsószínpad lett, amely előadások alatt is lehetőséget ad a díszletek mozgatására. A színpadtechnikát szolgálja az új mozgatható zenekari árok is, amelylehetővé teszi, hogy a színház koncert-, vagy balett-teremként is működjön. Az, hogy mindez létrejöhett, óriási statikai szerencse függvénye volt. Az épület alapjai olyan mélyre futottak, hogy komplett szintekkel lehetett bővíteni a föld alá. Ez adott lehetőséget arra, hogy szellőztetési rendszert telepítsenek a házba és ennek gépészetét a nézőtér alá helyezzék. Volt egy pillanat a kivitelezés során, amikor a gödröt kitermelve több mint harmincméteres belmagasságú tér nyílt a zsinórpadláson és a nézőtérén. Szimbolikus, ahogy Kovács Péter legtöbb előadásában élményszerűen mesél arról a tértapasztalatról, amelyet ez a mélység nyújtott. Ez a mélység, ez az üresség vált a lehetőségek térbeli szimbólumává. Olyasféle tervezési szingularitássá, amely a történeti hártájával együtt is sikeresen hordozta magában a végtelenség lehetőségét, azt a valamit, amelyet a tervezők – a modernizmus elkötelezett híveiként – eddigi munkáikban oly nagyra értékelték és oly jó érzékkel töltöttek ki. És töltöttek ki most is, talán fel sem mérve, mekkora tettet is vittek véghez társaikkal, kollégáikkal.

08
09

- 08 Helyszínrajz, a bejárat elé képzeltek kulturális köztérrel
- 09 Földszinti alaprajz a megvalósult állapotról. Szembetűnő a „kiszabadult” előcsarnok. A belsőépítészet hangulata a fogadóterek puritán fehérjéről a nézőteret övező folyosókon vált a padlizzán intim, már-már mondén árnyalatára

*A színháztér felpucolásán túl
a tervezők legnagyobb fegyverténye az volt,
hogy mertek és képesek voltak
új előcsarnokot tervezni*

IRODALOM / REFERENCES

- [1] **Gajdos, Csaba:** „Műemléki értékleltár, Csokonai Nemzeti Színház műemléki védett épülete felújításának tervéhez, Debrecen Kossuth utca 10”, [kézirat], 2018.
- [2] **Sápi, Lajos:** „A debreceni Csokonai Színház 100 éves története”, in *A debreceni Déry múzeum évkönyve 1965*, Debrecen 1966.
- [3] **Sisa, József:** *Szkalnitzky Antal, Egy építész a kiegyezés korabeli Magyarországon*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1994.
- [4] A debreceni Csokonai Színház megújulása [YouTube-videó], hozzáférhető: <<https://www.youtube.com/watch?v=2s63mi8s00U>> [utolsó belépés: 2023-09-02].
- [5] **Kovács, Péter:** „Tesar - rétegek”, *Építészfórum*, 2011-03-17, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/tesar-retegek>>, [utolsó belépés: 2023-09-02].
- [6] **Achleitner, Friedrich:** *Heinz Tesar - Architecture of Layers, Nine Recent Works*, Edition Axel Menges, 2008.
- [7] **Semper, Manfred:** *Theater, Handbuch der Architektur, Vierter Teil/6, Halbband/Heft 5*, Alfred Kröner, Stuttgart 1904.

Author: Szigetvári, Krisztián
Affiliation: Baranya County Government Office
Title: A POSITIVE VIEW OF FACADEISM
Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 52-57,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.5.7>

Received: 5 June 2023

Accepted: 4 September 2023

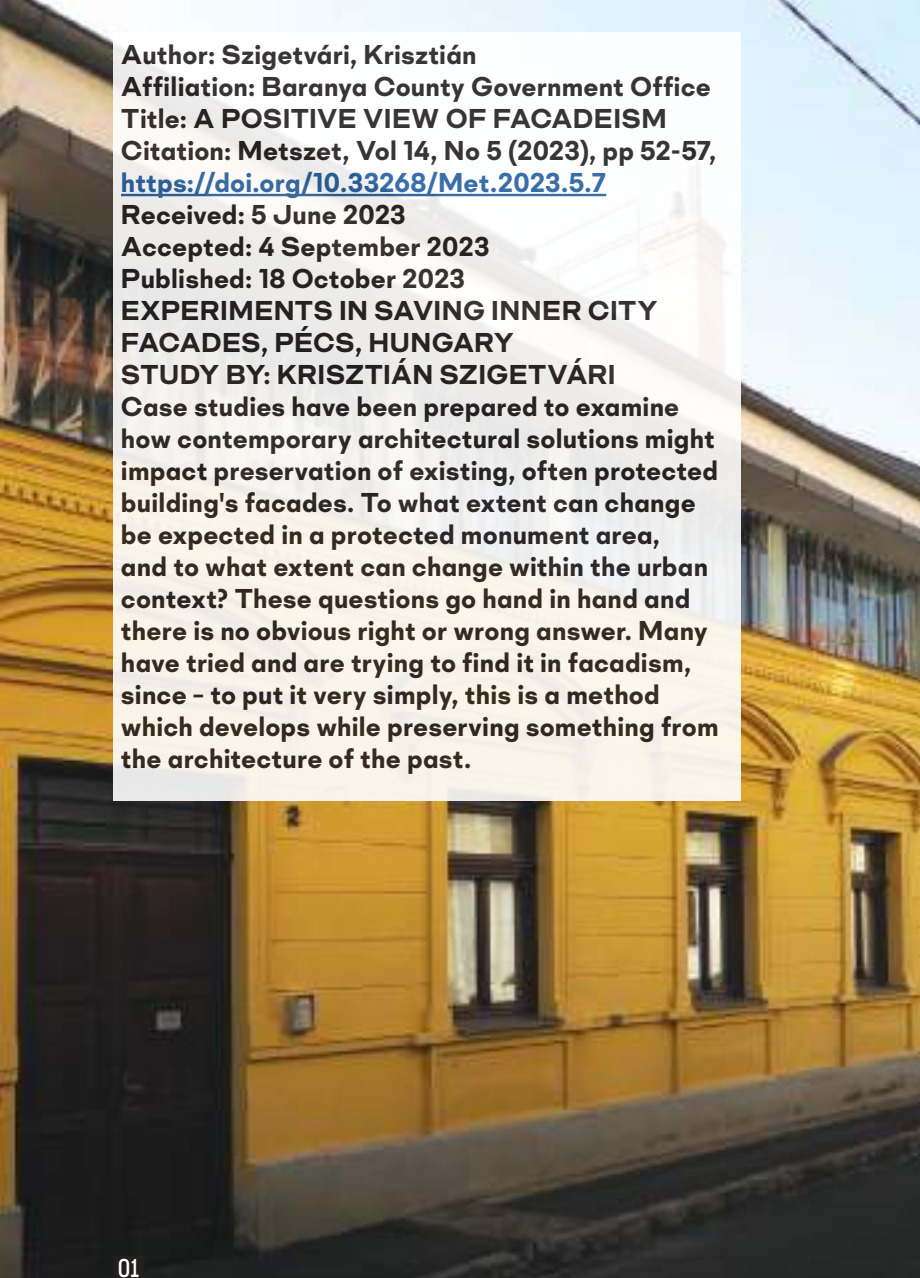
Published: 18 October 2023

EXPERIMENTS IN SAVING INNER CITY

FACADES, PÉCS, HUNGARY

STUDY BY: KRISZTIÁN SZIGETVÁRI

Case studies have been prepared to examine how contemporary architectural solutions might impact preservation of existing, often protected building's facades. To what extent can change be expected in a protected monument area, and to what extent can change within the urban context? These questions go hand in hand and there is no obvious right or wrong answer. Many have tried and are trying to find it in facadism, since - to put it very simply, this is a method which develops while preserving something from the architecture of the past.

01

- 01 Pécs, Anna utca 2. sz.,
értékmentő faszádzizmus
- 02 Pécs, Anna utca 2. sz.,
a kiegészítés igyekszik összesimulni
a történeti homlokzattal

FASZÁDIZMUS POZITÍV SZEMMEL

AVAGY KÍSÉRLETEK A HOMLOKZATOK MEGMENTÉSÉRE PÉCS BELVÁROSÁBAN

Mennyiben elvárható a változatlanóság egy védett műemléki területen, és milyen mértékben elviselhető a változás egy lélegző belvárosi településszövetben? Ezek a kérdések kéz a kézben járnak, és nincs rájuk szintisztán jó vagy rossz válasz. A problémára a választ sokan a faszádzizmusban próbálták és próbálják megtalálni, mivel - roppant leegyszerűsítve - ez a módszer úgy fejleszt, hogy közben valamit megőriz a múlt építészetéből. [1]

SZERZŐ |
Szigetvári Krisztián

02

*A faszádizmus
ugyan nem
tekinthető
műemlék-
helyreállítási
módszernek,
bizonyos
esetekben
azonban mint
a »semminél
jobb« megoldás
kínálkozik*

EGY JELENSÉG

—Ezzel együtt egyetérthetünk Fejérdy Tamás megállapításával, miszerint „a faszádizmus ugyan nem tekinthető műemlék-helyreállítási módszernek, bizonyos esetekben azonban, mint a »semminél jobb« megoldás kínálkozik városépítészeti léptékű felújítási-fejlesztési projektek esetében.” [2]

—A fentiek miatt is a műemlékvédelem mindig idegenkedett a faszádizmustól, de a szélesebb építészszakma állásfoglalása sem egyöntetűen pozitív vagy negatív ezen kérdés megítélésében. A jelenség mindenestre elharapózott, és némi viszolygás a 21. században is megmaradt. Ebben kétségkívül a szó rossz hangzása is játszhat némi szerepet. [3] de inkább az a hozzáállás válthat ki ellenérzéseket, hogy egy védett épületnek, vagy egy védett területen lévő épületnek csak a homlokzati síkját tartjuk meg, vagy építjük vissza makettszerűen.

—A faszádizmus ezzel a Patyomkin-magatartással igyekszik fenntartani egyfajta látszat-városképet, miközben a falak mögött minden új. Sok esetben kényszer szülte megoldásokról van szó, azonban kényszerből is szülehetnek előremutató tervek. [4] Az előremutató tervek pedig egy újfajta értékteremtést is magukban hordozhatnak. [5] Ebben a cikkben nem a jelenség generális jelentőségét firtatjuk, hanem esettanulmányokon keresztül Pécs belvárosának különféle faszádista kísérleteinek járunk utána.

—A soron következő példákat viszont igyekszünk úgy szemléltetni, mint pozitív beavatkozásokat, mert kiindulópontként rögzíthetjük, hogy annál nincsen rosszabb, amikor a védett műemléki területekről eltűnnek az amúgy egyedileg nem védett házak, helyükbe pedig új építésű, modern kialakítású homlokzatok kerülnek, melyek az égvilágon semmiféle múltbéli üzenetet nem hordoznak, ellenben a műemléki jelentőségű területek létét alapjaiban veszélyeztetik.

03

03 Pécs, Teréz utca 9. sz., teljes elbontás után a homlokzati architektúra visszaidézése

04 Pécs, Teréz utca 9. sz., a kortárs elemek használata ablakot nyit a múltra

PÉCS, ANNA U. 2.

—Első példánk egyben a legkorábban megvalósult beruházás. A kis földszintes, eklektikus épület 1997-ben vált lakatlanná, és ettől kezdve a sorsa megpecsételődni látszott. A 2007-es bontási engedélyt követően az eklektikus utcai homlokzat megmaradt, de a mögötte lévő épülettömeget már modern falazóelemekkel alakították ki. A tetőtér-beépítés toldaléka próbál szolidan kortárs húrokat pengetni, a látóterünk nagy részét a korabeli homlokzat foglalja el, a homlokzati arányok torzultak, de ez talán még az elviselhetőség határán belül van. Újra megfogalmazhatjuk a kérdést, hogy vajon mi a jobb egy műemléki jelentőségű területen, az épület teljes elbontása vagy egyes elemeinek megőrzése? Az Anna utca mára jelentősen átalakult, emiatt ez a megoldás mindenképpen

01

02

a pozitívak közé sorolható, egyben remek keresztmetszete a történeti és a kortárs anyagok és építészeti elképzelések találkozásának. Szélesebb kontextusban szemlélve ez a típusú értékmegőrző faszádzimus elfogadható lehet egy műemléki területen.

PÉCS, TERÉZ U. 9.

—A következő példa már kissé vitathatóbb, mivel az Irgalmasok utcájából nyíló Teréz utca déli oldala nagyrészt megőrizte a hagyományos, 19. századi utcaképet. A 9. szám alatti házzal kapcsolatban egy évtizeden át húzódott a vita, hogy el lehet-e bontani az ott lévő leromlott állapotú épületet, és ha igen, milyen mértékben. Az utcafronti homlokzat megóvása kiemelt cél volt eleinte. Aztán a 2014-es teljes bontást követően néhány évvel később végül egy olyan

03

04

rekonstrukciós megoldás született, amelynek során nagy vonalakban visszaidézték az eredeti homlokzat arányait, a homlokzati architektúrát és a nyílástengelyeket. Az üveg bejárati portál és az osztás nélküli, modern, az eredetnél valamelyest nagyobb méretű ablakok gondoskodnak arról, hogy ne legyen illúzió az utcafronti díszlet-homlokzat építési idejét illetően. Itt egy az egyben és felvállaltan kulissza-homlokzattal van dolgunk, az anyagok is stilizáltak, hiszen gipszből készültek a tagozatok. A hatást tekintve biztosan jobb lett volna megőrizni az eredeti homlokzatot, de az épület nagyságából adódóan legalább az arányait tekintve szépen koronázza meg a történeti jelleggel stilizált homlokzatot a modern bővítés. Ebben az esetben felvállalták a kortársiasságot, mégis valamit azért sikerült átmenteni a múltból. Ez is egyfajta faszádizmus-hozzáállás, láttunk már ennél jobbat is, de itt is találhatunk értékeket. Itt „műemléket építünk” hozzáállással van dolgunk; építészeti idézetekkel próbálták meg fenntartani a korabeli hangulatot.

PÉCS, MÁTYÁS KIRÁLY U. 28.

—A harmadik példánknál még fajsúlyosabb kérdésként merült fel a bontás, mivel a ház eredetileg helyi védelem alatt állt, ami a műemlékekhez hasonlóan egészében nem bontható. Persze mindenre létezik megoldás. A helyi védelem tollvonásszerű megszüntetésével ez az „apró” akadály elhárult. A házat pár éve teljesen elbontották, majd visszaépítették, architektúrájában rekonstruálva a földszinti homlokzatot, kiegészítve azt egy kortárs, első emeleti parapetfallal. Hasonló a felfogás, mint az Anna utcai épület esetében, a kortárs elemek közé az üveg mellett a fém is bekerült. Mindenképp pozitívum, hogy a felmagasítás ellenére az összkép belesimul az utcaképbe, ahol nem jellemzőek a túlzottan magas épületek. Megállapítható, hogy a szomszédos műemlék és a műemléki terület így csak csekély mértékben sérült, a kortárs ráépítés pedig kimondottan ötletes, műemlékvédelmileg pedig abszolút támogatott, mert nem akar archaizálni, hanem radikálisan eltérő anyaghasználattal választja el a régít az újtól. Mindezt pedig nem tolakodó módon teszi, a markáns különbségek ellenére sem.

05
06

05

06

- 05 Pécs, Mátyás király utca 28. sz., utcaképbbe simuló felmagasítás
- 06 Pécs, Mátyás király utca 28. sz., archaizálás helyett értékelvű modernizálás
- 07 Pécs, József utca 20. sz., eredeti értékes falszakasz megtartása és körbeépítése
- 08 Pécs, József utca 20. sz., értékteremtő faszádizmus a műemléki jelentőségű területen

PÉCS, JÓZSEF U. 20.

— Utolsó példánk egy eklektikus homlokzattal bíró épület a 19. század végéről, melynek általánosan leromlott állapota miatt elbontása mellett döntött a tulajdonos, az utcai homlokzat és pince megtartása, felújítása mellett. Véleményem szerint ez az eset a legjobb példa a klasszikus faszádizmusra, amikor egyrészt nem rekonstrukcióról beszélünk, másrészt az eredeti állapot kiegészítése, körbeépítése úgy történik meg, hogy az eredeti homlokzati tömeg sem változik meg. Megvizsgálva a korábbi utcaképet, jelentős változás e téren sem tapasztalható, mivel nem lett magasabb az utcai térfal.

— Rövid körutunkon láthattuk, hogy faszádizmus és faszádizmus között is óriási különbségek lehetnek. Kétségtelen, hogy minden esetben elveszítünk valamit, de a fő kérdés az, mit nyerünk a homlokzatok megőrzésével, illetve a homlokzati architektúra teljes vagy részleges visszaépítésével. Műemléki épületeknél véleményem szerint ez nem elfogadható magatartás, viszont a műemléki jelentőségű területeken vállalható módszer és megoldás lehet arra, hogy a használaton kívül került, leromlott állagú épületeket revitalizáljuk, újból életet leheljünk beléjük. Így lépésről lépésre a műemléki területek is új erőre kaphatnak, legalábbis kiüresítésüknek, túlzott modernizálásuknak időlegesen gátat szabhatunk.

07

08

07

08

IRODALOM / REFERENCES

- [1] **Rozsnyai, József:** „Kibontakozó faszádizmus”, *Pázmányos Építészettörténelemek Klubja*, 2012-12-12, hozzáférhető: <<http://epklub.blogspot.com/2012/12/kibontakozo-faszadizmus.html>> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [2] **Fejérdy, Tamás:** „Homlokzatkonzerv és városi identitás” *Műemlékvédelem*, No 2 (1999), p 70.
- [3] **Szende, András:** „Veszély vagy lehetőség? A faszádizmus” *Architextúra*, 2023-02-10, hozzáférhető: <https://architextura.hu/veszely_vagy_lehetoseg_a_faszadizmus.html> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [4] [szerző nélkül]: „Faszádizmussal és egy felhőkarcollal bővítik Frankfurt régi banképületét”, *Építészfórum*, 2022-07-25, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/faszadizmussal-es-egy-felhokarcollal-bovitik-frankfurt-regi-bankepuletet>> [utolsó belépés: 2023-06-07].
- [5] **Ware-Nagy, Orsolya:** „Kizöldült a fehér ház”, *Metszet*, Vol 9, No 4 (2018), pp 12-19., hozzáférhető: <http://real-j.mtak.hu/16023/3/metszet_2018_04.pdf> [utolsó belépés: 2023-06-07]

RANOLDER OKTATÁSI, KULTURÁLIS ÉS SPORTKÖZPONT

SZERZŐ | Márton Annamária

ELŐZMÉNYEK

—2019-ben számos sajtómegjelenést kapott a hír, hogy a keszthelyi, megyei védettséggel rendelkező egykori Reschl-féle sörgyár, a város egyik legrégebb barokk épülete többéves elhanyagolás után végre jobb sorsa számíthat. Uniós forrásokból finanszírozva nagyszabású tervek szerint készültek megújítani, helyet adva benne különböző közösségi funkcióknak, többek között kézműves sörfőzdének, sörterasznak, szövetkezeti boltnak is. A 2021-es hírek sajnos már arról beszéltek, hogy az ígért tervek kivitelezése meghiúsult és az önkormányzat áruba bocsátotta az ingatlant.

—2023 februárjában Ranolder oktatási, kulturális és sportközpont címmel írtak ki tervpályázatot a keszthelyi Ranolder János Római Katolikus Általános Iskolát érintő átfogó ingatlanfejlesztésre, melynek része az egykori Reischl-féle sörgyári épületek megújítása is, így tervek szerint közösségi funkció helyett a közösséget kiszolgáló oktatási intézmény részeként tud hasznosulni a műemlék tömb. Maga az iskola épülete is értékes épített örökség, alapkövét 1872-ben rakták le.

—Az ingatlanok egy kézbe kerülésével a Fő tér közvetlen közelében létrejött a környék egyik legnagyobb fejlesztési területe. Talán ezért sem meglepő, hogy az áprilisi határidőig 27 pályaművet adtak be, ami kiemelt érdeklődést tükröz.

DÍJAZOTTAK

—Az eredményhirdetés a FUGA Budapesti Építészeti Központban 2023. július 13-án volt. A kijelölt bírálóbizottság - Udvardy György elnök, Eltér István és Wagner Ernő társelnökök, Vukosavljev Zorán, Lengl Zoltán, Medvegy Gabriella, Bachmann Bálint, Ónodi Szabó Lajos és Valkó Magdolna tagok - végül úgy találta, hogy a Kreatív Magyar Mérnök Tanácsadó Kft. pályaművét részesíti első díjban, a DVM Group Kft. pályaműve érdemi a II. díjat, a Zsuffa és Kalmár Építész Műterem elképzeléséért jár a III. díj, illetve rangsorolás nélküli megvételben részesültek a T2 Cove Design Tervező Kft., Közti Zrt., Rag Építész Műhely, Nautas Építészműterem Kft., Hetedik Műterem Kft. pályaművei.

TERVEZÉSI PROGRAM

—Iskola infrastrukturális megújításán túl ennek bővítése többek közt multifunkcionális sport- és rendezvénycsarnokkal, uszodával és közösségi térrel. A Veszprémi Érsekség tájékoztatása szerint az új funkciók, a fedett uszoda és a tornacsarnok hozzáférhető lesz a városi iskolák és a nagyközönség számára is.

ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTOK

—A pályaművek értékelése során a fő szempontok a következők voltak: az építészeti minőséget és egyedi építészeti megjelenést biztosító kompozíciós elvek és részletmegoldások alkalmazása, figyelemmel a műemléki védettséggű és helyi védelem alatt álló épületek minőségi felújítására, hosszú távú fenntarthatóságára, új funkciókkal való ellátására és a kortárs épületekkel való harmonikus megjelenésre.

—Szempont volt továbbá a Ranolder János Katolikus Általános Iskola szellemiségéhez és közösségteremtő elveihez kapcsolódó funkcionális megfelelés, valamint a térszervezési elvekhez való kapcsolódás minősége, a területrendezési koncepció, az ingatlan megközelítési módjának megoldása, az iskolaépület és az új funkciók közötti térbeli kapcsolat, az építészeti karakter és összhatás, az anyaghasználat, a fenntarthatóság, valamint a táj- és kertépítészeti megoldások.

A DÍJAZOTT PÁLYAMŰVEK ÉRDEME

—A Kreatív Magyar Mérnök Tanácsadó Kft. pályaműve a több ingatlanból álló, zavaros összképet mutató együttesből világos területfelhasználással jól tagolt, használható részeket alakított ki. A nagyméretű tömegeket terepszintbe süllyesztik, érzékenyen figyelve a környező városszövet léptékére. A Sörház utcai értéktelen, földszintes épület lebontásával kiszabadul és láthatóvá válik mind az oktatási, mind a sörgyári épületek eddig rejtett tömege.

Ezzel a keskeny, jelentéktelen Sörgyár utca tere kiszélesedik, elegáns közparki kialakítással méltóvá és alkalmassá válik az új főbejárat előtti térség és egy szabadtéri színházi közterület szerepére. Az építészeti megjelenés

puritánságra törekszik, tiszteletben tartva a múlt értékeit és a funkciót. Nagy súlyt fektettek a tervezők a korszerű, „öko” megoldások észszerű alkalmazására. A zsűri értékelése szerint nem csupán divatos közhelyeket fogalmaztak meg műszaki leírásukban, hanem megszívlelendő, átgondolt javaslatokkal élnek. Az energiahatékonyság a passzív (építészeti) és aktív (épületgépészet és épületvillamosság) megoldásokkal együtt jön létre.

—A DVM Group Kft. pályaműve gondosan kezeli a hely történetiségét megjelenítő értékes épületállományt. Az iskolaépület toldalékszárnyainak kibontásával a fő szellemiséget megjelenítő műemlék reprezentatív feltárulása erősödik, az utcavonali látványorientáltság meghatározóvá válik a történeti épületszárnyak előtti, nyugodtan komponált, köztérszerűen felnyíló mély előkertek által. A telekegyüttes feltárása az épületek között megjelenő differenciált megközelítési pontokkal biztosított, jól átlátható struktúrára épül. A műemléki értékkel bíró Ranolder iskolaépület kápolnájának funkcionális helyreállítása kiemelten üdvözlendő, mint a szellemiség továbbörökítésének eszköze. A pályamű a fenntarthatóságot és gazdaságos működést szolgáló megoldásokat vonultat fel.

—A Zsuffa és Kalmár Építész Műterem pályamunkája nagy figyelemmel kezeli a történeti épületállományt: azok telepítési rendszeréhez alkalmazkodva utcavonali beépítéssel és a telekbelsőben elhelyezett térszínsúlyozott elemekkel komponál nagyon racionális vonalmenti kompozícióval. A már szinte képletszerű telepítés megfordítja a területhasználat hierarchiáját, és a kisebb átmenő forgalmú Sörház utcára helyezi a fő

megközelítést, mely hangsúlyt a térfalképző új (kollégiumi) épületszárny még felerősít. A teljes telekre vonatkozóan létrehozott funkcionális egyensúly példaértékű: nemcsak az épületek logikus funkcionális rendje, de az épületek által keretezett szabad terek tematikus használata is gondosan tervezett funkció lehetőségének érzetét adja. A tervezett téri megjelenések szerény építészeti eszközökkel nagyon erős hatású, érzelmekkel telített (telíthető), értékes közösségi helyszínekké válnak.

Visszafogott, mértéktartó beépítésével a pályamű építészeti megjelenésében kellemes szellemiséget sugárzó, eredendően szerény, mégis nagyon inspiratív, interakcióra ösztönző formálással bír. Térhasználati és szerkezetalakítási megoldásaiban elegáns megjelenésű, amely tervezett műszaki részleteiben is kifejtett, esztétikus karakterű. A terv ökológikus szemlélettel klímataudatos döntésekre helyezi a hangsúlyt.

ÖSSZEGZÉS

—A zárójelentésből kiolvasható, hogy a zsűri azon terveket javasolta díjazásra, melyek a tervezési területen meglévő és értékes védett épületeket megtartották, és az új tervezett épületeket szervesen integrálták egy egységes és jól működő tömbbé, amely a mai rendezetlen állapotokat megszünteti, és jól kapcsolódik a belváros-hoz. Üdvözlendő, hogy a pályázatnál fontos szempont a fenntartható és energiatakarékos gondolkodásmód.

AMIKRE ÉRDEMES FIGYELNI

KÖZELEDŐ HATÁRIDŐVEL LEADHATÓ PÁLYÁZATOK:

Magyar Építészeti Központ és Múzeum

Megbízó: Magyar Művészeti Akadémia Titkársága és a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ

Beadási határidő | **2023. ősz**

Esztergomi Sándor-palota

Megbízó: MOL - Új Európa Alapítvány

Beadási határidő | **2023. október 1.**

SZERZŐ |
Beleznay Éva

TÖRTÉNETI ÉPÜLETEINK ENERGIAHATÉKONY FELÚJÍTÁSA

Az energiahatékony épületfelújítás világszerte kulcsfontosságú prioritás. A Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC) e témában szervezett workshop-sorozatának egyik eseménye a historikus, 1945 előtt épült, hagyományos szerkezetű társasházakkal foglalkozott. A résztvevők egy IX. kerületi, helyi védettségű 34 lakásos társasház konkrét esetét alapul véve tettek felújítási javaslatokat kis, közepes és hosszabb távra. Módszertani ajánlásként útiterv készítését javasoltuk, hiszen ha egy társasháznak kisebb beavatkozásokra is van lehetősége, fontos, hogy egy hosszabb távú vízió mentén hozzon döntéseket.

— Kezdeti lépéseknek javasolhatók a nagyobb eredménnyel járó munkák, kiemelten azok, amelyek a későbbi felújítási elemektől függetlenül megvalósíthatók (pl. tűzfal hőszigetelése, ablakok korszerűsítése, redőnyök javítása, fűtésszabályozás).

— Az épületburok hőszigetelése és a nyílászárók korszerűsítésének javasolt célértéke a költségoptimum követelményszint, noha az épületenergetikai rendelet (7/2006 TNM és 9/2023. (V. 25.) ÉKM-rendelet) hatálya nem terjed ki „azon műemlék épületre, helyi védelem alatt álló épületre és azok épületelemeire, amelyek esetében

az energiahatékonyra vonatkozó minimumkövetelmények betartása a műemléki vagy a helyi védettséget megalapozó érték megváltoztatását eredményezné”.

— A legnagyobb energetikai javulást eredményező utcai homlokzati hőszigetelés a historikus környezetben sokszor nem valósítható meg. A tűzfalak, a pince- és padlásfödémek, valamint a belső udvari homlokzatok hőszigetelése közel 30% energiamegtakarítással jár. A nyílászárók egységes korszerűsítése városképi szempontból fontos. A nyílászárók – a tokvastagság és a vasalat teherbírása szerint lehetséges – low-e bevonata vagy hőszigetelt üvegezése 4-6% energiamegtakarítást eredményez. A redőnyök javítása mind a téli, mind a nyári hónapokban segít a beltéri komfort elérésében és a fogyasztás csökkentésében.

— A meglévő fűtési rendszerek korszerűsítése többszintű beavatkozási lehetőséget kínál. A korszerű hőtermelők (kazánok, hőszivattyúk, konvektorok) jobb hatásfokkal rendelkeznek, mint az elavult berendezések, és működésük is biztonságosabb. Az egyedi fűtés házközponti rendszerre való cserélését a workshop résztvevői a sok tulajdonos eltérő idejű egyedi fűtéscseréje miatt nem tartották reálisnak. Hosszabb távon, jelentős támogatással segítve akkor javasolták, ha további hasznokkal jár (pl. házközponti fűtési és hűtési rendszer, Kéménymentes Belváros távfűtés-hűtés rendszerre való csatlakozás). Azonban az egyedi berendezések elhelyezésének társasházi szabályozása (légkondicionálók kültéri egységei) a tulajdonostársak érdekeit (esztétika, zaj, komfort) képviseli.

— A napelemek megvalósítása – amelyet historikus környezetben helyi szabályozás tilthat – hosszabb távú feladat, amely a tetőtér beépítésével, a tetőszerkezet felújításával egy időben javasolt. Bár a megújuló energia használatának a jelenlegi jogszabályi környezet nem kedvez, nemzetközi példák mutatják a tetők kihasználásának jelentőségét műemléki környezetben is.

Kép forrása: <https://rehbrussels.eu/>

MEGÚJULÓ ENERGIA HÁZ (RENEWABLE ENERGY HOUSE, REH), BRÜSSZEL

A 140 éves, műemléki védetségű épület eredetileg lakóépület volt, később boltként működött, és a felújítást követően irodaház funkciót kapott.

Az energetikai felújítás három alapelve épült: az épület hőleadásának csökkentése, a hővisszanyerés és a megújulóenergia-rendszerek. Az épületburkon keresztül történő hőátadás csökkentését energiamodellekkel optimalizálták, amely eredményeképpen a referencia-épülethez képest 50% csökkenést értek el. Hőszigetelő nyílászárók (utcafronti $U=1,3 \text{ W/m}^2\text{K}$, udvari $U=1,5 \text{ W/m}^2\text{K}$), az udvari homlokzat hőszigetelése (8 cm expandált polisztirol és vakolat) és tetőszigetelés (20 cm ásványgyapot), valamint 85%-os hővisszanyerő rendszer valósult meg. A REH fűtési és hűtési igényét megújuló energiaforrások biztosítják: fapellet kazán (80 kW), 60 m² napkollektor (42 kW), fotovoltaikus rendszer (3 kW), négy 115 m talajszondás hőszivattyú (25 kW), abszorpciós hűtőgép (37,5 kW). A rendszer része egy 5000 literes hőtároló tartály. A passzívház-kialakítás egész évben magas szintű komfortot biztosít az épületben, télen 21 °C-os, nyáron pedig 25 °C-os hőmérséklettel. | http://www.estif.org/fileadmin/estif/content/about_estif/downloads/REH_Brochure.pdf

TÖRTÉNETI ÉPÜLETEK ZÖLD MINŐSÍTŐ RENDSZERE

Az olasz épületállomány mintegy 30%-a védett épület. Az Olasz Zöld Építés Egyesülete (Green Building Council Italia) a műemlék és védett épületek fenntartható helyreállítása és felújítása érdekében kifejlesztett egy minősítő rendszert az olasz épületállomány öröksége és a LEED nemzetközi zöld minősítő rendszer kombinációjával. A szabvány ötvözi a nemzeti épületállomány legértékesebb és legtörténelmibb részének hasznosítási igényeit a környezeti hatások csökkentésére és a meglévő épületek energetikai felújítására vonatkozó európai célkitűzésekkel. A közelmúltban bevezetett rendszerben már több épületet minősítettek, mint a L'Acquedotto Kulturális Központ (Nepi, Viterbo tartomány) vagy a ferrarai Palazzo Gulinelli. | https://gbcitalia.org/wp-content/uploads/2021/08/GBC-HB_ENG_03-1.pdf

ROVATZERKESZTŐ

www.hugbc.hu

—Az okos épületüzemeltetési megoldások a használati optimalizálást tudják biztosítani, akár 15%-os energiamegtakarítást eredményezve. A rendszerek gyakran elemenként is telepíthetők (például termosztát), így lépcsőszerű felújítás esetén is alkalmazhatók.

—A workshop résztvevői a munkák megvalósításához szükséges pénzügyi forrásokról is beszélgettek. A társasházak felújítási alapja havi kisebb összeggel működhet, de nagyobb munkák elvégzéséhez rendkívüli befizetések szükségesek. A hosszabb távon való gondolkodás segít abban, hogy a kisebb beruházások ne

vonják el a forrásokat a fontosabb feladatoktól. A mintaépület speciális adottsága, hogy a tetőtér és pinceterület a társasház közös, még nem hasznosított tulajdona. A résztvevők ezek hasznosítását a finanszírozás egyik fontos lehetőségének látták. Mindemellett felvetették, hogy amennyiben a társasház adottságai megengedik, e területek teljes vagy részleges saját fejlesztése (tetőtéri lakások, pincehelyiség kereskedelmi hasznosítása) és tulajdonban tartása a társasház számára a jövőben folyamatos és biztos bevételt jelenthet.

A workshop a Retrofit HUB projekt keretében valósult meg, a Német Szövetségi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Nukleáris Biztonsági Minisztérium (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) programja, a Climate Initiative (EUKI) támogatásában.

01

02

03

04

- 01 Utcazene a Szabadság téren
- 02 VeszprémFest madártávtól
- 03 A Szilágyi Néptáncgyűttes a VeszprémFolk fesztiválon
(forrás: Veszprém-Balaton 2023)
- 04 Megújulnak a várbeli tetők, előtérben a piarista templom tornya

- 05 Különleges várséta a ferences templomban
- 06 Az érseki palota dísztermében
- 07 A várhegy déli oldala a térállvánnyal
(forrás: SALT Communications)

VESZPRÉM-BALATON

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA 2023

SZERZŐ |
Ware-Nagy Orsolya

__Bár eredete húsz évvel korábbra vezet vissza, a magyar köztudatban körülbelül 2005 óta van jelen az „Európa Kulturális Fővárosa”, ekkor derült ki ugyanis, hogy 2010-ben – első magyar városként – Pécs fogja viselni ezt a címet. A kezdetekben még Európa Kulturális Városaként jelent fogalmat Melína Mercúri görög kulturális miniszter alkotta meg 1983-ban azzal a céllal, hogy az adott évre kiválasztott város – és vele együtt az ország is – bemutathassa és népszerűsíthesse az ott folyó kulturális életet, illetve egy pillanatfelvételt mutathasson Európa felé arról, hogy a város hol tart, milyen ott élni. Az első kiválasztott város Athén lett 1985-ben, ettől fogva pedig minden

évben kijelöltek egy-egy várost, hogy egy teljes éven át „Európa Kulturális Fővárosa” legyen.

__2000-ben kivételesen tíz várost választottak ki, az azóta eltelt években pedig minden évben 1-3 város kerül sorra. Magyarországon Pécs után 2023-ra Veszprém és tágabb környezete, a Bakony és a Balaton-felvidék nyerte el a lehetőséget, hogy bemutatkozzon Európa előtt.

__Veszprém – túllépve a 20. század második felének identitásválságán, amikor is mindenképp iparvárost akartak faragni belőle – az utóbbi időszakban a komoly- és könnyűzenei programok regionális központja lett. Ma már a régi moziból lett Hangvilla épületében, valamint az Óváros téren és a központtól kissé messzebb fekvő, de könnyen megközelíthető jezsuita templomromnál is számos koncert, zenei előadás várja az érdeklődőket. A történelmi

05

06

07

Idén egy olyan köztes állapot fogadja a látogatót a várban, amely lehetővé teszi, hogy a felújításhoz kapcsolódó kutató-restaurátori és szakipari munkákat is közelebbről megismerhesse

léggör és a zeneszó együtt adja azt a hangulatot, amelyért a látogatók évről évre visszatérnek az Utcazene Fesztiválra, a VeszprémFestre – de ifjúsági, jazz és régi-zene-fesztivállal is büszkélkedhet a város, továbbá kórus-találkozók, valamint a középiskolai kórusokat évente egyszer városi nagykórusú egybeolvasztó Brusznai-émlékhangverseny is méltán híres rendezvényei a városnak.

—Magától értetődő, hogy Európa Kulturális Fővárosaként is az egyik fókusz a zenén van, egymást érik a zenei fesztiválok – szeptember elején volt a Balkan:Most, a hónap közepén a Veszprém Folk fesztivál –, és az egyik jelentős felújítás is részben a zenéhez kötődik. A városközpontban, a színház és a megyei könyvtár szomszédságában elhelyezkedő – egykori Dimitrov – művelődési házban tíz zenekari próbatermet, valamint képzőművészek számára nyolc alkotótermet is kialakítottak. Az EKF-projekt keretén belül, vagy ahhoz kapcsolódva újították fel a Laczkó Dezső Múzeum 1912-ben épült épületét, amely Medgyaszay István munkája, hosszú idő után sor került a vasútállomás épületének felújítására is, és a rég nem működő Balaton Bútorgyár területének rehabilitációja is napirendre került – igaz, utóbbi egyelőre csak ideiglenes hasznosítást kap. Ezen, egyenként is jelentős beruházások mellett számos köztér és több játszótér is megújul, és jelentős infrastrukturális fejlesztés is történt-történik a városban.

—Az EKF programjával egy időben, attól némileg elkülönülve folyik a veszprémi várnegyed felújítása, amely léptékében – a hírek szerint – az egykori barokk kiépítéssel vetekszik. A Szent Mihály-főszékesegyház felújításán túl számos Vár utcai egyházi épület tető- és

homlokzatfelújítását készítik el, a munka összesen 18 épületet érint. Ez a felújítás – illetve annak előkészítése – jóval az EKF 2023 előtt kezdődött, és tovább is fog tartani, várhatóan 2025-ben lesz minden készen. A 2023-as évre azonban kissé visszahúzódtak a felújítási munkák, hogy a közterületek és az épületek teret adhassanak az EKF-év kulturális eseményeinek. Idén egy olyan köztes állapot fogadja a látogatót a várban, amely lehetővé teszi, hogy a felújításhoz kapcsolódó kutató-restaurátori és szakipari munkákat is közelebbről megismerhesse: a Work in Progress program a folyamatban lévő felújításokat hozza közelebb az érdeklődő közönséghez kiállítások és sisakos vezetett túrák keretében. Aki bejelentkezés nélkül érkezik, az is megcsodálhatja a Szentháromság szoborcsoportot, majd pedig a térről nyíló ferences templomba betérve az egyes szobrok eredeti, erodálódott verzióját is megnézheti. A Szentháromság térről nyílik a Szent Mihály-főszékesegyház is, amelyet mindenképp érdemes meglátogatni, már csak azért is, hogy ne az újságokból tájékozódjunk, hogy mi is készült el pontosan – jobb személyesen látni. Ugyancsak bejárható a Biró-Giczey-ház és a Körmeny-ház is, előbbit a gazdagon festett falak és mennyezetek miatt érdemes felkeresni, utóbbiban pedig az egész várbeli felújításról készült kiállítás tekinthető meg.

—Aki idén Veszprémbe látogat, annak a fentiekén túl figyelmébe ajánlom még a vár északkeleti oldalán épült, 42 méter magas térállványt, amelyet a vári felújításokat végző kivitelező cégek közösen állítottak fel, viszont az EKF-évre is fennmaradt. Nem mindennapi látvány, és – azt hiszem, szerencsére – nem is marad ott örökké.

ABSTRACTS

Seidl, Krisztián: THE LADY OF THE COURT'S AWAKENING

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 12-21, DOI: 10.33268/Met.2023.5.1

DRECHSLER PALACE, BUDAPEST, HUNGARY | Architects: **ARCHITECTS: BÉLA BÁNÁTI AND JUDIT ZAJACZ**

The long-abandoned ballet institute has found a new life as a hotel. Reinforcing the original eclectic character of this building the restoration derives inspiration from a wide range of philosophies and schools

of thought. Be this the innovative glazed covering of the central courtyard, chess inspired interior design elements or the geometric reuse of the roof covering to provide additional fenestration to the roof

space. In places traditional skills have been reapplied to bring back original surface treatments, painted ceilings for example or the fine metalwork detailing to the roofs and stairs.

Gallina, Zoltán - Szabó, Árpád DLA: BETWEEN COURT AND GARDEN

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 22-27, DOI: 10.33268/Met.2023.5.2

HET LOO PALACE, APELDOORN, HOLLAND | Architects: **KEES KAAAN, VINCENT PANHUYSEN AND DIKKIE SCIPIO**

The baroque hunting palace on the outskirts of Apeldoorn, has undergone an ambitious transformation, and a meticulous asbestos removal process. An extension located underground, and a new water feature was incorporated as part of the

design. Entry pavilions lead visitors down to the light-filled Grand Foyer, which serves as the central hub of the extension, which maintains the symmetry of the baroque composition and connects visually with the historic building through a glass roof.

The extension features exhibition halls, a museum for children, and a permanent exhibition on the history of the Dutch royal family.

Csanády, Pál: GOAT, STONE PILE, CÓRDOBA, CERVANTES

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 28-33, DOI: 10.33268/Met.2023.5.3

MIDDLE AGES WALL RESTORATION, CABRA, CÓRDOBA, SPAIN | Architect: **ALEJANDRO A. COBO FERNÁNDEZ**

Rebuilding a castle wall could be just that, rebuild the wall, whilst this project advanced the game by doing more than that: the space between the castle walls was integrated into the urban fabric by means of a small walkway leading down

a flight of stairs to Ana de la Rosa Street, creating a pleasant vantage point along the way. The texture of the walls tells us what is new and what is a preserved wall constructed using Corten metal sheet frames indicate contemporary additions,

at the same time contrasting the colour of the stone, highlighting the drawn lines. The transformation of barely 1,200 square meters makes the entire city more orderly and makes all its citizens rightly proud - worthy of their ancestors.

Nettar, Umadevi - Chowdhury, Payel Dutta: BOUNTY HUNTERS AND ECOLOGY

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2023.5.4

SUSTAINABLE AND FOLK ARCHITECTURE, KHONOMA, INDIA

Historically famous for its warriors this village now serves as Asia's first truly eco destination. The application of sustainable and vernacular architecture is one of the most unique practices in Khonoma. The village, located at an altitude of 1,200 m and spread over an area of 123 square

kilometers, has more than eight hundred households. the community is formed by three 'khels' or colonies, consisting of descendants of the same clan. In the past, each colony had its own fortress to protect the inhabitants from enemy attacks. In accordance with the idea of protection, the

houses on the hilly terrain are so close to each other, adjoined by projecting roofs which almost cover the streets between them. The village is accessed by cobbled streets and stone steps. The community being self-sustaining by means of hunting, agriculture, and handcrafts.

Ware-Nagy, Orsolya: FROM VARIOUS ERAS, BOOKED INTO UNITY

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 40-47, DOI: 10.33268/Met.2023.5.5

RESTORATION OF SAINT MICHAEL'S CATHEDRAL, VESZPRÉM, HUNGARY | Architects: **TAMÁS CZIGÁNY, ANIKÓ PÁLL, RÓBERT PAPP**

Believer, tourist, concert listener, celebrant: what do we see? A new-neo-Romanian reconstruction? Contemporary renovation of a medieval church that has been rebuilt many times? A contemporary work of

art featuring both historical details and modern materials? Perhaps the closest to the truth is a neo-Roman contemporary, historicizing restoration, but the picture is much more complex than that. Questions

of what seems to be appropriate regarding cathedral restoration abound, but to understand the answer it is often better to visit the project and draw one's own conclusions.

Wesselényi-Garay, Andor: FILLED VOID

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 48-55, DOI: 10.33268/Met.2023.5.6

CSOKONAI NATIONAL THEATRE, DEBRECEN, HUNGARY | Architects: **PÉTER KOVÁCS AND ANDRÁS TISZA**

Theatre buildings are often viewed as rigid and inflexible in form and function, where the only potential change occurs

onstage and behind the scenes, although a theatre restoration becomes a spatial patchwork that ensures depth, a valuable

emptiness, that becomes a spatial symbol of possibilities. A kind of design singularity that encompasses the historical and modernism.

Szigetvári, Krisztián: A POSITIVE VIEW OF FACADEISM

Citation: Metszet, Vol 14, No 5 (2023), pp 56-61, DOI: 10.33268/Met.2023.6.7

EXPERIMENTS IN SAVING INNER CITY FACADES, PÉCS, HUNGARY | Study by: **KRISZTIÁN SZIGETVÁRI**

Case studies have been prepared to examine how contemporary architectural solutions might impact preservation of existing, often protected building's facades. To what extent can change be expected in

a protected monument area, and to what extent can change within the urban context? These questions go hand in hand and there is no obvious right or wrong answer. Many have tried and are trying to find it in facadism,

since - to put it very simply, this is a method which develops while preserving something from the architecture of the past.

A Gábor László professzor úr születésének 100. évfordulója tiszteletére megtartott 2010. évi első konferenciánk tematizáló hagyományt teremtett. Ennek folytatásaként a BME Építészmérnöki Kar Épületszerkezetani Tanszéke 2023. november 21-én rendezi meg a XIII. Épületszerkezeti Konferenciát, melynek témája a KÖZLEKEDÉSI ÉPÜLETEK.

A konferencia keretében – építész és épületszerkezeti tervezők páros előadásában – bemutatásra kerülnek a föld alatti, felszíni, kötőtpályás, légi és vízi közlekedést kiszolgáló tervezett és kivitelezett épületek, valamint az ezekkel kapcsolatos épületszerkezeti, épületfizikai tűzvédelmi, stb. kérdések.

XIII. ÉPÜLETSZERKEZETI KONFERENCIA

KÖZLEKEDÉSI ÉPÜLETEK – földön, vízen, levegőben

Épületszerkezeti tervezők:

Horváth Sándor, Schreiber Gábor, és a Tanszék további munkatársai

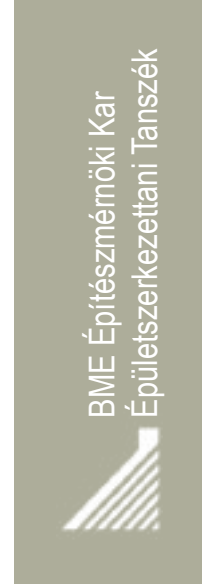
Az építész tervezők:

Bán Zoltán, Erő Zoltán, Hajnal Zsolt, Kendelényi Péter, Streit Ágnes, Tima Zoltán

A kapcsolódó általános épületszerkezeti kérdések

(akusztika, burkolatok, elektromos járművek tűzvédelme, fűtetlen terek és szerkezetek, vízszigetelések, stb.):

Farkas Flóra, Mesterházy Beáta, Pataky Rita, Takács Lajos

További információ:

www.epszerkkonferencia.hu

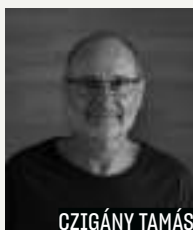
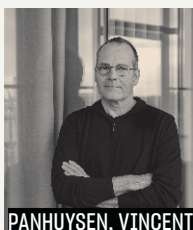
www.epszerk-konferencia.hu

A láthatatlan hőszigetelés

Schöck Isokorb® XT

 SCHÖCK
Megbízhatóságra építve

Kecses, vékony erkélyvonalak hőhíd nélkül. A Schöck Isokorb® elem innovatív, időtálló megoldás a homlokzat minden problémás csomópontjára pl. erkély, attika, mellvéd. Alkalmazásával csökkenthető a hőveszteség és megelőzhető az esetleges épületkárok. További információért látogasson el a www.schoeck.com weboldalra.

BÁNYÁTI BÉLA**CZIGÁNY TAMÁS****FERNÁNDEZ, A. COBO****KAAN, KEES****KOVÁCS PÉTER****PANHUYSEN, VINCENT****PAPP RÓBERT****PÁLL ANIKÓ****SCIPIO, DIKKIE****TISZA ANDRÁS****ZAJACZ JUDIT**

TERVEZŐK

Bányati Béla

1985-ben diplomázott a BME-n, 2016-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Intézetének Szoft technológiai szakértő képzését végezte el, majd 2019-ben a KÜRT Akadémia Agilis vezetés képzésén szerzett oklevelet. 1985-91 között a VÁTI tervezője, ezután saját irodában dolgozik, majd a Bányati + Hartvig Építész Iroda egyik alapítója és tulajdonosa. 1999 óta a BME Lakóépülettervezési Tanszékének oktatója. Budapest építészetéért kamarai és tervtanácsai tagként is dolgozik.

Czigány Tamás DLA

Többszörös Pro Architectura díjas, Prima díjas és Ybl-díjas építészmérnök, egyetemi docens. 1980-ban diplomázott a BME Középülettervezési Tanszéken, 1984-86 között az Építész Mesteriskola hallgatója. 1986-ig az Észak-dunántúli Tervező Vállalat tervezője, majd a Dimenzió Tervező Kft. alapító tagja és tervezője 1995-ig. 1995-től a Czita Építész Iroda Kft. alapítója és vezetője. 1999-ben DLA mesterfokozatot szerez, 2000-től az Építész Mesteriskola mestere. 2003-tól egyetemi docens a Széchenyi István Egyetem Épülettervezési Tanszékén.

Fernández, Alejandro Cobo

Építész, 2000-ben végzett a Sevillai Egyetem Építészmérnöki Karán, 2002-ig a ACTA (Estudio de Arquitectura) munkatársa, majd a EY | Arquitectos tervezője. 2018-ban alapítja meg Carlos J. Blázquez Núñez építőmérnökkel az EYAC Arquitect irodát. A Sevillai Egyetem Épületszerkezetek és Talajmérnöki Tanszékének tiszteletbeli adjunktusa. 2023-ban kap Architizer díjat.

Kaan, Kees

1988-tól 2013-ig a Claus en Kaan Architecten alapító partnere volt. Kaan 1987-ben szerzett diplomát a TU Delft építészeti karán. 2006 óta a TU Delft építészeti tervezés professzora és a 2012-ben indított Komplex projektek tanszék alapítója. Kaant 2019-ben az Építészeti Tanszék elnökévé nevezték ki. Emellett 2016 óta az Amszterdami Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS) vezető kutatója.

Kovács Péter DLA

Okl. építészmérnök, egyetemi docens, 1982-ben végzett a BME Építészmérnöki Karán, 1990-ben a MÉSZ mesteriskolán, 2008-ban szerzett DLA-fokozatot a PTE-n. A Kelettervben kezd, 1990-91-ben az osztrák Hinterwirth irodában, majd a Tér és Forma Debrecenben, 1992-től saját irodájában, az Archikóban dolgozik. Ybl-díjas, kétszeres Pro Architectura díjas. A Debreceni Egyetem docense.

Panhuysen, Vincent

1997-ben csatlakozott a Claus en Kaan Architectenhez, 2002-ben lett partner. 2014-ben Kees Kaannal és Dikkie Scipióval együtt megalapította a KAAAN Architectent. Panhuysen az utrechti Művészeti Iskolában és a rotterdami építészeti akadémián végzett. Ez az egyedülálló képzés lehetővé teszi számára, hogy a teljes építési folyamat felett ellenőrzést gyakoroljon, a koncepciótól a részletekig. 2015-ben megkapta Wim van de Donk királyi biztostól a „Commissarispenning” kitüntetést.

Papp Róbert

Pro Architectura és Szendrői Jenő-díjas építész, vezető tervező. 2001-ben diplomázott a BME Középülettervezési Tanszékén, 2004-ben a MÉSZ Mesteriskolán. 1995-től a Czita Építésziroda alapító tagja és munkatársa, 2000-től a Czita tulajdonostársa. 2017-től ügyvezető.

Páll Anikó

Többszörös Pro Architectura, MÉD, ICOMOS és AIT-díjas építész. 1996-ban diplomázott a BME Középülettervezési Tanszékén, 2000-ben a MÉSZ Mesteriskolán. 1995-től a Czita Építésziroda alapító tagja és munkatársa, 2000-től vezető tervező, a Czita tulajdonostársa. 2017-től ügyvezető és műemléki szakértő.

Scipio, Dikkie

Különböző kézműves szakmákban szerzett képesítést. A hágai Királyi Művészeti Akadémián iparművészetet, ipari és belsőépítészetet tanult, majd a rotterdami építészeti akadémián építészmérnöki képesítést szerzett. 1995-ben csatlakozott a Claus en Kaan Architecten (később KAAAN Architecten) irodához, 2002-ben társult tag lett. Szakértője a múzeumokra és a műemléki örökség felújítására összpontosító komplex projekteknek és folyamatoknak. 2019 óta a münsteri Műszaki Egyetem professzora, ahol az építészeti tervezés tanszék vezetője.

Tisza András

1994-ben és 1998-ban diplomázott az YMMF-en Kapy Jenő tanítványaként. 1996-2006-ig Nyíregyházán az „A” Stúdió '90-ben Bán Ferenc mellett dolgozik. 2002-ben elvégezte a Mesteriskola XVI. ciklusát. 2012-ig építész vezető tervezőként vezeti a stúdiót. 2015-től saját irodában, a Tisza Építész Műterem Kft.-ben dolgozik. Több mint tíz éve tagja Nyíregyháza építészeti tervtanácsának.

Zajacz Judit

Okleveles építészmérnök, 2013-ban végzett a SZIE-YMÉTK-en tervező mérnökként, majd a Mesteriskola XXIII. ciklusán. 2008-tól az Archiplan irodában, 2013-tól a Glocalstudio - Opadi irodában, 2014-től a Bányati+Hartvig Építész Irodában tervez.

SZERZŐK

Chowdhury, Payel Dutta Dr.

A bangalore-i REVA Egyetem Bölcsészettudományi, Humán- és Társadalomtudományi Karának professzora és igazgatója. Kreatív író, és aktívan érdeklődik India északkeleti régiója őslakos közösségeinek kultúrája iránt.

Csanády Pál PhD

1994-ben végzett a BME építészkarán, 1997-ben ugyanott a Rajzi és Formaismereti Tanszék PhD-képzésén, Török Ferenc témavezetésével. 1997-2009 között az Alaprajz felelős szerkesztője, magántervező, 2010-től a Metszet és a Tervlap.hu főszerkesztője. 2019-ben Magyar Arany Erdemkereszttel tüntették ki. 2022-ben doktorált a PTE-n.

Dombrovsky Zsófia

Építész, 2018-ban diplomázott a BME Középülettervezési Tanszékén. Tervezőirodai munkája mellett 2021-től a BME Építőművészeti Doktori Iskola hallgatója, 2022-ben az állam Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjasa.

Galina Zoltán

2000-ben diplomázott a BME, Építészmérnöki Karán. 2004 és 2006 között a MÉSZ Építész Mester Egylet Mesteriskola XVIII. ciklusának hallgatója. 2002 óta a Sztájl Bt. ügyvezetője, 2013 óta a V2G Építész Kft. ügyvezetője, 2008 óta vezeti a BZS50 műtermet, ahol leginkább vezető építész tervezői tevékenységet végez. 2022 óta a BME Urbanisztika Tanszéken tanársegédként mellékállású oktató.

Nettar, Umadevi

Doktori ösztöndíjas a bangalore-i REVA Egyetem Bölcsészettudományi, Humán- és Társadalomtudományi Karán. Doktori munkája az őslakos közösségek ökológiai alapú értékeléséről szól.

Seidl Krisztián

A BME építészkarán diplomázott. 2013 és 2018 között a Lukács és Vikár Építéstudió munkatársa, majd a Zoboki Építésziroda alkalmazottja. 2023 óta a DAW Stúdió munkatársa. Jelenleg a PTE doktoráns hallgatója, Lechner Ödön és Hauszmann Alajos életművét kutatja. A MÉSZ tagja.

Szabó Árpád DLA

1999-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán. 1999-2002 között DLA-ösztöndíjas a BME Urbanisztika Tanszékén. 2003 óta ugyanott főállású oktató, 2011-től egyetemi docens, 2019 óta a BME Urbanisztika Tanszék vezetője. DLA-fokozatát 2007-ben szerezte. 2002 és 2004 között a Mesteriskola XVII. ciklusának hallgatója. 2005-ben a Harvard Graduate School of Design, Boston meghívott zsűritagja. 2008 és 2012 között az EUROPAN Magyarországi Titkárságának Nemzeti Koordinátora, az EUROPAN Nemzeti Bizottság tagja. Az MTA köztestületének tagja, 2012 és 2018 között a Településtudományi Állandó Bizottság titkára. 2008 óta a Czirják Szabó Kft. ügyvezetője, ahol építész és településtervező tevékenységet is végez.

Szigetvári Krisztián PhD

Építészmérnök, történettudományok doktora, műemlékvédelmi szakmérnök. Jelenleg műemléki referensként dolgozik a Baranya Vármegyei Kormányhivatal Állami Főépítési Irodájánál és óraadó a Pécsi Tudományegyetemen. Műemlékvédelmi pályafutását 2009-ben kezdte meg a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnál, belföldi és külföldi tanulmányi utakon szerzett szakmai tapasztalatait szereti szakcikkek formájában megosztani a szélesebb olvasóközönsséggel.

Ware-Nagy Orsolya

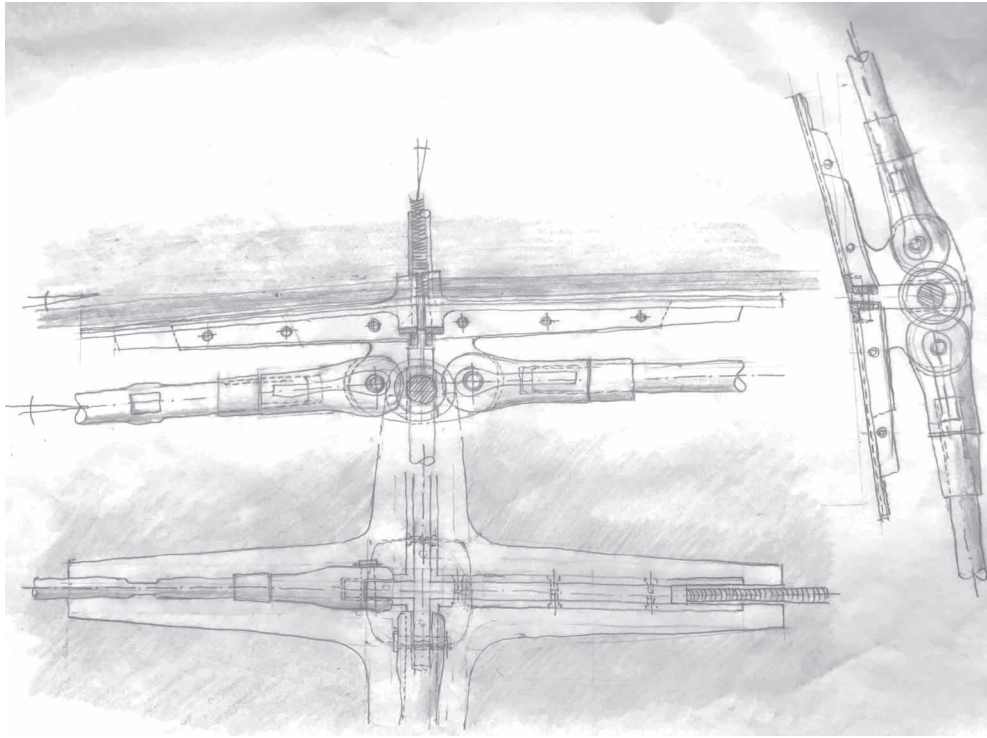
2010-ben végzett a BME Építészmérnöki Karán, majd tervezőirodákban szerzett gyakorlatot. Műemlékvédelmi szakmérnök, a Metszet főszerkesztő-helyettese és a Tervlap.hu szerkesztője, okleveles népi bútorfestő, három gyermek édesanyja.

Wesselényi-Garay Andor PhD

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építészmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a Metszet folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főmunkatársa, 2006-tól vezető szerkesztője volt. A 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2018 óta a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa.

FOTÓ | GYŰJTÉS |
Balázs Mihály

OLVASSA A METSZET DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

WWW.DIGITALSTAND.HU

Kínálatunkban további közéleti
és szakmai lapokat is talál!

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

Megújult a Terrán

ArchicAD

ADDON

ahol már a **TERRÁN GENERON**
is **elérhető** és **betervezhető!**

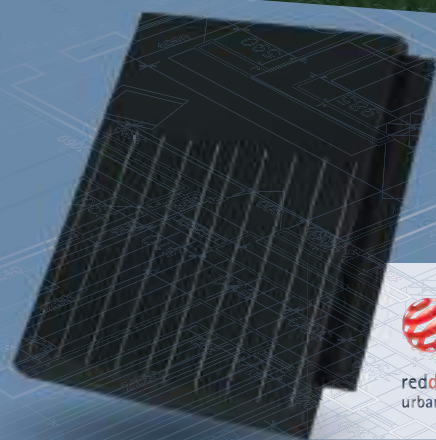
Terrán tetőcserepek és rendszerelemek
tervekbe integrálása.

Széleskörű, komplex tervezéstámogató felület
az ArchiCAD felületének elhagyása nélkül.

Minden **fontos és releváns információ** elérhető
a Terrán termékekről.

Fotorealisztikus látványkép készíthető,
akár már a **Generon napelemes tetőcseréppel** is.

További részletek: www.terranteto.hu/tervezoknek

reddot winner 2021
urban design

TERRÁN®
GENERON
a naprakész tetőcserép

TERRÁN
OTTHON A JÖVŐBEN